

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Spolupracující obviněný

Diplomová práce

Ondřej Hula

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Mgr. Jiří Herczeg, Ph.D.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: březen 2016

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracoval samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

Ondřej Hula

Poděkování

Chtěl bych touto cestou poděkovat doc. JUDr. Mgr. Jiřímu Herczegovi, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za cenné rady a připomínky, které byly pro mne velkou pomocí. Poděkování patří také mé rodině za nezměrnou podporu během mého studia.

Obsah

Úvod	1
1. Fenomén spolupracujícího obviněného a korunního svědka	3
1.1 Historický exkurs problematiky spolupracujícího obviněného a korunního svědka.....	3
1.2 Pojem korunní svědek a spolupracující obviněný.....	5
1.3 Ekonomická analýza spolupracujícího obviněného	9
2. Mezinárodní aspekty spolupracujícího obviněného	11
2.1 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.....	12
2.2 Normotvorba EU	14
3. Organizovaná kriminalita.....	17
3.1 Organizovaná kriminalita z pohledu kriminologie	17
3.2 Organizovaná kriminalita z pohledu trestního práva	20
3.2.1 Organizovaná zločinecká skupina a organizovaná skupina.....	21
3.2.2 Trestný čin dle ust. § 361 TrZ, účast na organizované zločinecké skupině	24
3.2.3 Procesně právní instituty v boji proti organizovanému zločinu a bilance organizovaného zločinu v ČR	27
4. Úprava spolupracujícího obviněného v ČR	32
4.1 Vývoj úpravy spolupracujícího obviněného a korunního svědka v právním řádu ČR	32
4.1.1 Návrh Ministerstva vnitra z roku 2002 a navazující návrhy.....	32
4.1.2 Pokusy o zakotvení korunního svědka v roce 2010.....	35
4.2 Platná a účinná úprava spolupracujícího obviněného	36
4.2.1 Procesní aspekty spolupracujícího obviněného	37
4.2.2 Udělení trestu spolupracujícímu obviněnému	43
4.2.3 Zákon o zvláštní ochraně svědka	47
5. Případová studie a kritické zhodnocení úpravy spolupracujícího obviněného v ČR.....	49
5.1 Lihová kauza – skutkový stav	49
5.1.1 K problematickým bodům	56
5.2 K některým dalším sporným aspektům.....	59

5.2.1	Základní zásady trestního řízení	59
5.2.2	Věrohodnost spolupracujícího obviněného a další úskalí účinné právní úpravy	61
6.	Německá právní úprava korunního svědka	65
6.1	Vznik úpravy korunního svědka v Německé spolkové republice	65
6.2	Účinná právní úprava korunního svědka ve Spolkové republice Německo	66
	Závěr	72
	Seznam zdrojů.....	74
	Resumé.....	81
	Abstract.....	82

Seznam zkratek

ČR – Česká republika

EU – Evropská unie

GG – Grundgesetz (Základní zákon – Ústava Spolkové republiky Německo)

KronzG – Kronenzeugegesetz (zákon o korunním svědkovi)

Listina základních práv a svobod – usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobody jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

OČTŘ – orgány činné v trestním řízení

OSN – Organizace spojených národů

Rezoluce 97/C 10/01 – Rezoluce 97/C 10/01 o osobách spolupracujících s justičním systémem v souvislosti s bojem proti organizovanému zločinu

StGB – Strafgesetzbuch (trestní zákoník)

StPO – Strafprozeßordnung (trestní řád)

TOPO – zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

TrŘ – zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

TrZ – zákon č. 40/2009 Sb, trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úmluva OSN – Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Zák. o zvláštní ochraně svědka – zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením, ve znění pozdějších předpisů

Ústava ČR – ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

ZSVM – zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Spolupracující obviněný se v poslední době stále více dostává do pozornosti nejen médií a veřejnosti, ale také pachatelů závažnější trestné činnosti. Pachatelé trestných činů závažnější kriminality se snaží o získání výhodnějšího procesního postavení a tím i snížení hrozícího trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby. Tato snaha pak mnohdy vyústí v podávání zkreslených informací, aby bylo kýženého statusu dosaženo. Vděčné mediální kauzy jako trestní řízení bývalého vysokého politického představitele Davida Ratha, či trestní stíhání bratrů Březinových a jejich spolupracovníků rozpoutávají široké odborné debaty o legalitě užití tohoto institutu. Domnívám se, že o aktualitě zvolného tématu nemůže být pochyb.

V období, kdy se rozmáhá korupce a organizovaný zločin, musí zákonodárce přijmout legislativní opatření k potlačení takové kriminality. Korupce se vyznačuje vysokou latentností, neboť oběma stranám trestná činnost prospívá. Oběť není bezprostředně ovlivněna protiprávním jednáním. Organizovaný zločin naopak využívá vysoké konspirace a zastrašování, čímž znesnadňuje práci OČTŘ. Mnozí odborníci považují aplikaci spolupracujícího obviněného nebo korunního svědka za nevyhnutelnou, protože pouze osoba zapojená do trestné činnosti dokáže OČTŘ odhalit podstatné důkazy a teprve pomocí nich může dojít k usvědčení ostatních spolupachatelů.

Mezinárodní společenství si uvědomuje nebezpečí plynoucí z organizovaného zločinu, který často sahá za hranice jednoho státu. Vyzývá proto jednotlivé státy k přijetí efektivních nástrojů k potlačení organizované zločinnosti. ČR na tento apel reagovala přijetím několika právních instrumentů, jež pocházejí z jiných právních řádů, čímž dochází mezi odborníky k polemice, zdali se tyto nástroje nepřičí dosavadním základním kamenům právního řádu ČR.

Primárním cílem mé diplomové práce je především popsat účinnou právní úpravu spolupracujícího obviněného, vyhodnotit jeho právní zakotvení a poukázat na některé problematické body. V předložené práci se zároveň pokusím shrnout praktické poznatky, jež jsem mohl načerpat při studiu spisu vedeného u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, sp. zn. 28 T 16/2013.

Diplomová práce sestává z šesti základních kapitol. Vychází zejména z komentářové literatury a zveřejněných odborných článků.

V první kapitole definuji fenomén spolupracujícího obviněného a korunního svědka a v krátkosti sumarizuji historický vývoj těchto pojmů. Ve druhé kapitole se zaměřuji na mezinárodní výzvy k zakotvení účinných institutů v boji proti organizovanému zločinu. Dále rozebírám normotvorbu EU, jež se k mému tématu bezprostředně vztahuje. Ve třetí kapitole se zabývám hrozbou organizované kriminality, a to z pohledu kriminologického i trestněprávního. Uvádím také bilanci organizované kriminality na území ČR. V jádru své práce stručně shrnuji vývoj právní úpravy spolupracujícího obviněného v právním řádu ČR a dále se věnuji jeho účinnému znění. V páté kapitole jsem vypracoval případovou studii jedné z největších trestních kauz poslední doby v ČR. Na to navazují mé vlastní poznatky a návrhy de lege ferenda. V posledním oddílu této práce v krátkosti představuji právní úpravu korunního svědka ve Spolkové republice Německo.

1. Fenomén spolupracujícího obviněného a korunního svědka

Široká veřejnost často vnímá spolupracujícího obviněného a korunního svědka jako jeden a tentýž pojem. Právní teorie však mezi oběma fenomény nachází jisté rozdíly, jež se v mé diplomové práci pokusím shrnout. Nadto korunní svědek je institutem starším a dá se říct, že vůči spolupracujícímu obviněnému pojmem nadřazeným. Institutu spolupracujícího obviněného a korunního svědka předchází poměrně pestrá dějinná rovina a řada kontroverzních soudních rozhodnutí.

1.1 Historický exkurs problematiky spolupracujícího obviněného a korunního svědka

Jelikož k rozvoji kriminalistiky, vědy, která slouží k objasňování zákonitosti vzniku, využívání a shromažďování stop, dochází až koncem 19. století, hlavními důkazy předešlé doby byly především usvědčující výpovědi očitých svědků, informátorů, či vynucené přiznání pachatelů. Často docházelo k překroucení pravdy pomocí útrpného práva (tortury), či slibům majetkového nebo jiného prospěchu za poskytnutí přílehlivé výpovědi. Ve starověku se využívali informátoři především v souvislosti se závažnými útoky na státní zájmy. Často byli informátoři nastrčeni do prostředí, v nichž hrozilo vládnoucí vrstvě nebezpečí. Výměnou za sledování a informace jim pak byla poskytnuta odměna ve formě majetku odsouzeného.¹

Počátky institutu korunního svědka lze sledovat v Anglii. Nejprve se jednalo o systém určitých odměn, který měl stimulovat osoby ke spolupráci s justicí ohledně poskytnutí usvědčující výpovědi vybraných zločinů. Např. ve středověku anglické soudy užívaly tzv. „*approver*“,² což byl pachatel trestného činu, který výměnou za milost a následné vyhnanství pomohl soudům odhalit spolupachatele.³ Později byla poskytována osobám, které přinesly usvědčující výpověď, dle zákona o odměnách

¹ BLOOM, Robert M. Ratting: *The Use and Abuse of Informants in the American Justice system*, vyd 1. Westport: Praeger, 2002, s. 3.

² BLACK, Henry Campbell a kol. *Blackův právní slovník*. 6. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1993, pod heslem „Approver“.

³ Jestliže spolupachatel uznán vinným nebyl, approver byl odsouzen k smrti.

z roku 1692, peněžité odměna. Tato odměna se však týkala pouze vybraných závažných trestných činů.⁴

Začátkem 18. století se v Anglii začal prosazovat systém korunních svědků, tzv. „*The Crown Witnesses System*“. Jestliže některý ze spolupachatelů přiznal svoji vinu a rozhodl se vypovídat proti ostatním spolupachatelům, mohl mu soudní úředník udělit trestní imunitu ještě před zahájením soudního řízení. K motivaci poskytnout tuto usvědčující výpověď měla i nadále sloužit možnost zisku peněžité odměny. Korunní svědek tak mohl dosáhnout na peněžitou odměnu a zároveň nebyl odsouzen za spáchaný trestný čin. Není divu, že spolupachatelé o udělení tohoto statusu mezi sebou soutěžili. Korunním svědkem se povětšinou stával spolupachatel, který předal soudu více důkazů. Systém korunních svědků byl velmi hojně anglickými soudy využíván, neboť docházelo k odhalení velkého množství pachatelů závažných trestných činů, někdy i za cenu křivých výpovědí.⁵

Institut korunního svědka se na konci 20. století používal v souvislosti s rostoucím nebezpečím teroristických skupin a jejich činností v Severním Irsku. Korunní svědci pomohli odhalit řadu členů teroristických skupin a tím přispět k dopadení a odsouzení pachatelů závažné trestné činnosti. Mnoho odsouzených se však díky nevěrohodnosti a nespolehlivosti korunních svědků dostalo zpět na svobodu.

Ve Spojených státech amerických se institut korunních svědků začal používat především v souvislosti se zavedením prohibice.⁶ Úprava korunních svědků se velmi podobala systému zavedenému ve Velké Británii, který je vylíčen výše.

V kontinentálním právním systému se institut korunního svědka prosadil později, ačkoliv ojedinělé užívání korunního svědka lze doložit již od druhé poloviny 19. století v Holštýnsku (nynější spolková země Schleswig-Holstein) a Prusku.⁷ Konkrétně v 70. letech 20. století lze díky rozšiřování organizovaného zločinu a terorismu pozorovat snahu zákonodárců o zakotvení nových kriminalistických a právních instrumentů, jež by pomohly s důkazní nouzí vyskytující se právě u takové

⁴ VON NICOLAS KNEBA. *Die Kronzeugenregelung des Paragraph 46b StGB*. [Online-Ausg.]. Berlin: Duncker et Humblot, 2011, s. 29.

⁵ LANGBEIN, John H., LERNER, Renée Lettow, SMITH, Bruce P. *History of the common law: The development of Anglo-American legal institutions*. Austin: Wolters Kluwer, 2009, s. 682 a násl.

⁶ Úplný zákaz alkoholických nápojů zavedený 18. dodatkem Americké ústavy ve 20. letech 20. století.

⁷ SPRINGER, Paul. Korunní svědek v úpravě SRN a návrh nové úpravy v ČR. In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 29.

kriminality. Kontinentální Evropa se přitom inspirovala v anglosaské právní kultuře. Nejprve se institut korunního svědka dovozoval extenzivním výkladem původních kontinentálních právních institutů, např. účinnou lítostí. Později dochází k přijetí a novelizaci trestněprávních norem. Tehdejší Spolková republika Německo přijala v roce 1989 zvláštní zákon týkající se úpravy korunního svědka, v Itálii byl tento institut zakotven v roce 1991, v Maďarsku v roce 1994 a Polsku v roce 1997. Zákonodárci často normy spjaté s korunním svědkem časově omezili.⁸

Velmi specifická situace nastala v Itálii. Kolébce organizovaného zločinu, který prorostl do všech společenských sfér. Italští zákonodárci přijali mnohá opatření, jež měla motivovat členy teroristických skupin nebo členy mafie ke spolupráci s justičními orgány výměnou za snížení hrozících trestů, příp. za beztrestnost. Výsledkem byla spousta odsouzených pachatelů organizované trestné činnosti, ale také msta na osobách, které se podílely na represích vůči organizovanému zločinu.⁹ Notoricky známým případem, nájemnou vraždou italského prokurátora Giovanniho Falconeho, specializujícího se na vyšetřování a odhalování trestné činnosti Cosy Nostry (sicilská mafie), se zvedl tlak veřejnosti na italskou vládu pro účinnější postih členů organizovaných zločineckých skupin. Zpřísnily se tresty za členství ve zločineckých organizacích, byl přijat mimo jiné zákon proti mafii a zákon na ochranu spolupracujících osob.

1.2 Pojem korunní svědek a spolupracující obviněný

Anglosaský právní systém, vyznačující se principem oportunity, využívá institutu korunního svědka již dlouho dobu. Samozřejmě se termíny užití jednotlivými anglosaskými národy liší. Např. Anglie a Severní Irsko používají termíny „*accomplice witness*“ nebo „*supergrass*“. Naproti tomu Spojené státy americké hovoří o negociaci mezi prokurátorem a korunním svědkem, čímž dochází k uzavření tzv. dohod („*deals*“), případně se jedná o příslib beztrestnosti ve formě „*immunity grant*“ nebo „*use-immunity*“. Korunní svědek vychází z anglického termínu „*Kings' evidence*“ či „*Queens' evidence*“,

⁸ MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné. In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 69 a násl.

⁹ Např. vražda vrchního státního zástupce Gaetana Costy, soudce Cesare Teerranovy, vedoucího palermské vyšetřovací skupiny Borise Giuliana a dalších.

což znamená důkaz, jímž je podepřena obžaloba podávaná státem, tedy Korunou. Svědka vypovídajícího ve prospěch obžaloby můžeme označovat stejným termínem.¹⁰ V Německu se korunní svědek označuje jako „*Kronzeuge*“, v Itálii „*Pentiti*“, v Polsku „*Świadek koronny*“.

V moderním pojetí je korunní svědek v širším slova smyslu chápán takto: „*Korunním svědkem se rozumí spolupachatel trestného činu nebo účastník na trestném činu, který uzavře s OČTŘ¹¹ dohodu o tom, že bude pravdivě vypovídat ve prospěch obžaloby a přispěje tak k odhalení nebo usvědčení jiného spolupachatele (účastníka) a který je za podání takového svědectví státem ‚honorován‘ tím, že se mu poskytne privilegium nestíhatelnosti, beztrestnosti nebo zmírnění trestu nebo zmírnění výkonu trestu, eventuálně též zvláštní ochrana před pomstou.*“¹²

Z definice je patrné, že korunním svědkem může být pouze osoba zúčastněná na trestném činu. Osobou zúčastněnou na trestném činu rozumíme spolupachatele¹³ a účastníka v užším smyslu, definovaného v ust. § 24 TrZ jako organizátora, tedy osobu, která spáchání trestného činu řídila či zosnovala, návodce, toho, kdo v jiném vzbudil rozhodnutí spáchat trestný čin, a pomocníka, osobu, jež umožnila či usnadnila jinému spáchat trestný čin, zejména odstraněním překážek, opatřením prostředků, vylákáním poškozeného na místo činu, hlídáním při činu, radou, utvrzováním v předsevzetí nebo slibem přispět po trestném činu. Nejedná se o nahodilého očitého svědka. Korunní svědek musí být vždy zapleten do trestné činnosti.

Korunní svědek uzavírá s OČTŘ vždy určitou formální dohodu, kdy se zaváže, že bude vypovídat ve prospěch obžaloby, čímž pomůže usvědčit či odhalit další osoby zúčastněné na trestném činu. Za poskytnutí takového svědectví je pak odměněn hmotně právními, či procesně právními úlevami, např. v podobě procesní imunity, snížením trestu, absencí trestu nebo zvláštním výkonem trestu. Důležitá se také jeví zvláštní ochrana před pomstou ze strany usvědčených spolupachatelů, účastníků na trestném činu, neboť by pak motivace korunních svědků vypovídat byla mizivá.

¹⁰ MUSIL, Jan. Jsou námitky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné. In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 69.

¹¹ Orgánem činným v trestním řízení se dle § 12 odst. 1 rozumějí soud, státní zástupce a policejní orgán.

¹² MUSIL, Jan. *Korunní svědek – ano či ne?* Trestní právo. 2003, č. 4, s. 21.

¹³ Ust. § 23 TrZ hovoří o spolupachateli takto: „*Byl-li trestný čin spáchán úmyslným společným jednáním dvou nebo více osob, odpovídá každá z nich, jako by trestný čin spáchala sama.*“

Zatímco korunní svědek v širším slova smyslu je chápán z pohledu hmotně i procesně právního, v užším slova smyslu se korunním svědkem rozumí pouze institut procesně právní, protože při splnění zákonem stanovených podmínek se trestní stíhání zastaví, dočasně přeruší nebo odloží a to vůči osobě, která poskytne usvědčující výpověď proti osobám zúčastněným na trestném činu. Korunní svědek pak vystupuje v pozici svědka v trestním řízení. Korunnímu svědkovi proto nemůže být vyslovena vina, neukáže-li se, že jeho výpověď je nepravdivá nebo neúčelná. Česká trestní úprava pojem korunního svědka neobsahuje, ale podobá se mu s jistými rozdíly institut spolupracujícího obviněného.

Spolupracujícímu obviněnému je velmi často vyslovena vina v rámci trestního řízení, neboť uznává svou trestnou činnost. Spolupracujícímu obviněnému však není udělen trest vůbec, nebo je potrestán mírněji, než kdyby s OČTŘ nespolupracoval. Spolupracující obviněný má tedy aspekty procesně právní i hmotně právní.¹⁴

Martin Pecina, při projednávání návrhu poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších na vydání zákona, kterým se mění TrŘ, sněmovní tisk 99, rovněž klade mezi korunním svědkem a spolupracujícím obviněným určité rozdíly. Podle něj má korunní svědek pomáhat odhalovat trestnou činnost vždy závažnější nežli tu, kterou sám spáchal a ve vztahu k níž získá trestněprávní imunitu. Současně musí být zájem státu na identifikaci, usvědčení a následném potrestání osob, podílejících se na páčání závažné organizované kriminality podstatně vyšší, než zájem státu na potrestání jednotlivce spolupracujícího s OČTŘ.¹⁵

Zároveň podotýká, že udělit trestněprávní imunitu korunnímu svědkovi lze ve třech podobách.¹⁶ Nejprve se pachatel trestného činu může rozhodnout sám spolupracovat s justičním systémem a odhalit členy organizované zločinecké skupiny. Trestní stíhání vůči takové osobě se proto nezahájí. Jinak tomu bude, když se obviněná osoba rozhodne svědčit proti spolupachatelům či účastníkům. V tomto případě může být trestní stíhání zastaveno bez dalšího anebo zastaveno podmíněně.

¹⁴ BRADÁČOVÁ, Lenka. Chceme-li rychlejší trestní řízení, musím udělat i nepopulární změny. Právní prostor [online]. Dostupné z: <<http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-lenka-bradacova>> [cit. dne 26. 3. 2016].

¹⁵ Projev Martina Peciny v Poslanecké sněmovně při projednávání návrhu poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řad), ve znění pozdějších předpisů, sněm. tisk 99, [online]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/tesnopis/tz014.pdf>> [cit. dne 26. 3. 2016].

¹⁶ Ibidem.

Bavíme-li se o korunním svědkovi v úzkém pojetí, zastávám k poslední uvedené variantě jisté výhrady. Tato podoba korunního svědka hovoří o tom, že svědek bude odsouzen a od uloženého trestu se upustí. Takovému svědkovi ale nemůže být dle mého názoru vyslovena odsuzujícím rozsudkem vina. Korunní svědek by totiž měl vystupovat v režimu ust. § 101 TrŘ, nikoliv v režimu ust. § 12 odst. 8 TrŘ. V opačném případě by došlo k absurdní situaci, kdy proti korunnímu svědkovi svědčícímu ve prospěch obžaloby by byla odsuzujícím rozsudkem vyslovena vina. Domnívám se, že pro tuto situaci je terminologicky přiléhavější užití pojmu spolupracujícího obviněného. Ve svém projevu měl tak Martin Pecina tento rozdíl explicitně zmínit nebo se k němu kvalifikovaně vyjádřit.

Nutno dodat, že i Hendrychův Právní slovník operuje s definicí korunního svědka, v níž předpokládá vyslovení mírnějšího trestu (tedy i vylovení viny) v případě poskytnutí usvědčující výpovědi: „*Korunní svědek je pachatel trestného činu, jemuž byl dán příslib, že nebude stíhán nebo bude mírněji potrestán, pokud svou výpovědí usvědčí jiné spolupachatele.*“¹⁷ Jedná se o širší definici korunního svědka.

Zároveň pokládám za potřebné uvést, že Ústavní soud ve svých rozhodnutích pojem korunního svědka zmiňuje.¹⁸ Rovněž v médiích je pojmu korunního svědka hojně využíváno, ačkoliv takový pojem trestní řád prozatím nezná. Média totiž používají doslovný překlad angloamerického institutu „*Kings' evidence*“ bez zohlednění české právní terminologie.

Shrňme-li výše uvedené, korunní svědek v širším pojetí v sobě zahrnuje pojem spolupracujícího obviněného, ale také pojem korunního svědka v užším pojetí. Rozdíl lze spatřovat především mezi pojmy korunního svědka v úzkém pojetí a spolupracujícím obviněným. Zdůrazňuji, že vždy konkrétní zákonodárce určí, který institut bude v právním řádu zakotven a jak na něj má být nazíráno. Obecně lze říci, že korunní svědek v úzkém pojetí je institutem procesně právním, využívá se v přípravném řízení a o udělení statusu korunního svědka rozhoduje výhradně státní zástupce, kdežto spolupracující obviněný je institutem hmotně právním s aspekty procesně právními, neboť status spolupracujícího obviněného získává obviněný některým úkonem OČTŘ. V ČR se jedná o podání obžaloby státním zástupcem.

¹⁷ HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 353.

¹⁸ Např. Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 95/99, Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. I. ÚS 2350/11.

Zatímco korunní svědek disponuje imunitou před obžalobou, tedy trestní řízení proti němu není vedeno, spolupracující obviněný čerpá výhody především z trestního práva hmotného, a to v podobě možnosti snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby, polehčujících okolností, jiného způsobu výkonu trestu atd. Můžeme konstatovat, že spolupracující obviněný disponuje menšími výhodami, nežli korunní svědek, jelikož u něj dochází pouze k určité modifikaci trestu, avšak korunní svědek nebývá potrestán vůbec.

1.3 Ekonomická analýza spolupracujícího obviněného

Považuji za důležité v mé práci zmínit ekonomickou analýzu práva (resp. spolupracujícího obviněného), protože právě převzetím ekonomických pravidel chování do právních norem lze vytvořit efektivní právo, tj. účinný soubor pravidel chování.

Lidské jednání je totiž vždy účelovým chováním.¹⁹ Jestliže se člověk ocitá ve stavu nespokojenosti, podniká kroky, které mu spokojenost zajistí, a to alespoň částečně. Každý jedinec se snaží chovat tak, aby dosáhl co největšího možného užitku ze svého jednání. Zákonodárce v hypotéze právní normy zobecní předpokládané chování a určí jeho stimuly. Jakýkoliv subjekt právní normy, racionálně uvažující, porovnává výnosy protiprávního chování s jeho náklady, které převedším tvoří pravděpodobnost odhalení a vynesení odsuzujícího rozsudku za protiprávní činnost.²⁰ Stejně platí naopak srovnání, zdali je pro každou osobu efektivnější chovat se v souladu s právními normami, přičemž vzniklé náklady budou nižší nežli hrozící sankce za nerespektování pravidel chování.

Touha jedince je subjektivní kategorií, jen těžko ji může právo měnit. Touhu lze však usměrňovat pomocí ceny, kterou jedinec musí vynaložit k zisku daného užitku.²¹ Tak např. spáchá-li trestně odpovědná osoba trestný čin úvěrového podvodu podle ust. § 211 odst. 1 TrZ, tedy uvede při sjednávání úvěrové smlouvy nebo při čerpání úvěru nepravdivé, či hrubě zkreslené údaje nebo podstatné údaje zamlčí, bude potrestána

¹⁹ VON MISES, Ludwig. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Překlad Josef Šíma. Praha: Liberální institut, 2006, s. 18 a násl.

²⁰ RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Praha : ASPI, Wolters Kluver, 2008, s. 31.

²¹ Např. sankce (tresty, ochranná opatření, peněžité pokuty) či právo jiného (náhrada škody, poskytnutí zadostiučinění) jsou cenou za dosažení chtěného statku. K nim se přidává faktor pravděpodobnosti vynutitelnosti práva a jeho účinnosti.

odnětím svobody až na dvě léta nebo zákazem činnosti. Nejedná-li se o recidivního pachatele, nejspíše by mu byl udělen trest obecně prospěšných prací podle ust. § 62 a násl. TrZ, za předpokladu, že je odsouzený pachatel práce schopný. Pachatelův výnos z trestné činnosti se zmenší o výkon osobní a bezplatné práce ve svém volném čase, přičemž takto strávený čas mohl odsouzený využít jinou mu prospěšnou činností. Trestně odpovědná osoba by proto měla počítat s tím, že bude její protiprávní činnost odhalena, čímž se její zisk z protiprávního jednání zmenší.

Domnívám se, že podobně uvažuje i osoba obviněná, která splňuje podmínky pro získání statusu spolupracujícího obviněného. Na jednu stranu zvažuje, zdali prozradit své spolupachatele a účastníky na trestném činu a přispět svou pravdivou výpovědí k usvědčení těchto osob, výměnou za snížení hrozícího trestu nebo upuštění od potrestání. Na druhou stranu se motivace obviněné osoby může snižovat hrozící pomstou ze strany usvědčených osob a poskytnutím určitých materiálních výhod za mlčení. Obviněný hledá mezi oběma variantami vždy východisko, které je pro něj nejvýhodnější a z něhož získá maximální užitek. OČTŘ by měly stimulovat obviněného ke spolupráci, aby získaly usvědčující důkaz a zároveň důležité informace pro vyšetřování.

Stejná situace dle mého názoru nastává u tzv. odklonů v trestním řízení. Odklonem se rozumí podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání, podmíněné upuštění od podání návrhu na potrestání, odstoupení od trestního stíhání v řízení ve věcech mladistvých a někdy i vyřízení věci trestním příkazem.²² Opět obviněný (většinou se jedná o méně závažné trestní činy) kalkuluje, jestli je pro něj prospěšné dobrovolně uhradit způsobenou škodu poškozenému, popř. vydat bezdůvodné obohacení, či složit na účet soudu, státního zastupitelství v přípravném řízení, peněžitou částku určenou obětí trestné činnosti, čímž dosáhne zastavení trestního stíhání a nevyslovení odsuzujícího rozsudku.

²² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. podle stavu k 1.4.2013 včetně změn vyplývajících ze zákona č. 45/2013 Sb. Praha: Leges, 2013, s. 687.

2. Mezinárodní aspekty spolupracujícího obviněného

V souvislosti s organizovaným zločinem a jeho rozrůstáním do mezinárodních měřítek (ve 2. polovině 20. století) nastala potřeba hledat mezi jednotlivými státy konsenzus k bližší spolupráci, ať už v oblasti justiční či legislativní. Především OSN a EU podněcovaly reprezentanty jednotlivých států k přijetí efektivních opatření proti nadnárodnímu organizovanému zločinu.

Již v roce 1992 byla vytvořena Komise OSN pro prevenci zločinu a trestní justici, specializovaný orgán Hospodářské a sociální rady OSN, která měla za úkol vytvořit přijatelný mezinárodně právní dokument, jež by představoval účinný nástroj v boji proti organizovanému zločinu. Vzhledem k tomu, že pojem organizovaného zločinu je legislativně těžko uchopitelný, zpočátku byla jednání na půdě mezinárodního společenství vleklá a spousta států iniciativu OSN k uzavření jakékoliv úmluvy odmítala.

Od 21. 11. do 23. 11. 1994 se konala v Neapoli světová ministerská konference o organizovaném transnacionálním zločinu. Byly přijaty zejména tyto dokumenty: Neapolská politická deklarace a Celosvětový akční plán boje proti organizovanému zločinu, jež tvořily základní politické vize a cíle proti organizovanému zločinu. Komise pro prevenci zločinu a trestní justici byla vyzvána valným shromážděním OSN v rezoluci č. 51/120 ze dne 12. 12. 1996 k vyhotovení Úmluvy proti transnacionálnímu organizovanému zločinu.

Výbor pro přípravu Úmluvy proti nadnárodnímu organizovanému zločinu scházející se ve Vídni vyhotovil v roce 2000 návrh této Úmluvy. Ve dnech 12. až 15. 12. 2000 se symbolicky v Palermu, místu, kde organizovaný zločin díky aktivitám mafiánské organizace Cosa Nostra prosperoval a těšil se nezměrným ziskům, svolala mezinárodní konference k podpisu Úmluvy OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu a dvou dodatkových protokolů, o prevenci, potlačování a trestání obchodu s lidmi, zvláště se ženami a dětmi, a proti pašování přistěhovalců po zemi, po moři a letecky. V první vlně podepsalo Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu 120 členských států OSN, mezi něž patřila i ČR. Na Úmluvu OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu navázal později ještě třetí Protokol proti

nedovolené výrobě střelných zbraní, jejich částí, komponentů a munice a obchodu s nimi.²³

2.1 Úmluva OSN proti nadnárodnímu organizovanému zločinu

Úmluva OSN obsahuje v úvodních člancích řadu základních terminů. Především v čl. 2 Úmluvy OSN jsou upraveny pojmy stěžejní pro výklad, aplikaci a harmonizaci. Tak např. organizovaná zločinecká skupina je definována jako strukturovaná skupina tří či více osob, jednajících ve vzájemné shodě s cílem spáchat jeden nebo více závažných trestných činů, aby tato skupina získala, přímo či nepřímo, finanční nebo jiný hmotný prospěch, přičemž organizovaná zločinecká skupina existuje po určité časové období.²⁴ Časové období se bude posuzovat dle konkrétních okolností. Podle některých odborníků se znaky organizované zločinecké skupiny definované v Úmluvě OSN dokazují snáze nežli znaky, jež jsou upraveny v TrZ.²⁵ Čl. 2 písm. c) definuje strukturovanou skupinu takto: „*Strukturovaná skupina znamená skupinu, která není náhodně utvořena za účelem bezprostředního spáchání trestného činu a která nemusí mít formálně vymezené role pro své členy, trvalost členství nebo rozvitou strukturu.*“ Úmluva OSN tak dopadá i na uskupení, jež mají povahu spíše volnějšiho seskupení řízeného manažerskými metodami.²⁶ Úmluva OSN se uplatní za podmínek stanovených v čl. 3 Úmluvy OSN. Za významnou podmínku lze označit, že se musí jednat o trestný čin nadnárodní povahy. Trestný čin nadnárodní povahy se vyznačuje úmyslným jednáním, jestliže je spácháno ve více než v jednom státě, či v jednom státě, ale podstatná část příprav na něj, plánování, řízení nebo kontrola se odehrává v jiném státě. Zároveň se činem nadnárodní povahy rozumí též čin spáchaný v jednom státě zahrnující účast organizované zločinecké skupiny působící ve více než jednom státě.

Úmluva OSN překonává tradiční pojetí státní suverenity, když vytváří prostor pro vydávání občanů k trestnímu stíhání do jiných států v případech nadnárodního organizovaného zločinu za splnění stanovených podmínek (tzv. extradiční řízení).

²³ CEJP, Martin a Vladimír BALOUN. *Organizovaný zločin v ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, s. 66 násl.

²⁴ K tomu srovnej výklad v kapitole 3.2.1. a definici užitou českým zákonodárcem v ust. § 129 TZ.

²⁵ COUFALOVÁ, Bronislava. *Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku*. Bulletin advokacie. 2009, č. 10, s. 83.

²⁶ KARABEC, Zdeněk. Mezinárodní aspekty boje proti organizovanému zločinu. *Kriminalistika*. 2004, č. 1, s. 8.

Úmluva OSN vytyčila dále minimální postuláty, jež by měly být zakotveny a harmonizovány v právních řádech signatářských států. Jedná se o kriminalizaci některých jednání a přijetí určitých opatření. Např. jakékoliv činnosti směřující k založení organizované zločinecké skupiny nebo účasti na aktivitách takovéto skupiny musejí být prohlášeny za trestný čin, také korupční jednání, bránění výkonu spravedlnosti, praní peněz plynoucích z jakýchkoliv kriminálních zdrojů. Signatářské státy mají přijmout vhodná opatření vedoucí k efektivní kontrole a regulaci pro finanční instituce, zavedení účinné ochrany obětí a svědků, zajištění přiměřené peněžité náhrady pro oběti organizované trestné činnosti, umožnění zabavení výnosů z organizované trestné činnosti, zajištění efektivního postupu úřadů stíhajících korupci, stanovení odpovědnosti právnických osob za účast na závažných trestných činech atd.

Podobně jako níže uvedená Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) z 20. 12. 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu (dále jen „rezoluce 97C 10/01“), zakotvuje i Úmluva OSN v čl. 26 opatření k posílení spolupráce s OČTŘ.

Smluvní strany přijmou taková opatření, jež by motivovala osoby působící v organizovaných zločineckých skupinách k poskytnutí informací týkajících se totožnosti, povahy, složení, struktury, umístění nebo činnosti organizovaných zločineckých skupin, včetně jejich propojení (i mezinárodní) s jinými skupinami a dále trestných činů, které tyto skupiny spáchaly či mohou spáchat, neboť jsou takové informace významné z hlediska vyšetřování a dokazování v rámci trestního řízení.

Též osoby, které poskytnou pomoc příslušným orgánům k tomu, aby organizované zločinecké skupiny přišly o své zdroje nebo výnosy z trestné činnosti, by měly požívat určitých výhod. Signatářské státy totiž mají zvážit možnost snížení trestu takto spolupracujícím obžalovaným osobám v trestním řízení nebo dokonce imunitu proti trestnímu stíhání za podstatnou spolupráci při vyšetřování. Těmto osobám zároveň musí být poskytnuta účinná ochrana v trestním řízení.²⁷

²⁷ Viz čl. 26 Úmluvy OSN.

2.2 Normotvorba EU

Normotvorba EU pojednává o organizovaném zločinu v celé řadě svých dokumentů.²⁸ Její vliv lze spatřovat v mnohých novelách českého právního řádu. Současně EU podporuje plán prevence, související s podporou prevenčních programů proti nezákonnému obchodování s drogami a konzumaci drog, snaží se o užší spolupráci mezi členskými státy a sblížení jejich právních předpisů.²⁹ EU mnohdy podněcuje celosvětové společenství k zaujetí určitého stanoviska ke globálním problémům. V mém výkladu se budu soustředit zejména na níže uvedené prameny práva EU, jelikož bezprostředně ovlivňují téma mé diplomové práce.

EU, vědoma si toho, že pro potlačení rozrůstání organizované kriminality potřebuje harmonizovat právní předpisy členských států a prohloubit justiční spolupráci mezi justičními orgány členských států, přijala dne 20. 12. 1996 rezoluci 97/C 10/01. V ní můžeme nalézt jádro úpravy spolupracujícího obviněného a korunního svědka. Rezoluci 97C 10/01 samozřejmě předcházela mnohá jednání v jednotlivých orgánech EU.³⁰ EU vyzvala členské státy k přijetí vhodných opatření, která by měla zvýšit motivaci osob, podílejících se na organizované kriminalitě nebo kriminalitě jako takové, ke spolupráci s justicií.

Rezoluce 97/C 10/01 hovoří v čl. A především o osobách, které poskytnou OČTŘ informace týkající se členství, složení, činnosti zločineckého spolku, spojení zločineckých spolků a trestné činnosti, již se tyto spolky dopouštějí nebo by se mohly dopouštět. Důležitými informacemi jsou rovněž ty, jež se týkají příjmů zločineckých organizací, její podpory a výnosů z trestné činnosti.

Za stěžejní ustanovení pokládám čl. B rezoluce 97/C 10/01, hovořící o možných výhodách, které se poskytnou osobám spolupracujícím s justicií, přičemž tyto osoby musí přestat vykonávat jakoukoliv činnost související se zločineckou organizací, svou výpovědí musí přispět k zabránění páchaní dalších trestných činů nebo pomohou OČTŘ

²⁸ Např. Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. 10. 2008 o boji proti organizované trestné činnosti OJL 300 z 11. 11. 2008.

²⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, Student (Leges), s. 114 a násl.

³⁰ Např. dne 15. – 16. 12. 1995 v Madridu se konalo zasedání Evropské rady o požadavcích na vytvoření účinného systému v boji proti mezinárodní organizované kriminalitě.

s vyšetřováním a tedy i důkazní situací konkrétních trestných činů organizované zločinecké skupiny, případně k zatčení jejích členů.

Čl. C rezoluce 97C 10/01 zdůrazňuje ochranu pro každou takovou vypovídající osobu a její rodinu, když odkazuje na rezoluci 95/C 327/04 ze dne 23. 11. 1995, o ochraně svědků v souvislosti s bojem proti mezinárodnímu organizovanému zločinu.³¹ Tento právní dokument vyzval členské státy EU, aby přijaly vhodné právní prostředky k ochraně svědků v případě, že budou svědčit proti organizovaným zločineckým skupinám. Podle čl. A bod 1. výše uvedené rezoluce se svědkem rozumí: „*Každá osoba, nezávisle na svém právním postavení, která disponuje poznatky či informacemi, jež jsou pro příslušný úřad v trestním řízení důležité, shodují se a jejich předání vystavuje tuto osobu nebezpečí.*“

Důležitým objektivním znakem ve vztahu k danému svědkovi je tedy možnost vzniku nebezpečí, v případě poskytnutí usvědčující výpovědi. Svědci mají být chráněni vůči přímému nebo nepřímému tlaku, zastrašení a hrozbám ze strany stíhaných či s nimi spřátelených osob. Ochrana musí být svědkům, ale i jejich rodinných příslušníkům, zejména rodičům a dětem, poskytována nejen během trestního řízení, nýbrž také po jeho skončení, a to vždy se souhlasem těchto osob. Nelze opomenout také možnost skrytí identity svědků v průběhu trestního řízení, dokonce mohou svědci získat identitu novou. Výše uvedená rezoluce pojednává dále o možném využití audiovizuálního výsledku, případně provedení výsledku jiným členským státem na základě dožádání.³²

V roce 2000 přijala EU další významný právní dokument, a to Strategický plán EU pro začátek nového tisíciletí zaměřený na prevenci a kontrolu organizované kriminality, který obsahuje 39 doporučení. Právě doporučení č. 25 se dotýká ochrany svědků a spolupracujících osob, kteří jsou či byli zapojeni do organizovaných zločineckých struktur, a kteří chtějí dobrovolně spolupracovat s justičním systémem. Tato spolupráce má spočívat v předání informací důležitých pro vyšetřování a dokazování, dále informace týkající se finančních zdrojů organizovaných zločineckých skupin a výnosů z trestné činnosti, aby tyto zdroje

³¹ Rezoluce Rady EU 97/C 10/01 ze dne 20. 12. 1996 o osobách spolupracujících s justičním systémem v souvislosti s bojem proti organizovanému zločinu. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:31997G0111>> [cit. dne 26. 3. 2016].

³² Rezoluce Rady EU 95/C 327/04 ze dne 23. 11. 1995 o ochraně svědků v souvislosti s bojem proti mezinárodnímu organizovanému zločinu. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Dostupné z: <[http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:31995Y1207\(04\)](http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:31995Y1207(04))> [cit. dne 26. 3. 2016].

a výnosy mohly být zabaveny. Členským státům se opět doporučuje zvážit možnost snížení trestu spolupracujících osob, jež v různé míře spolupracují s OČTŘ.³³

Dne 24. 10. 2008 bylo přijato Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV o boji proti organizované trestné činnosti, jež zdůrazňuje nutnost sblížení právních předpisů jednotlivých členských států, čímž dojde k efektivnějšímu boji proti transnacionálnímu organizovanému zločinu.

I v tomto právním pramenu nalezneme ustanovení, jež se věnuje spolupracujícím osobám. Konkrétně čl. 4, zvláštní okolnosti, Rámcového rozhodnutí Rady 2008/841/SVV, o boji proti organizované trestné činnosti, stanoví možnost členským státům přijmout opatření, aby tresty zmíněné v předešlém článku byly zmírněny nebo aby pachatel trestné činnosti zůstal bez trestu, jestliže upustí od provádění trestné činnosti a zároveň poskytne správním či soudním orgánům informace, jež by nemohly jiným způsobem získat a které pomáhají nalézt důkazy, identifikovat či soudně stíhat další pachatele, zabránit trestnému činu, ukončit jej nebo zmírnit jeho účinky, připravit zločinné spolčení o nedovolené zdroje či výnosy z jeho trestné činnosti, zabránit spáchání dalších trestných činů uvedených v čl. 2 výše uvedeného Rámcového rozhodnutí.³⁴

³³ Prävention und Bekämpfung der organisierten Kriminalität - Eine Strategie der Europäischen Union für den Beginn des neuen Jahrtausends (2000/C 124/01). In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=celex:32000F0503>> [cit. dne 26. 3. 2016].

³⁴ Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. 10. 2008 o boji proti organizované trestní činnosti. In: *EUR-lex* [právní informační systém]. Dostupné z: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=CELEX:32008F0841>> [cit. dne 26. 3. 2016].

3. Organizovaná kriminalita

3.1 Organizovaná kriminalita z pohledu kriminologie

Vzhledem k tomu, že spolupracující obviněný souvisí převážně s organizovanou kriminalitou, je vhodné ji definovat, ačkoliv se jedná o pojem, který zahrnuje mnoho trestných činů, v čase se mění, liší se prvkem organizovanosti,³⁵ tedy i jednotlivými formami,³⁶ a autoři odborných publikací uvádějí různé definiční znaky organizované kriminality.³⁷ V zásadě můžeme říct, že kriminologie chápe organizovanou kriminalitu jako: „*Soustavnou a plánovitou trestnou činnost páchanou hierarchicky strukturovanou skupinou osob, mezi nimiž existuje dělba činnosti, přičemž jejím primárním cílem je dosažení vysokého zisku.*“³⁸

Z uvedené formulace plynou následující znaky: skupinovitost, soustavnost, plánovitost, dělba činnosti, hierarchická struktura skupiny a úsilí o maximální zisk. Mnohdy se ke jmenovaným znakům přidávají ještě další: přijímání ochranných opatření, subsidiární používání násilí, využívání prvků moderní infrastruktury, internacionalizace (existence mezinárodní spolupráce je tudíž nezbytná), profesionalita a disciplína,³⁹ praní špinavých peněz, pronikání do oficiálních společenských struktur. Organizovanou kriminalitu pohání právě úsilí o dlouhodobé dosahování maximálního zisku, vzniká tam, kde existuje poptávka po nedostatkovém (např. lidské orgány pro transplantace) nebo nelegálním zboží či služeb, pročež vznikají těmto strukturám obrovské výnosy, ekonomická a politická síla. Touhou o maximální zisk se organizovaná kriminalita odlišuje od ideologicky zaměřených rasových, teroristických, náboženských a jiných skupin, usilujících o destabilizaci společnosti.

³⁵ Uvézt lze příležitostnou skupinu, partu, organizovanou kriminální skupinu a zločineckou organizaci (nejvyšší a nejnebezpečnější typ skupinové trestné činnosti), k tomu více viz VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxviii, Beckovy mezioborové učebnice, s. 559.

³⁶ VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxviii, Beckovy mezioborové učebnice, s. 558.

³⁷ To je způsobeno výskytem různých forem organizovaného zločinu v jednotlivých zemích. Např. v Itálii je organizovaný zločin chápán jako vyhraněná mafiánská organizace, zatímco v Německu převládají zločinecké sítě vzniklé z mezinárodních známostí, pracující spíše v menších skupinách.

³⁸ GRÍVNA, Tomáš, SCHEINOST Miroslav a ZOUBKOVÁ Ivana. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 396.

³⁹ Po členech organizace se vyžaduje absolutní loajalita a mlčenlivost (tzv. zákon omerty), což znesnadňuje práci OČTŘ.

Vznik organizované kriminality můžeme spojovat se společenskou nestabilitou, migrací obyvatelstva, slabou státní mocí, prohlubováním rozdílů mezi vyspělými a rozvojovými státy, válečnými konflikty, ale i životní úrovní, úrovní vzdělání, právního vědomí občanů. Pro organizovanou kriminalitu je typické její prorůstání do politických pozic, dále korupce, rozklad legální ekonomiky a zisk moci, v praxi se hovoří o tzv. paralelní společnosti. Organizovaná kriminalita bezprostředně ohrožuje občany, jejich zdraví, majetek, osobní integritu, a tím i snižuje jejich důvěru ke státu a jeho orgánům, čímž také dochází k narušování demokratických základů státu.⁴⁰ Hlavními doménami organizovaných kriminálních struktur se staly podvody, obchod s drogami, zbraněmi a legalizace nezákonných zisků.⁴¹

Pachatele organizované kriminality lze dle H. – J. Kernerera označit jakožto profesionálního zločince, kterého charakterizuje flexibilita, mobilita, vysoká odborná úroveň a který často požívá vysokého společenského statusu.⁴² Organizovaná kriminalita je však páchána skupinově a organizovaně, konečnému cíli předchází celá řada související trestné činnosti.

Aktivity lze rozdělit na základní, zabezpečovací, krycí a legalizaci výnosů z trestné činnosti. Základní aktivity slouží k vytváření zisku pomocí různých druhů kriminality – majetkové, hospodářské, drogové, obchodování s lidmi atd. Organizovaný zločin se soustředí na činnosti dle poptávky po nelegálním zboží a služeb, v pozdějším stádiu dochází k monopolizaci trhu či teritoria. Ziskové aktivity se podobají podnikatelské činnosti, neboť spočívají na principu dodavatel – odběratel s upřednostněním páchání trestné činnosti bez obětí (tzv. victimless crime). Zabezpečovací a krycí aktivity se zaměřují na zajištění klidného průběhu veškerých ziskových akcí, beztrestnosti organizace a jejích členů. Tyto aktivity kryjí nezákonné operace, ovlivňují či ochromují státní represivní složky, později dochází k infiltraci do politických, ekonomických, společenských struktur. Legalizace výnosů z trestné činnosti tkví v tzv. praní špinavých peněz.⁴³ § 3 zák. č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění

⁴⁰ VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxviii, 636 s. Beckovy mezioborové učebnice, s. 557.

⁴¹ NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v ČR*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2003, s. 24.

⁴² KERNER, Hans – Jürgen. *Organisiertes Verbrechen*. In SIEBER, U. BÖGEL, M., 1993, s. 377 a násl.

⁴³ SCHEINOST, Miroslav. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*. Kriminalistika. 2004, č. 4, s. 266 a násl.

pozdějších předpisů, chápe legalizaci výnosů z trestní činnosti jako jednání sledující zakrytí nezákonného původu jakékoli ekonomické výhody vyplývající z trestné činnosti s cílem vzbudit zdání, že jde o majetkový prospěch nabytý v souladu se zákonem.

Jednotlivé zločinecké organizace se liší převážně mírou organizovanosti, historickým vývojem a kulturním prostředím, v němž působí. Např. H. J. Schneider staví do protikladu zločinecké organizace založené na tradičním neformálním rodinném systému a organizace založené na racionálním, formálním sociálním systému s pevnou byrokratickou výstavbou, hierarchií a autoritářstvím. Dále rozlišuje zločinecké struktury složené ze zločinců z povolání, kteří bezprostředně páchají trestné činy, a těch, kteří se na jejich trestné činnosti podílejí.⁴⁴

Dle vnitřního organizačního uspořádání můžeme členit zločinecké organizace (v praxi se mohou vyskytovat s určitými rozdíly) na síťový model, buněčný model a pyramidální model. V síťovém modelu jsou jednotliví členové propojeni poměrně volnými vztahy vzájemné spolupráce a podpory. Konkrétní trestnou činnost provádí dočasné účelové skupiny nepodléhající žádné řídicí funkci. Vrcholný orgán zabezpečuje hlavně stabilitu a kontinuitu organizace. V rámci buněčného modelu existuje více koordinačních buněk neboli skupin. Každá z nich vykonává činnost relativně samostatně, přičemž se nemusí vázat na ostatní buňky. Odhalení jedné z buněk nezpůsobuje prozrazení celé organizace a zároveň nedochází k přerušení akcí ostatních skupin. Ústřední orgán opět zaštiťuje především strategické zájmy organizace. Nejprísrnější vertikální hierarchií vyniká pyramidální model. Jakoukoliv činnost řídí jedno centrum. Organizace se dělí na několik článků. Články disponují různými pravomocemi, a to v závislosti na pozici v rámci organizace.⁴⁵

Míra organizovanosti dále rozlišuje organizovanou kriminalitu do tří, popř. čtyř stupňů. Nejprve se kriminální skupiny vytváří ad hoc, samovolně. Organizovanost je zřejmá jen uvnitř skupiny pachatelů, pro něž je typické, že se soustředí pouze na omezený okruh kriminality. Druhý stupeň se vyznačuje propojováním jednotlivých skupin pachatelů a zvětšováním pole působnosti v páchání trestné činnosti nejen v oblasti obecné kriminality, nýbrž také v okruhu hospodářské kriminality. Třetí stupeň se od ostatních stupňů liší kvantitou i kvalitou, jedná se o nejvyšší stupeň organizované

⁴⁴ SCHNEIDER, Hans Joachim. *Kriminologie*. Berlin: De Gruyter, 1987, s. 297.

⁴⁵ GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST Miroslav a ZOUBKOVÁ Ivana. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 406 a násl.

kriminality se všemi atributy organizovaného zločinu. Lze dovést, že skupinová trestná činnost může být páchána skupinou vytvořenou ad hoc, přičemž se nejedná o promyšlenou trestnou činnost. Často tato příležitostná skupina vzniká u osob jednajících v podnapilém stavu. Naopak tzv. parta již vyniká určitým rozsahem soudržnosti a uvědomělosti. Další formou je organizovaná kriminální skupina zaměřená na soustavné páchání trestné činnosti s dělbu práce, hierarchií a utajením před nižšími organizačními články. Nejdokonalejším typem skupinové kriminality jsou zločinecké organizace.⁴⁶

Při rozlišování zločineckých organizací se ukazuje nejvýznamnějším prvkem etnický původ, dnes již oslabován manažersko-podnikatelským typem organizované kriminality. Mnohdy se organizovaný zločin přirovnává k podnikatelské činnosti, která však dodržuje právní normy. Předcházet organizované kriminalitě lze pouze pomocí systémových opatření, jež zaručí svobodu tisku, volný přístup k informacím, důsledné dodržování demokratických hodnot, regulaci migrace, důslednou hospodářskou legislativu, ale i daňovou a finanční kontrolu.⁴⁷ Ukazuje se, že v boji proti organizované kriminalitě nepostačuje užít trestních opatření pouze proti jejich vůdci, nýbrž musí dojít k rozkrytí celé organizace včetně jejích ekonomických základů. Zabráním majetku zločineckých organizací se odstraní stimul pachatelů k páchání trestné činnosti, jelikož se jim takové protiprávní jednání přestane vyplácet. Tresty dle ust. § 66 TrZ propadnutí majetku, ust. § 67 TrZ peněžité trest, ust. § 70-72 TrZ propadnutí majetku nebo jiné majetkové hodnoty včetně ochranného opatření dle ust. § 101-103 TrZ zabránění věci nebo jiné majetkové hodnoty, spisů a zařízení, slouží k odčerpání výnosů z trestné činnosti.⁴⁸

3.2 Organizovaná kriminalita z pohledu trestního práva

S ohledem na vysokou společenskou závažnost organizované kriminality (stoupající počty vražd, škody na majetku, zatížení rozpočtů justice a policie atd.)

⁴⁶ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 382 a násl.

⁴⁷ GRIVNA, Tomáš, SCHEINOST Miroslav a ZOUBKOVÁ Ivana. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 420 a násl.

⁴⁸ VÁLKOVÁ, Helena a KUČHTA Josef. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxviii, 636 s. Beckovy mezioborové učebnice, s. 583 a násl.

se snaží zákonodárce přijmout vhodná opatření v boji proti organizovanému zločinu. Zároveň dochází k transformaci policejního (např. v roce 1995 vznikl Útvar pro odhalování organizovaného zločinu služby kriminální policie a vyšetřování, v roce 2002 vznikl Úřad pro odhalování korupce a finanční kriminality služby kriminální policie a vyšetřování) a justičního aparátu (u Nejvyššího státního zastupitelství a u vrchních státních zastupitelství se vytvořily specializované odbory pro závažnou hospodářskou kriminalitu). Právní prostředky, jimiž se má zabránit rozrůstání organizované kriminality, často zasahují do základních práv a svobod jednotlivců,⁴⁹ to je však společností přijímáno jako nutný fakt proti nedozírným následkům trestné činnosti zločineckých organizací.⁵⁰

3.2.1 Organizovaná zločinecká skupina a organizovaná skupina

Trestní právo hmotné obsahuje několik relevantních ustanovení, jež se týkají organizované kriminality. Na trestných činech organizované zločinecké skupiny participuje více spolupachatelů nebo vedle pachatele (či spolupachatelů) i jiné osoby, které a) trestný čin pachatele nebo spolupachatelů vyvolávají, řídí, zosnují, umožní, nebo takový čin alespoň usnadní, b) zužitkují výnosy z trestného činu, c) pomáhají pachatelům trestného činu nebo osobám na něm zúčastněným uniknout trestnímu stíhání nebo trestu.⁵¹ Proto lze organizovanou zločineckou skupinu označit jako jednu z forem trestné součinnosti.

Nynější definice organizované zločinecké skupiny lépe odpovídá vymezení nacházejícím se v Úmluvě OSN z 15. 11. 2000, jejíž úpravu nalezneme v § 129 TrZ: „*Organizovaná zločinecká skupina je společenstvím více osob s vnitřní organizační strukturou, s rozdělením funkcí a dělbou činností, která je zaměřena na soustavné páchaní úmyslné trestné činnosti.*“ Vůči kriminologické definici organizované kriminality, která je širší než organizovaná zločinecká skupina, můžeme vyvodit z § 129 TrZ pět základních znaků organizované zločinecké skupiny: společenství více

⁴⁹ Při přijímání právních prostředků v boji proti organizované kriminalitě se vždy střetávají dva protipóly. Dodržování právních norem nejvyšší právní síly a jejich principů, tedy Ústavy ČR, Listiny základních práv a svobod, příp. nadnárodních úmluv a na druhé straně zájem státu a společnosti na rozkrytí, rozbití organizovaných zločineckých skupin a potrestání jejich pachatelů.

⁵⁰ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 909.

⁵¹ Tamtéž, s. 253.

osob (nejméně tři trestně odpovědných osob), vnitřní organizační struktura, rozdělení funkcí, dělba činnosti, zaměření na soustavné úmyslné páchaní trestné činnosti.⁵²

Vnitřní organizační struktura se vyznačuje vztahy nadřízenosti a podřízenosti, přísným dodržováním pravidel, utajením a relativní stabilitou. Pro trestní postih postačí, že již při založení je organizovaná zločinecká skupina zaměřena na páchaní úmyslné trestné činnosti. Soustavnost se chápe jako nepřetržitá, pravidelná, či opakované jednání pachatelů trestné činnosti ve prospěch organizované zločinecké skupiny a posuzuje se vždy ve vztahu ke konkrétní organizované zločinecké skupině. Faktické zaměření organizované zločinecké skupiny není rozhodné, organizovanou zločineckou skupinou tak může být teroristická skupina, organizace se zjištěným cílem aj.⁵³

Trestní zákoník obsahuje též pojem „organizovaná skupina“, ten však není definován, ačkoliv se jedná o okolnost, kterou obsahuje řada kvalifikovaných skutkových podstat,⁵⁴ či okolnost obecně přitěžující.⁵⁵ Určité kvalifikované skutkové podstaty obsahují specifickou povahu organizované skupiny působící ve více státech.⁵⁶ Organizovanou skupinu lze rozhodně zařadit pod skupinovou trestnou činnost, ovšem méně závažnější nežli organizovanou zločineckou skupinu. Nejvyšší soud ČR definoval organizovanou skupinu ve svém rozsudku, sp. zn. 11 To 51/85, ze dne 18. 7. 1985, takto: „*Za organizovanou skupinu se považuje sdružení více osob, nejméně tříčlenné sdružení trestně odpovědných fyzických či právnických osob, v němž je provedena určitá dělba úkolů mezi jednotlivé členy sdružení, jejich vzájemná součinnost na realizování trestné činnosti vykazuje takovou míru plánovitosti jejího průběhu a koordinaci úloh jednotlivých účastníků, že tyto okolnosti zvyšují pravděpodobnost úspěšného provedení trestného činu a tím i jeho nebezpečnost pro společnost.*“⁵⁷ Oba instituty (organizovaná skupina a organizovaná zločinecká skupina) se liší zejména mírou organizační struktury, její rigidností a pevností, existencí sankčního systému, trvalostí a důslednější plánovitostí.

⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, Student (Leges), s. 114 a násl.

⁵³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. Velké komentáře, s. 1377 a násl.

⁵⁴ Viz např. ust. § 175 odst. 1, odst. 2 písm. a) TrZ nebo ust. § 237 odst. 1, odst. 3 písm. a) TrZ.

⁵⁵ Viz ust. § 42 písm. o) TrZ.

⁵⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. Velké komentáře, s. 1242.

⁵⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85.

Za pachatele trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny označujeme toho, kdo spáchal úmyslný trestný čin jako člen organizované zločinecké skupiny, nebo takový trestný čin spáchal vědomě se členem organizované zločinecké skupiny anebo v úmyslu organizované zločinecké skupině napomáhat.⁵⁸ Zmíněné formy jsou ve vzájemném poměru subsidiarity. Postačí, když pachatel spáchá kterýkoliv úmyslný trestný čin (nikoliv jen zvlášť závažný zločin)⁵⁹ ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

Trestným činem může být nejen zločin, ale i úmyslný přečin. Důsledkem takto spáchaného trestného činu je obligatorní zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody stanovené v trestním zákoníku o jednu třetinu. Soud pak pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny uloží trest odnětí svobody v horní polovině takto stanovené trestní sazby odnětí svobody, nejsou-li zároveň splněny podmínky pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody podle ust. § 58 TrZ (mimo jiné spolupracující obviněný). Horní hranice trestu odnětí svobody může po takovém zvýšení převyšovat dvacet let, ovšem při ukládání výjimečného trestu odnětí svobody nad dvacet až do třiceti let nesmí horní hranice převyšovat třicet let.

Zákonodárce, vědom si závažnosti trestné činnosti organizovaných zločineckých skupin, povinně ukládá soudu, aby zостřil trestní postih pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, čímž má dojít k přiměřené represí a generální prevenci, tedy výchovnému působení trestu na celou společnost. Nadto pachatel trestného činu, jehož se dopustil jako člen organizované skupiny či ve spojení s organizovanou skupinou,⁶⁰ může být označen pachatelem trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny ve smyslu ust. § 107 odst. 1 TrZ, bez ohledu na fakt, že spáchání trestného činu ve formě organizované skupiny je obecně přitěžující okolností či okolností, jež podmiňuje užití vyšší trestní sazby, neboť

⁵⁸ Definice dle ust. § 107 odst. 1 TrZ.

⁵⁹ K tomu srovnej ust. § 59 odst. 1 TrZ, fakultativní zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody o jednu třetinu, jestliže pachatel opětovně spáchal zvlášť závažný zločin, ačkoliv byl pro takový nebo jiný zvlášť závažný zločin potrestán a možnost nápravy pachatele je ztížena nebo je závažnost zvlášť závažného zločinu vzhledem k recidivě a ostatním okolnostem případu vysoká.

⁶⁰ „*Ve spojení s organizovanou skupinou*“ se dle judikatury rozumí forma spolupráce, jež se nevyznačuje vyšší mírou koordinace činnosti. Ve spojení s organizovanou skupinou lze poté vyložit jako podporování, napomáhání a usnadňování trestné činnosti. Pachatel tak obligatorně nemusí vystupovat v pozici člena organizované skupiny. Např. trestný čin provedení zahraničního obchodu s vojenským materiálem bez povolení nebo licence dle § 265 odst. 1, 2 písm. a) TrZ obsahuje znak „*ve spojení s organizovanou skupinou*“.

se nejedná o zákaz dvojího přičítání. V případě trestání takového pachatele se použije ust. § 108 TrZ.⁶¹

3.2.2 Trestný čin dle ust. § 361 TrZ, účast na organizované zločinecké skupině

Za zmínku jistě stojí také úprava skutkové podstaty trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině vyskytující se v ust. § 361 TrZ. Již zák. č. 140/1961 Sb., trestní zákon, obsahoval po novele provedené zákonem č. 152/1995 Sb. skutkovou podstatu trestného činu účasti na zločinném spolčení.⁶² Trestní zákoník tak nahradil pojem zločinného spolčení pojmem organizované zločinecké skupiny.

Podíváme-li se blíže na skutkovou podstatu trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině, zjistíme, že zákonodárce kriminalizuje již založení organizované zločinecké skupiny, což je z hlediska vývojových stádií trestné činnosti teprve přípravným jednáním, dále účast na činnosti takovéto skupiny a její podporu. Ke spáchání jakéhokoliv trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny tedy nemuselo dojít.⁶³

Objektem uvedeného trestného činu je zřejmá snaha o potlačování organizované kriminality. Objektivní stránka se skládá ze třech alternativních forem. Založením se rozumí jakákoliv aktivita, na jejímž základě dochází ke vzniku organizované zločinecké skupiny, přestože organizace prozatím nevykonává žádnou činnost nebo vykonává činnost legální. Založení lze chápat i jako transformace právně nezávadné organizace na zločineckou. Pro účast na činnosti je rozhodující vědomost o uskutečňování jakékoliv činnosti, ať už legální či protiprávní, vždy ve prospěch organizované zločinecké skupiny (poskytování odborných rad, vedení účastnictví atd.). Podobně můžeme nahlížet na podporu organizované zločinecké skupiny, kterou však provádí osoby stojící vně tohoto spolčení (sponzorování, půjčování dopravních prostředků aj.).⁶⁴

⁶¹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. Velké komentáře, s. 1242.

⁶² Viz ust. § 163a zák. č. 140/1961, trestní zákon.

⁶³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, Student (Leges), s. 879.

⁶⁴ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 910 a násl.

Z uvedeného plyne, že pachatelem může být člen i nečlen⁶⁵ organizované zločinecké skupiny, zároveň se může jednat o fyzickou či právnickou osobu. Externí spolupracovníci zajišťují pro zločinecké skupiny rozmanité služby.⁶⁶ K naplnění skutkové podstaty trestného činu účasti na organizované zločinecké skupině postačí nepřímý úmysl. Pachatel musí být alespoň srozuměn s tím, že organizace, v jejíž prospěch koná, naplňuje pojmové znaky organizované zločinecké skupiny dle ust. § 129 TrZ. Pakliže je organizovaná zločinecká skupina určená nebo zaměřená k páčání vlastizrady (ust. § 309 TrZ), teroristického útoku (ust. § 311 TrZ), nebo teroru (ust. § 312 TrZ), bude postihnut pachatel přísněji.

V případě ukládání trestu odnětí svobody se neužije ust. § 107 a § 108 TrZ o možném zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody o jednu třetinu pachateli trestného činu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, a to z důvodu zákazu dvojího přičítání. Naplňuje-li však účast pachatele na činnosti organizované zločinecké skupiny i skutkovou podstatu jiného trestného činu, lze uvažovat o jednočinném souběhu trestného činu dle ust. § 361 TrZ s trestným činem spáchaným ve prospěch organizované zločinecké skupiny, čímž dojde k obligatornímu užití ust. § 108 TrZ, tedy zvýšení horní hranice trestní sazby trestu odnětí svobody o jednu třetinu.⁶⁷

§ 362 TrZ obsahuje zvláštní ustanovení o účinné lítosti vztahující se k trestnému činu účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 TrZ. Trestní odpovědnost pachatele, jenž naplnil svým protiprávním jednáním skutkovou podstatu § 361 TrZ, zanikne, pokud pachatel učiní o organizované zločinecké skupině oznámení policejnímu orgánu⁶⁸ nebo státnímu zástupci v době, kdy nebezpečí, které vzniklo zájmu chráněnému trestním zákonem z jiného činu organizované zločinecké skupiny, než který je uveden v § 361 TrZ, mohlo být ještě odstraněno. Voják může takové oznámení učinit i nadřízenému. Zvláštní účinná lítost se užije rovněž v případě trestní odpovědnosti právnických osob, protože podle § 7 TOPO je právnická osoba trestně

⁶⁵ V roce 2009 byl počet externistů odhadován okolo 41 % a kmenových členů 59 %, více viz CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 19.

⁶⁶ Jedná se o obstarání materiálního zázemí, poskytnutí základního servisu (např. výrobci falešných dokladů, prodejci, přepravci), nebo zajištění transportu, překupnictví, kontakty s úřady aj.

⁶⁷ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 402.

⁶⁸ Policejní orgán je definován v § 12 odst. 2 TrŘ.

odpovědná za trestný čin dle § 361 TrZ.⁶⁹ Na rozdíl od § 33 TrZ o obecné účinné lítosti, úprava § 362 TrZ nepožaduje, aby bylo toto oznámení učiněno dobrovolně. Předmětné ustanovení má zjevně motivovat osoby zúčastněné na organizované zločinecké skupině ke spolupráci s OČTŘ výměnou za jejich beztrestnost.

§ 363 TrZ také souvisí s efektivnějším potíráním organizované kriminality. Agent („kontrolor“), příslušník Policie ČR nebo Generální inspekce bezpečnostních sborů, plní úkoly uložené mu řídicím policejním orgánem a vystupuje zpravidla se zastíráním skutečného účelu své činnosti (tj. infiltrace do kriminálního prostředí a nalezení relevantních informací důležitých pro trestní řízení). Policejní orgán je oprávněn užít agenta za podmínek stanovených v § 158e odst. 1 TrŘ. O povolení užití agenta rozhoduje na návrh státního zástupce vrchního státního zastupitelství soudce vrchního soudu, v jehož obvodu je státní zástupce, podávající návrh, činný.⁷⁰

Otázka míry beztrestnosti agenta je jedním z nezbytných předpokladů ke zdárnému odhalení organizovaného zločinu. Agentovi musí být poskytnut právní prostor pro manévrování v jeho rozhodování tak, aby byla zajištěna jeho bezpečnost a adaptace do kriminálního prostředí, tedy získání důvěry ostatních členů organizované zločinecké skupiny.⁷¹ Agent svým jednáním naplňuje znaky skutkové podstaty trestného činu dle § 361 TrZ, neboť se účastní činnosti organizované zločinecké skupiny nebo organizovanou zločineckou skupinu podporuje. Agent však není trestně odpovědný pro trestný čin podle § 361 odst. 1 alinea druhá a třetí TrZ, dopustí-li se takového činu s cílem (tedy přímým úmyslem) odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizování zločinecké skupiny. Trestní odpovědnost nevzniká také pro trestné činy taxativně vyjmenované v § 363 odst. 2 TrZ, agentovi, který se účastní činnosti organizované zločinecké skupiny nebo jako člen organizované skupiny či některou takovou skupinu podporuje. Opět zde musí být přítomný výše zmíněný přímý úmysl odhalit pachatele trestné činnosti spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Beztrestnosti se však nemůže dovolávat agent, který

⁶⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 501.

⁷⁰ Více viz ust. § 158e TrŘ.

⁷¹ KARABEC, Zdeněk. *Použití agenta proti organizovanému zločinu*. *Trestněprávní revue*. 2011, č. 8, s. 229.

organizovanou zločineckou skupinu nebo organizovanou skupinu založil či zosnoval. Ex lege tak dochází k vyloučení agenta „provokátéra“.⁷²

K otázce vyloučení agenta provokátéra se vyjádřil blíže také dne 9. 6. 1998 Evropský soud pro lidská práva ve věci *Teixeira de Castro* proti Portugalsku, číslo stížnosti 25829/94. Vynést odsuzující rozsudek za vyprovokovaný či zinscenovaný trestný čin policií je nepřijatelné, neboť se jedná o porušení práva na spravedlivý proces ve smyslu čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod. Ústavní soud ČR se ve svém nálezu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99 vyjádřil obdobně. Ústavní soud ČR shledává rozpor takového postupu policejních složek s čl. 8 odst. 2 Listiny základních práv a svobod.⁷³

3.2.3 Procesně právní instituty v boji proti organizovanému zločinu a bilance organizovaného zločinu v ČR

V trestně procesním a policejním právu se vyskytuje celá řada institutů, jež mají sloužit k odhalování trestné činnosti zločineckých skupin. Tak např. rozšíření povinnosti součinnosti státních orgánů, právnických a fyzických osob v souvislosti s dožádáním OČTŘ dle ust. § 8 TrŘ. Státní zástupce nebo předseda senátu může vyžadovat za splnění určitých podmínek údaje, které jsou předmětem bankovního tajemství, údaje z evidence cenných papírů a daňového řízení.⁷⁴ Dalšími účinnými procesními instituty jsou záměna zásilky (ust. § 87a TrŘ), sledovaná zásilka (ust. § 87b TrŘ), odposlech a záznam telekomunikačního provozu (ust. § 88 TrŘ). Užití operativně pátracích prostředků, tedy předstíraný převod (ust. § 158c TrŘ), sledování osob a věcí (ust. § 158d TrŘ), použití agenta (ust. § 158e TrŘ) jsou rovněž velmi efektivní. Za zmínku také stojí možnost užití podpůrně operativně pátracích prostředků, vyskytujících se v ust. § 72-77 zák. č. 273/2008 Sb., o Policii ČR, ve znění pozdějších

⁷² JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014, Student (Leges), s. 881 a násl.

⁷³ CHMELÍK, Jan. *Agent provokátér a spolupracující obviněný*. Karlovarská právní revue. 2011, č. 4, s. 29.

⁷⁴ Viz ust. § 8 odst. 2 TrŘ.

předpisů, jimiž jsou informátor, krycí prostředky, zabezpečovací technika a zvláštní finanční prostředky.⁷⁵

V ČR se organizovaný zločin prosadil na počátku 90. let zvláště díky výhodné geografické poloze ČR, nepřipravenosti legislativy na tento typ trestné činnosti, neuspokojivé kontrole procesu změny ekonomiky, nedostatečné kontrole režimu podnikání zahraničních subjektů, existenci domácích zločineckých struktur a různých etnik, která vytvořila zázemí pro proniknutí zahraničních zločineckých organizací.⁷⁶ Jelikož je činnost organizovaných zločineckých skupin velmi zastřena a zakonspirována, nelze zcela s jistotou určit počet osob zapojených do organizovaného zločinu.⁷⁷ Činnost organizovaných zločineckých skupin se pouze odhaduje. Neexistuje totiž žádná souhrnná statistika, která by ukázala, kolik osob bylo odsouzeno za trestný čin obsahující v kvalifikované skutkové podstatě znak „jako člen organizované skupiny“. Dílčím měřítkem může být statistika vedená Ministerstvem spravedlnosti o počtu osob stíhaných, obžalovaných a odsouzených na základě ust. § 163a trestního zákona a ust. § 361 TrZ. Pro ilustraci níže uvádím počty těchto osob v období 2010-2014.

Tabulka č. 1, 2 Počet stíhaných, obžalovaných a odsouzených osob 2010-2014 (pro ust. § 163a trestního zákona a ust. § 361 TrZ)

§ 163a trestního zákona	2010	2011	2012	2013	2014	Celkem
stíháno	36	34	15	2	1	88
zkrácené přípravné řízení	0	0	0	0	0	0
obžalováno	36	34	7	0	0	77
podán návrh na potrestání	0	0	0	0	0	0

⁷⁵ GRŮVNA, Tomáš, SCHEINOST Miroslav a ZOUBKOVÁ Ivana. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 418.

⁷⁶ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 384.

⁷⁷ V roce 2007 odhadlo Policejní prezidium ČR, že na území ČR působí okolo 75 skupin, v nichž je zapojeno celkem 2000 členů.

odsouzeno	6	8	0	3	4	21
-----------	---	---	---	---	---	----

§ 361 TrZ	2010	2011	2012	2013	2014	Celkem
stíháno	11	42	37	28	41	159
zkrácené přípravné řízení	0	0	0	0	0	0
obžalováno	11	42	37	26	39	155
podán návrh na potrestání	0	0	0	0	0	0
odsouzeno	0	1	0	12	18	31

Pramen: Statistika Ministerstva spravedlnosti

Z výše uvedených statistik Ministerstva spravedlnosti lze dovést, že pouze malá část stíhaných osob pro trestný čin dle ust. § 361 TrZ či ust. § 163a trestního zákona byla odsouzena. Domnívám se, že tato skutečnost je způsobena složitým dokazováním všech znaků organizované zločinecké skupiny podle ust. § 129 TrZ a komplikovanou pozicí OČTŘ v dokazování. Spolupracující obviněný má právě přinést lepší důkazní situaci pro žalobce a tím i zefektivnit trestní řízení. Nutno podotknout, že mnoho pachatelů mohlo být odsouzeno pro jiné trestné činy obsahující v kvalifikovaných skutkových podstatách znak „jako člen organizované skupiny“, což však neuspokojivě vyjadřuje povahu a závažnost organizované kriminality.

Tzv. kvalifikované odhady vyhotovené Institutem pro kriminologii a sociální prevenci nám také poskytují ukazatel trendů vývoje aktivit organizovaného zločinu. Podle expertů se organizovaný zločin v ČR soustředí zejména na krádeže automobilů, výrobu, pašování a distribuci drog, korupci a nezákonné vymáhání dluhů. Stále více se rozšiřuje aktivita organizovaného zločinu v oblasti finanční kriminality.⁷⁸

Informace týkající se aktivity zločineckých organizací jsou často pouze kusé a neposkytují OČTŘ bližší údaje o organizační struktuře, vyvíjené protiprávní činnosti, mnohdy není známa ani osoba pachatele konkrétního trestného činu. OČTŘ disponují pouze dílčími důkazy, které neumožňují stíhat všechny osoby zapojené na páčání

⁷⁸ CEJP, Martin. *Vývoj organizovaného zločinu na území ČR*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2010, s. 27.

trestné činnosti organizované zločinecké skupiny. Kriminalita organizovaných zločineckých skupin je mnohdy latentní. V případě vyšetřování organizované trestné činnosti se OČTŘ potýkají s mnohými situacemi a postupy, protože organizované zločinecké skupiny se vyvíjí a soustředí na různorodou kriminalitu, od níž se odvíjejí specifické postupy při vyšetřování.

Policejní orgán často využívá výše uvedených operativně pátracích prostředků ke sledování činnosti zločinecké organizace a k tomu, zdali zločinné spolčení vykazuje všechny zákonné znaky stanovené v ust. § 129 TrZ. Policejní orgán se pak snaží rozkrýt organizační strukturu, funkce jednotlivých členů organizace, jakož i její fungování.⁷⁹ Právě institut dočasného odložení trestního stíhání zakotvený v ust. § 159b TrŘ přináší možnost policejnímu orgánu se souhlasem státního zástupce prozatímně odložit zahájení trestního stíhání,⁸⁰ čímž se získá čas pro objasnění trestné činnosti, zvláště pak nalezení věcných důkazů, odcizených předmětů apod., spáchané ve prospěch organizované zločinecké skupiny nebo jiného úmyslného trestného činu, anebo zjištění jejich pachatelů. Prověřování, první fáze přípravného řízení, tak může pokračovat v utajení, aniž by bylo trestní řízení jakkoliv mařeno ze strany osob, proti nimž se trestní řízení vede. O dočasném odložení trestního stíhání se rozhoduje ve formě opatření, o němž policejní orgán vyhotovuje záznam. Trestní stíhání lze odložit pouze na nezbytnou dobu, nejdéle na dva měsíce, avšak státní zástupce na návrh policejního orgánu může vyslovit souhlas s prodloužením lhůty a to i opakovaně o další dva měsíce.⁸¹

I přes všechny tyto procesní nástroje se policejní orgán potýká s důkazní nouzí. V případě výslechu svědků a osob obviněných se opětovně setkáváme s nepravdivými výpověďmi, neboť se tyto osoby obávají následných hrozeb členů zločineckých organizací a exemplárních trestů dle interních norem zločinné organizace. Vyslýchající orgán se proto vždy musí k takovým výpovědím stavět kriticky a důkladně je prověřovat. Zločinecké organizace navíc často uplácejí osoby pracující ve státní správě,

⁷⁹ KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, s. 391.

⁸⁰ Jsou-li splněny všechny zákonné předpoklady dle ust. § 160 odst. 1 TrŘ, rozhodne policejní orgán neprodleně o zahájení trestního stíhání.

⁸¹ ŠÁMAL, Pavel, MUSIL, Jan a KUČHTA, Josef. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 514 a násl.

aby získaly informace o krocích OČTŘ, což značně pomáhá minimalizovat riziko odhalení.⁸²

Organizovaný zločin ohrožuje veřejný i soukromý sektor, jeho dopady pocítují i občané. Vzhledem k prohlubující se globalizaci je organizovaná kriminalita celosvětovým problémem. Rozrůstání organizovaného zločinu vede ke zvyšování velmi závažné kriminality. Koncepce boje proti organizovanému zločinu vydávané vládou ČR deklarují směry, jimiž se má ČR vydat. Jako nezbytná se jeví úzká mezinárodní spolupráce mezi justičními orgány. Dle mého názoru jsou instrumenty zakotvené v trestním řádu a trestním zákoníku dobrou cestou k omezení rozšiřování organizované kriminality, ovšem v praxi se zdá být užívání těchto nástrojů nelehké a komplikované. Zbývá dodat, že organizované zločinecké skupiny budou vždy o krok napřed, protože se snaží obcházet vždy platnou a účinnou právní úpravou. Společnost tedy sama musí přehodnotit svůj hodnotový žebříček a všechny projevy organizované kriminality důrazně odmítat. Toto se však zdá býti pouze naivní představou.

⁸² SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. Trestněprávní revue. 2012, č. 1, s. 11.

4. Úprava spolupracujícího obviněného v ČR

4.1 Vývoj úpravy spolupracujícího obviněného a korunního svědka v právním řádu ČR

Považuji za důležité na tomto místě mé diplomové práce zmínit alespoň krátce vývoj úpravy spolupracujícího obviněného a korunního svědka v právním řádu ČR, jelikož z něj lze vyvodit celou řadu postřehů. Úsilí zakotvit institut spolupracujícího obviněného, popř. korunního svědka, můžeme sledovat již koncem 90. let 20. století. V tomto období probíhaly četné diskuze trestně právních odborníků, jakým způsobem spolupracujícího obviněného upravit, zda zvláštním zákonem s omezenou účinností či novelou stávajících zákonů. Chtěl bych se blíže věnovat v pořadí druhému⁸³ návrhu vypracovaném Ministerstvem vnitra v kooperaci s Ministerstvem spravedlnosti v roce 2002.

4.1.1 Návrh Ministerstva vnitra z roku 2002 a navazující návrhy

Návrh zpracovaný Ministerstvem vnitra z roku 2002 předpokládal změnu trestního řádu i trestního zákona. Do části třetí, hlavy dvacáté TrŘ měl být vložen nový třetí oddíl, jež se měl nazývat Řízení proti pachateli v mimořádných případech. Z dikce novelizujících ust. § 306b – 306d TrŘ je patrné, že návrh byl konstruován k přijetí úpravy korunního svědka v užším slova smyslu, s výjimkou představující ust. § 306d TrŘ, kde byl upraven spolupracující obviněný.⁸⁴ Přestože byl návrh několikrát měněn v důsledku četné kritiky odborníků, nakonec legislativním procesem v roce 2004 neprošel.

V důvodové zprávě navrhovatel zmiňuje vyšší zájem státu na zničení zločineckých struktur, nežli na postihu jedince, který se nikoliv v pozici organizátora či řídicího subjektu podílel na trestné činnosti, ať už přímo nebo nepřímo, a který

⁸³ První snahy o zakotvení korunního svědka se chopilo Ministerstvo vnitra v podobně samostatného zákona v roce 2000, tehdy však nepanoval přílišný politický konsenzus na protlačení zmíněného návrhu legislativním procesem.

⁸⁴ STOČESOVÁ, Simona a Helena VÁLKOVÁ (eds.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře: 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 89 a násl.

dopomohl k usvědčení a odhalení spolupachatelů, organizátorů a řídicích osob organizovaného zločinu. Tímto dochází k omezení zásad legality a oficiality trestního řízení ve prospěch zásady oportunity.⁸⁵

Obviněný se mohl stát korunním svědkem po splnění poměrně striktních podmínek stanovených v ust. § 306b a ust. § 306c uvedeného návrhu. Proces se rozpadal do dvou fází.

Nejprve mělo být vůči obviněné osobě v přípravném řízení dočasně přerušeno trestní stíhání, za předpokladu, že obviněný splnil podmínky požadované ust. § 306b TrŘ. Rozhodnout uvedeným způsobem mohl pouze státní zástupce, a to vždy se souhlasem obviněného. Obviněný měl svými informacemi zcela výjimečným způsobem přispět k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny nebo ve prospěch zločinného spolčení atd.⁸⁶ Formulace „*zcela výjimečným způsobem*“ se mi zdá poněkud nešťastná, neboť poskytuje velmi široký prostor pro státního zástupce zvážit,⁸⁷ zda vůči takové osobě dočasně přerušit trestní stíhání či nikoliv. Absurdní podmínkou také shledávám přiznání obviněné osoby ke všem trestným činům, tedy nejen těm, pro něž je stíhán, ale i ty, které do okamžiku rozhodnutí o dočasném přerušení trestního stíhání spáchal. Jen těžko by mohla být taková tvrzení obviněného ověřitelná. Dle mého názoru by také snižovala možnost využití institutu korunního svědka poslední podmínka, a to nahrazení škody způsobené trestnou činností obviněného. V zásadě se jedná o správný krok, ačkoliv motivace obviněných osob k poskytnutí převratných informací by se mohla rapidně snížit. Jistou zajímavostí je, že proti rozhodnutí o dočasném přerušení trestního stíhání může podat stížnost nejen obviněný, nýbrž také poškozený, přičemž tato stížnost má odkladný účinek. V případě, že bylo trestné stíhání dočasně přerušeno, měl mít obviněný při podávání výpovědi postavení svědka.⁸⁸

Právě ve druhé fázi spatřuji největší riziko. Státní zástupce, který rozhodl o dočasném přerušení trestního stíhání, by disponoval pravomocí rozhodnout i o zastavení trestního stíhání. Domnívám se, že šťastnějším řešením by bylo přesunutí

⁸⁵ Důvodová zpráva k zákonu o změně některých zákonů v souvislosti s trestním zákonem a zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk 746/0 z roku 2004. [online]. Dostupné z: < <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0> > [cit. dne 26. 3. 2016].

⁸⁶ Více viz ust. § 306b odst. 1 písm. a) uvedeného návrhu.

⁸⁷ Až na mantinely uvážení stanovené v ust. § 306b odst. 3 a 4 předmětného návrhu.

⁸⁸ Zákodárce správně korunního svědka řadí pod § 101 TrŘ, nikoliv pod § 12 odst. 8 TrŘ.

rozhodnutí o zastavení trestního stíhání na nezávislý a nestranný soud nebo alespoň na nadřízeného státního zástupce, neboť by se mohlo zabránit přílišné kumulaci kompetencí soustředěné pouze v jednom OČTŘ, čímž by došlo k vyšší transparentnosti a kontrole v určení, kdo se má stát korunním svědkem. Samozřejmě i § 306c TrŘ stanovuje jisté podmínky, jež musí státní zástupce zvážit, ty však již nejsou nikterak omezující. Rozhodnutím o zastavení trestního stíhání nastávají účinky dle § 11 odst. 1 písm. f) TrŘ, avšak pro všechny trestné činy, jež obviněný uvedl ve svém prohlášení.⁸⁹ Opět se domnívám, že zastavení trestního stíhání pro všechny přiznané trestné činy je až přílišná honorace pro korunního svědka.

§ 306d TrŘ upravoval možnost státního zástupce označit v obžalobě obviněného za spolupracujícího obviněného v případě, že obviněný nesplnil všechny podmínky kladené na získání statusu korunního svědka. O trestu měl rozhodovat soud, a to podle ustanovení § 40 odst. 4 předmětného návrhu, měnicího TrZ. V uvedeném je stanoveno, že soud obligatorně při ukládání trestu odnětí svobody spolupracujícímu obviněnému, jež splnil podmínky podle TrŘ, sníží trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby.

Již bylo zmíněno, že uvedený návrh Ministerstva vnitra neprošel legislativním procesem. Další iniciativy se chopila skupina poslanců,⁹⁰ kdy byl dne 21. 10. 2004 sněmovně předložen návrh zákona, který se podstatně nelišil od návrhu Ministerstva vnitra z roku 2002.⁹¹ Poslanci apelovali na splnění mezinárodně právních závazků a přijetí návrhu, jenž by umožňoval OČTŘ účinně postupovat proti organizované kriminalitě. I tento návrh však byl později Poslaneckou sněmovnou zamítnut, přestože se poslanci za něj postavili i po vrácení návrhu Senátem.⁹²

⁸⁹ Tedy pro všechny trestné činy, které obviněný spáchal do okamžiku jeho prohlášení.

⁹⁰ Návrh zákona ze dne 21. 10. 2004 skupiny poslanců Radima Turka, Antonína Sedí, Břetislava Petra, Stanislava Křečka, Karla Šplíchala, Karla Černého, Pavla Höniga a Petra Ibla, sněmovní tisk 802/0.

⁹¹ Až na pár výjimek, které zpřesňovaly dřívější úpravu a odstraňovaly některé předchozí nedostatky.

⁹² Návrh byl zamítnut na 48. schůzi Poslanecké sněmovny dne 12. 10. 2005 po využití práva veta prezidentem. Viz stanovisko prezidenta, jímž vrátil PS ČR zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů [online]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=802&ct1=7>> [cit. dne 26. 3. 2016].

4.1.2 Pokusy o zakotvení korunního svědka v roce 2010

Politici představitelé neustále považovali za důležité zakotvit spolu se spolupracujícím obviněným, jež již v trestních normách zaujal své místo, také korunního svědka, neboť pokládali korunního svědka za daleko účinnější instrument v boji proti organizovanému zločinu.⁹³ Vládní návrh zákona o protikorupčních opatřeních poukazuje v důvodové zprávě na zahraniční zkušenosti, zejména z Německa, Polska, USA, Itálie, jež potvrzují, že především v boji s korupcí a organizovaným zločinem lze jen těžko potrestat pachatele.

Navrhovatel opět operuje s dvoufázovým procesem určení korunního svědka, tedy dočasným přerušením trestního stíhání a poté zastavením trestního stíhání. Obviněný se musel k trestnému činu dobrovolně přiznat, podat informace o organizované kriminalitě, vydat veškerý prospěch z trestné činnosti a nahradit způsobenou škodu, v takovém případě mohlo dojít k dočasnému přerušení trestního stíhání. K úplnému zastavení trestního stíhání obviněného došlo v případě podání svědectví, významného k objasnění organizované kriminality. Obviněný se však nesměl dopustit od přerušení trestního stíhání žádného úmyslného trestného činu.⁹⁴ Ani tento návrh však nebyl do TrŘ zakotven.

Nežli překročím k účinné úpravě spolupracujícího obviněného, rád bych se v krátkosti zmínil o iniciativě poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších, kteří navrhli v roce 2010 změnu TrŘ, jíž měla být opět upravena možnost státního zástupce zastavit trestní stíhání v případech korunního svědka.⁹⁵ Úprava již počítala s předchozím písemným souhlasem Nejvyššího státního zástupce s přerušením trestního stíhání obviněného i se zastavením trestního stíhání obviněného, v opačném případě k přerušení nebo zastavení trestního stíhání nemohlo dojít. Domnívám se, že se jedná o krok správným směrem, neboť státní zástupce je ve svém rozhodování někým kontrolován. Vhodnějším řešením, dle mého názoru, by byla kontrola zákonnosti

⁹³ Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona, kterým se mění trestní řízení soudní, trestní zákoník a daňový řád, sněmovní tisk 1015/0 z roku 2010 [online]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1015&CT1=0>> [cit. dne 26. 3. 2016].

⁹⁴ Vládní návrh zákona o protikorupčních opatřeních, sněmovní tisk č. 1015/0 [online]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1015&CT1=0>> [cit. dne 26. 3. 2016].

⁹⁵ Návrh poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších, sněmovní tisk č. 99/0 [online]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/tesnopis/tz014.pdf>> [cit. dne 26. 3. 2016].

příslušným soudem, jež by ověřil, zdali je udělení statusu korunního svědka účelné či nikoliv s možností státního zástupce podat opravný prostředek k soudu vyšší instance. Zmíněný návrh byl 16. 3. 2011 zamítnut již v 1. čtení v Poslanecké sněmovně.

4.2 Platná a účinná úprava spolupracujícího obviněného

Dne 1. 1. 2010 nabyla účinnosti doprovodná novela TrŘ č. 41/2009 Sb., jež zakotvila spolu s přijetím zák. č. 40/2009 Sb. TrZ institut spolupracujícího obviněného. Zákonodárce tak konečně reagoval na výzvy kladené mezinárodním společenstvím na přijetí účinných právních institutů v boji proti organizovanému zločinu.⁹⁶ Zákonodárce právě s cílem posílit objasňování trestných činů spáchaných organizovanými zločineckými skupinami, v návaznosti na ust. § 58 odst. 4 TrZ, upravil fenomén spolupracujícího obviněného v ust. § 178a TrŘ. V důvodové zprávě k předmětné novele TrŘ č. 41/2009 Sb. si zákonodárce slibuje především zvýšení motivace osob, podílejících se na činnosti organizovaných zločineckých skupin a organizovaných skupin ke spolupráci s OČTRŘ.⁹⁷ Spolupráce těchto osob by totiž mohla dopomoci k vyšetřování trestné činnosti organizovaných zločineckých struktur, jelikož se vyšetřování často potýká s nedostatkem důkazů v důsledku závazku mlčenlivosti osob zúčastněných na organizované zločinecké skupině.⁹⁸ Právní úpravu spolupracujícího obviněného nalezneme v TrŘ, TrZ a jisté souvislosti lze najít v zák. o zvláštní ochraně svědka.

⁹⁶ Např. rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) z 20. 12. 1996, vyzvala tehdejší členské státy EU k přijetí vhodných opatření k vyšší míře odhalování organizované kriminality. Dále bylo přijato několik mezinárodních smluv (např. Úmluva o praní, vyhledávání, zadržování a konfiskaci výnosů ze zločinu ze dne 8. 11. 1990, Úmluva proti nadnárodnímu organizovanému zločinu ze dne 15. 11. 2000). Více viz druhá kapitola.

⁹⁷ Důvodová zpráva k zák. č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku [online]. Dostupné z: <<http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26080>> [cit. dne 26. 3. 2016].

⁹⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012, s. 439 a násl.

4.2.1 Procesní aspekty spolupracujícího obviněného

Jak již výše bylo uvedeno, jádro spolupracujícího obviněného leží především v § 178a TrŘ. Právě zde jsou upraveny podmínky pro určení, zda se obviněný může stát spolupracujícím obviněným či nikoliv.

§ 178a odst. 1 TrŘ stanoví, že pouze státní zástupce může označit v obžalobě obviněného za spolupracujícího. Za obviněného dle § 32 TrŘ považujeme osobu podezřelou za spáchání trestného, jestliže proti ní bylo zahájeno trestní stíhání, a to dle § 160 odst. 1 TrŘ. Čl. 48 odst. 3 pokynu obecné povahy nejvyšší státní zástupkyně č. 8/2009 ze dne 21. 9. 2009 určuje povinnost státnímu zástupci označit obviněného jako spolupracujícího za částí obžaloby, v níž se vyskytují osobní údaje obviněného, vždy v samostatně odděleném odstavci, včetně odkazu na § 178a odst. 1 TrŘ.

Spolupracujícího obviněného lze označit pouze v řízení o zločinu.⁹⁹ Původní doprovodná novela č. 41/2009 Sb. vyžadovala, aby se spolupracujícím obviněným stala pouze osoba, vůči níž bylo vedeno řízení o zvlášť závažném zločinu.¹⁰⁰ Novelou provedenou zák. č. 193/2012 Sb. však bylo výše uvedené změněno s cílem posílit uplatňování spolupracujícího obviněného.¹⁰¹

Spolupracujícím obviněným se teoreticky může stát rovněž mladistvý či dítě mladší patnácti let ve smyslu § 2 odst. 1 ZSVM, neboť ZSVM neobsahuje žádné zvláštní ustanovení týkající se předmětného institutu, tudíž se plně uplatní obecné právní předpisy dle § 1 odst. 3 ZSVM. Totéž platí pro právnické osoby s výhradou, že trestní stíhání musí být vedeno pro některý ze zločinů obsažených v § 7 TOPO.

Podle § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ musí obviněný k udělení statusu spolupracujícího obviněného sdělit státnímu zástupci skutečnosti, jež jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké

⁹⁹ Viz § 14 odst. 3 TrZ.

¹⁰⁰ Zvlášť závažným zločinem rozumíme dle § 14 odst. 3 za středníkem TrZ úmyslné trestné činy, na něž TrZ stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.

¹⁰¹ Zák. č. 193/2012 Sb., kterým se mění TrŘ a některé další zákony, přidal k § 178a TrŘ odst. 2 a zároveň byly upřesněny podmínky, při nichž lze spolupracujícího obviněného označit. Záměrem zákonodárce je dle důvodové zprávy předmětné novely využít spolupracujícího obviněného u širšího okruhu trestných činů, především u všech korupčních jednání. Za korupční trestné činy se považují zejména trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných upravené v § 331 - § 333 TrZ (přijetí úplatku, podlacení a nepřímé úplatkářství).

skupin,¹⁰² přičemž se obviněný zaváže podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o všech těchto skutečnostech.

Nepostačuje pouze forma podání dle § 59 odst. 1 TrŘ, ta však může být podkladem k provedení úkonu ve smyslu § 178a odst. 3 TrŘ. Vždy se musí jednat o výslech obviněného, tedy nikoliv podezřelého dle § 76 odst. 3 TrŘ, ani svědka za podmínek stanovených § 158 odst. 9 TrŘ. Otázka významnosti sdělených skutečností se hodnotí vždy s ohledem na konkrétní trestný čin, pro nějž je trestní řízení vedeno. Věrohodnost a pravdivost poskytnutých informací se porovnává s údaji nabytými z doposud provedených důkazů. Oznámení obviněného sepisuje státní zástupce ve formě a způsobem stanoveným § 178a odst. 3 TrŘ. Obviněný se vždy vyjádří ke své účasti na činnosti či členství organizované skupiny nebo spáchání trestného činu ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Do protokolu vyhotoveného státním zástupcem se zapíše veškeré významné skutečnosti potřebné k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou anebo ve prospěch organizování zločinecké skupiny.¹⁰³

Slib obviněného podat v přípravném řízení a v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď, učiní obviněný samostatným písemným prohlášením vlastnoručně podepsaným nebo lze zahrnout tento závazek do protokolu o výslechu obviněného dle § 178a odst. 3 TrŘ. Zmíněnému závazku musí korespondovat výpověď obviněného v přípravném řízení, postačí již toliko protokol o výslechu obviněného sepsaný policejním orgánem, který provádí druhou fázi přípravného řízení, vyšetřování.¹⁰⁴ Podrobná výpověď obviněného obsahující úplné a pravdivé skutečnosti o trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, je plnohodnotným důkazem využitelným před soudem.¹⁰⁵

§ 178a odst. 1 písm. b) TrŘ dále stanoví, že spolupracujícím obviněným se může stát pouze osoba, která je pachatelem, spolupachatelem či účastníkem na trestné činnosti, kterou pomáhá rozkrýt a objasnit. Obviněný se musí doznat k činu,

¹⁰² Více ke všem uvedeným pojmům viz definice zmíněné v podkapitole 3.2.1.

¹⁰³ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 2317 a násl.

¹⁰⁴ Nejedná-li se o vyšetřování ve smyslu § 161 odst. 4, 5 písm. b) TrŘ či § 174 odst. 2 písm. c) TrŘ vedeném státním zástupcem.

¹⁰⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 2320.

pro nějž je stíhán, přičemž nejsou důvodné pochybnosti o tom, že jeho doznání bylo učiněno svobodně, vážně a určitě. Doznání se vždy vztahuje ke skutku a ke všem skutkovým okolnostem, pro nějž je obviněný stíhán ve smyslu § 160 odst. 1 TrŘ. Právní kvalifikace skutku není rozhodná. Dle judikatury lze za doznání obviněného považovat i výpověď, v níž obviněný dozná skutečnosti umožňující závěr o tom, že se trestného činu dopustil. Obviněný není povinen výslovně uvést, zda se cítí být vinen určitým činem. Doznání obviněného je třeba zachytit takovým způsobem, aby mohlo být užito v řízení před soudem jako důkaz.¹⁰⁶

K úplnému a bez výhrad podanému doznání obviněného musí přisvědčovat i další důkazy provedené OČTŘ, včetně všech okolností daného případu. OČTŘ nejsou zbaveny doznáním obviněného povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu v souladu se zásadou materiální pravdy a zásadou vyhledávací ve smyslu § 2 odst. 5 TrŘ. OČTŘ objasňují v přípravném řízení i bez návrhu stran pečlivě všechny okolnosti svědčící ve prospěch i neprospěch osoby, vůči níž se trestní řízení vede. Obviněný nesmí být k doznání žádným způsobem donucován, obhajoba obviněného a jím navržené důkazy musí být pečlivě prozkoumány, jestliže nejsou zcela bezvýznamné.¹⁰⁷

§ 178a odst. 1 písm. c) TrŘ požaduje prohlášení obviněného, že souhlasí s tím, aby byl označen jako spolupracující obviněný. V ideálním případě bude toto prohlášení včleněno do výsledku dle § 178 odst. 3 TrŘ. Není však vyloučena písemná forma prohlášení či zahrnutí prohlášení do protokolu o dalším výsledku obviněného. Podnět k označení obviněného za spolupracujícího obviněného může učinit sám obviněný nebo jeho obhájce. Tuto iniciativu však může převzít i státní zástupce nebo policejní orgán. V případě, že státní zástupce nezvažuje označit obviněného za spolupracujícího obviněného, není povinen vydat jakékoliv rozhodnutí. Obviněného, popř. jeho obhájce, postačí toliko vyrozumět či uvedené sepsat do protokolu o výsledku obviněného.¹⁰⁸

Přestože obviněný kumulativně splňuje podmínky stanovené § 178a písm. a) – c) TrŘ, status spolupracujícího obviněného mu nemusí být udělen, neboť státní zástupce nemusí takové označení považovat za potřebné. Státní zástupce v případě zvažování zda

¹⁰⁶ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 3480 a násl.

¹⁰⁷ Srov. § 164 odst. 3 TrŘ.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 2321.

udělit tento status přihlédne k povaze trestného činu, k jehož objasnění se obviněný zavázal, k trestnému činu uvedenému v doznání obviněného, ale i k osobě obviněného, okolnostem případu, zejména zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal a jaké následky svým jednáním způsobil.

Obviněný se k objasnění trestného činu zaručí závazkem podat úplnou a pravdivou výpověď. Povaha a závažnost trestné činnosti se posuzuje dle § 39 odst. 2 TrZ, tedy významem chráněného zájmu, jež byl činem dotčen, způsobem provedení činu, jeho následky, okolnostmi, za nichž byl čin spáchán, osobou pachatele, mírou jeho zavinění, jeho pohnutkou, záměrem a cílem. Osoba obviněného je charakterizována především věrohodností, spolehlivostí, případnou recidivou. Okolnosti případu jsou hodnoceny hlavně způsobem provedení trestného činu, pohnutkou, mírou zavinění.¹⁰⁹

§ 178a odst. 2 TrŘ stanoví, jako v případě označení spolupracujícího obviněného, fakultativní postup státního zástupce, jež smí navrhnout v obžalobě (podmíněné) upuštění od potrestání (s dohledem). Obviněný tedy nemá právní nárok na takový postup. Státní zástupce se může spokojit pouze s označením spolupracujícího obviněného dle § 178a odst. 1 TrŘ a opatření zakotvené v § 178a odst. 2 TrŘ nerealizovat.

Předpoklady, za nichž státní zástupce navrhne v obžalobě upustit od potrestání, jsou stanoveny taxativně a musí být vždy splněny kumulativně. Obviněný nesmí spáchat trestný čin, který je závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl. Opět se přihlíží nejen k trestní sazbě daného trestného činu, nýbrž také k povaze vlastního jednání, způsobu provedení, následku, pohnutce atd. Obviněný dále nevystupoval jakožto organizátor či návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl. Zároveň obviněný nezpůsobil úmyslně těžkou újmu na zdraví¹¹⁰ či smrt trestným činem, k němuž se doznal a dle provedených důkazů se takového trestného činu měl dopustit. Obviněný v poslední podmínce nesmí vyvolat důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody ve smyslu § 59 TrZ.¹¹¹

¹⁰⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 2321 a násl.

¹¹⁰ Těžká újma na zdraví je definována v § 122 odst. 2 TrZ jako vážná porucha na zdraví nebo jiné vážné onemocnění, tedy zmrzačení, ztráta nebo podstatné snížení pracovní způsobilosti, ochromení údu, ztráta nebo podstatné oslabení funkce smyslového ústrojí, poškození důležitého orgánu, zohyzdění, vyvolání potratu nebo usmrcení plodu, mučivé útrapy či delší dobu trvající porucha zdraví, judikaturou chápana minimálně 6 týdnů.

¹¹¹ K mimořádnému zvýšení trestu odnětí svobody více viz kapitola 3.2.1.

Jsou-li dány výše zmíněné předpoklady, státní zástupce smí v obžalobě navrhnout soudu upustit od potrestání obviněného ve smyslu § 46 TrZ, pokud to považuje za nezbytné s ohledem na všechny okolnosti dané kauzy. § 178a odst. 2 TrŘ obsahuje také demonstrativní výčet okolností, k nimž má státní zástupce ve svém rozhodování přihlížet. Jedná se zejména o povahu trestného činu uvedeného v doznání obviněného v porovnání s trestným činem, k jehož objasnění se obviněný zavázal, k míře, v jaké může spolupracující obviněný přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou případně ve prospěch organizované zločinecké skupiny, dále k významu jeho výpovědi pro dané trestní řízení, přitom se berou v potaz dosud nashromážděné důkazy, k osobě obviněného a k dalším okolnostem případu, především zda a jakým způsobem se obviněný podílel na spáchání trestného činu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním způsobil. Státní zástupce není tímto výčtem vázán. Může zohlednit další okolnosti. Zbývá dodat, že státní zástupce smí v obžalobě také navrhnout dle § 48 odst. 1 TrZ podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, považuje-li za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování pachatele. Státní zástupce zváží, zda navrhnout v obžalobě upuštění od potrestání eventuálně podmíněné upuštění od potrestání s dohledem, dle hledisek demonstrativně obsažených v § 178a odst. 2 TrŘ.¹¹²

Proces označení spolupracujícího obviněného počíná obdržením podání dle § 59 odst. 1 TrŘ, jiným podnětem obviněného nebo jeho obhájce, popř. vyhodnocení státního zástupce,¹¹³ že k danému případu je zapotřebí využít institutu spolupracujícího obviněného. Posléze státní zástupce vyslechne obviněného způsobem stanoveným § 178a odst. 3 TrŘ.

Výslech obsahuje hlavně okolnosti stanovené v § 178a odst. 1 písm. a), b) TrŘ, poté obligatorní prohlášení obviněného, že si je vědom důsledků svého postupu, závazku plynoucího z § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ, doznání se k činu, ale i výslovné prohlášení, že souhlasí se svým označením jako spolupracující obviněný. Výslech se zpravidla bude dotýkat všeho, co státní zástupce pokládá za důležité. Výslech

¹¹² ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 2322 a násl.

¹¹³ K vyhodnocení, zda užít spolupracujícího obviněného, musí mít státní zástupce vždy k dispozici oznámení obviněného obsahující náležitosti upravené v § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ.

provádí vždy státní zástupce.¹¹⁴ Dle jazykového výkladu lze dovést, že státní zástupce tuto pravomoc nemůže delegovat na jiné subjekty (např. policejní orgán, právního čekatele či asistenta). Zákon nevyžaduje, aby byl výslech učiněn dozorujícím státním zástupcem. Státní zástupce se smí rozhodnout pro využití součinnosti policejního orgánu, který však nemůže výslech provádět. Pouze státní zástupce je oprávněn vyslechnout obviněného podle § 178a odst. 3 věty první a druhé TrŘ, tedy k obsahu oznámení a k doznání obviněného, včetně toho, zda si je obviněný vědom důsledků svého postupu. Ve zbytku smí pokračovat policejní orgán.¹¹⁵

Před výslechem obviněného ho státní zástupce poučí o jeho právech, o podstatě označení za spolupracujícího obviněného s ohledem na § 178a odst. 1 TrŘ, o povinnosti setrvat na svém doznání a dodržet veškeré své závazky plynoucí z § 178a odst. 1 TrŘ, tzn. podat v přípravném řízení i v řízení před soudem pravdivou a úplnou výpověď o všech okolnostech, jež jsou způsobitelné významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Státní zástupce dále poučí obviněného o tom, že jakmile obviněný v přípravném řízení či v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného. Pokud bude státním zástupcem nebo soudem oznámeno, že obviněný se nadále za spolupracujícího obviněného nepovažuje, musí být tato skutečnost vždy řádně zdůvodněna a obviněnému sdělena. Podání opravného prostředku vůči takovému oznámení není přípustné.¹¹⁶

Jestliže bude obžalovaný v obžalobě určen spolupracujícím obviněným, soud je povinen v odůvodnění rozsudku ve smyslu § 125 odst. 1 TrŘ uvést mimo jiné, jakým významným způsobem přispěl k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

¹¹⁴ § 12 odst. 5 TrŘ stanoví, že okresním státním zástupcem se rozumí také obvodní státní zástupce, popř. jiný státní zástupce se stejnou působností a krajským státním zástupcem se rozumí i městský státní zástupce v Praze.

¹¹⁵ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, 3 sv. Velké komentáře, s. 2323 a násl.

¹¹⁶ *Ibidem*, s. 2324 a násl.

4.2.2 Udělení trestu spolupracujícímu obviněnému

V této podkapitole se budu věnovat především hmotněprávním aspektům spolupracujícího obviněného, jejichž úprava je zakotvena v TrZ, tedy potrestáním spolupracujícího obviněného a jeho honorací. Ke zvýhodnění spolupracujícího obviněného při ukládání trestu se vyjádřil také Vrchní soud v Praze rozsudkem z 26. 6. 2014, sp. zn. 2 To 46/2014, když určil, že trest ukládaný spolupracujícímu obviněnému, který svou výpovědí významnou měrou přispěl k objasnění zvláště závažného zločinu spáchaného členy organizované skupiny, by měl být zpravidla nepoměrně mírnější nežli trest uložený pachateli, jež s OČTŘ takto nespolupracoval.¹¹⁷

Veškerá níže uvedená ustanovení mají motivovat pachatele trestného činu ke spolupráci s OČTŘ, a to zejména co se týče boje proti závažné trestné činnosti, jejímu odhalování, objasňování a trestního postihu jejich pachatelů.

§ 39 odst. 1 TrZ pojednává o obecných principech při ukládání trestů. Soud při stanovení druhu trestu a jeho výměry vždy přihlédne u spolupracujícího obviněného, jak významným způsobem přispěl k objasňování zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Aktivní spolupůsobení spolupracujícího obviněného při rozkrývání organizované kriminality soud vezme obligatorně v potaz při udělování trestu, čímž je poskytnuto spolupracujícímu obviněnému jisté zvýhodnění. Součinnost spolupracujícího obviněného se totiž často projeví uložením mírnějšího trestu či jeho nižší výměry, v nejlepším případě pro obviněného až upuštěním od potrestání nebo podmíněným upuštěním od potrestání s dohledem.

Zákonodárce mezi polehčující okolnosti upravené v § 41 TrZ, k nimž soud přihlédne, řadí též přispění spolupracujícího obviněného k objasňování trestné činnosti spáchané členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. § 41 písm. m) TrZ je ve vztahu speciality k § 41 písm. l) TrZ. Lze dovodit, že § 41 písm. m) TrZ hovoří o jakékoliv

¹¹⁷ V předmětném řízení byl původně udělen spolupracujícímu obviněnému za spáchání zvláště závažného zločinu loupeže dle § 173 odst. 1, odst. 2 písm. a), c) TrZ ve formě pokusu a přečinu porušování domovní svobody dle § 178 odst. 1, odst. 3 TrZ rozsudkem Krajského soudu v Ústí nad Labem ze dne 10. 10. 2013, sp. zn. 50 T 8/2013, úhrnný nepodmíněný trest odnětí svobody ve výměře 4 let a 6 měsíců. Vrchní soud v Praze snížil nepodmíněný trest odnětí svobody a to ve výměře 3 let a 6 měsíců, neboť výpověď spolupracujícího obviněného zásadním způsobem přispěla k objasnění předmětné věci a usvědčení ostatních spoluobžalovaných, čímž musí dojít k výraznému promítnutí do výroku o trestu.

trestné činnosti a dále neupřesňuje, jakým způsobem má spolupracující obviněný přispět k objasnění trestné činnosti organizované skupiny.¹¹⁸ Soud přihlédně k polehčující okolnosti dle § 41 písm. m) TrZ podpůrně, jestliže přispění pachatele k objasnění trestné činnosti nebylo natolik významné, aby byl použit postup soudu podle § 46 odst. 2 TrZ nebo § 58 odst. 4 TrZ. Postačí, že kooperace spolupracujícího obviněného s OČTŘ efektivně přispěla k objasnění trestné činnosti. Zákon však detailněji nspecifikuje způsoby, jimiž pachatel napomáhá OČTŘ. Přirozeně musí být tyto způsoby ve shodě se zákonem.¹¹⁹

Podle § 46 odst. 2 TrZ soud obligatorně upustí od potrestání pachatele označeného jako spolupracující obviněný, jestliže jsou splněny podmínky upravené v § 178a odst. 1 a 2 TrŘ. Právě § 46 odst. 2 TrZ má motivovat pachatele, který disponuje informacemi, použitelnými k rozkrytí a ochromení organizovaného zločinu, aby spolupracoval s OČTŘ.

Upuštění od potrestání představuje honoraci pachatele, jemuž nebude udělen trest za spáchaný trestný čin. K upuštění od potrestání se nevyžaduje souhlas poškozeného. Podmínky, za nichž je možno obviněného označit za spolupracujícího dle § 178a odst. 1 a 2 TrŘ, jsou vylíčeny výše.

Krátce lze shrnout, že obviněný musí spolupracovat s OČTŘ, podat úplnou a pravdivou výpověď, ke svému činu se svobodně, vážně a určitě doznat, vyslovit souhlas s označením obviněného jako spolupracujícího, přičemž státní zástupce považuje takové označení za potřebné. Podobně jako § 178a odst. 2 TrŘ i § 46 odst. 2 TrZ stanoví negativní podmínku nutnou k upuštění od potrestání. Nelze upustit od potrestání, jestliže spolupracující obviněný spáchal trestný čin závažnější než zločin, k jehož objasnění přispěl, podílel-li se jako organizátor či návodce na spáchání zločinu, k jehož objasnění přispěl, způsobil-li zločinem úmyslně těžkou újmu na zdraví či smrt, nebo jsou-li dány důvody pro mimořádné zvýšení trestu odnětí svobody dle § 59 TrZ. § 178a odst. 2 TrŘ navíc obsahuje podmínku, že upuštění od potrestání je nezbytným vyústěním dané věci.¹²⁰

¹¹⁸ K tomu srovnej § 39 odst. 1 TrZ, který výslovně uvádí, že spolupracující obviněný musí významným způsobem přispět k objasnění zločinu organizované skupiny.

¹¹⁹ ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, 2 sv. Velké komentáře, s. 551 a násl.

¹²⁰ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 2 svazky. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 381.

Jak již bylo nastíněno výše, v úvahu připadá také užití podmíněného upuštění od potrestání s dohledem ve smyslu § 48 odst. 1 TrZ za podmínek uvedených v § 46 odst. 2 TrZ.

Na spolupracujícího obviněného, u něhož došlo k upuštění od potrestání, se hledí, jako by nebyl odsouzen, a to okamžikem nabytím právní moci předmětného rozsudku. Právní praxe hovoří o tzv. fikci neodsouzení. Výroky o povinnosti k náhradě škody, vydání bezdůvodného obohacení či o uložení ochranného opatření jsou nadále vykonatelné. Odsouzení se zapisuje do evidence Rejstříku trestů, přičemž se udává v opise z evidence Rejstříku trestů.

Posledním ustanovením, které pojednává o možnosti mimořádného snížení trestu odnětí svobody spolupracujícího obviněného, je § 58 odst. 4 TrZ. Před novelou provedenou zák. č. 193/2012 Sb., upravoval § 58 odst. 4 TrZ pouze možnost, nikoliv povinnost soudu mimořádně snížit trest odnětí svobody u spolupracujícího obviněného. Tato úprava značně snižovala motivaci pachatelů trestné činnosti ke spolupráci s OČTŘ. Dřívější znění § 178a TrŘ obsahovalo pouze povinnosti obviněného, jak spolupracovat s OČTŘ, ale za to mu nebyla poskytnuta dostatečná garance odměny za jeho kooperaci.¹²¹

Nabytím účinnosti zák. č. 193/2012 Sb. dne 1. 9. 2012 došlo k zakotvení větší jistoty spolupracujícího obviněného, že za jeho spolupráci mu bude poskytnuta slíbená výhoda.¹²²

§ 58 odst. 4 TrZ stanoví obligatorní povinnost soudu snížit trest odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby pachatelů označenému jako spolupracující obviněný, jestliže jsou splněny podmínky stanovené v § 178a odst. 1 TrŘ.¹²³ Spolupracující obviněný je opět povinen podat v přípravném řízení i v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď o všech okolnostech, jež jsou způsobily významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny.

¹²¹ VANTUCH, Pavel. *Institut spolupracujícího obviněného a jeho novelizace*. Trestní právo. 2011, č. 10, s. 6.

¹²² DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 2 svazky. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 467.

¹²³ Oproti § 46 odst. 2 TrZ postačí splnit toliko podmínky stanovené v § 178a odst. 1 TrŘ. § 46 odst. 2 TrZ vyžaduje dále vyhovění předpokladů upravených v § 178a odst. 2 TrŘ.

Soud zároveň bere v potaz povahu trestného činu uvedeného v doznání spolupracujícího obviněného v porovnání se zločinem spáchaným členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny, k jehož objasnění přispěl, poté význam takového jeho jednání, osobu pachatele a okolnosti případu, zejména zda a jakým způsobem se podílel na takovém zločinu, k jehož objasnění se zavázal, a jaké následky svým jednáním případně způsobil.

Z uvedeného je patrné, že prvotní podnět dává vždy státní zástupce, neboť bez označení spolupracujícího obviněného v obžalobě nemůže soud využít § 46 odst. 2 TrZ, ani § 58 odst. 4 TrZ.¹²⁴ Soud však není povinen označení pachatele za spolupracujícího obviněného přijmout, pokud provedeným dokazováním zjistí, že pachatel k ozřejmění trestného činu nedopomohl.¹²⁵

Při mimořádném snížení trestu odnětí svobody soud není vázán limity upravenými v § 58 odst. 3 TrZ.

Shrme-li výše uvedené, spolupracujícímu obviněnému se poskytují následující benefity:

- a) obligatorní přihlídnutí soudu dle § 39 odst. 1 TrZ při stanovení druhu a délky trestu, nejedná-li se o polehčující okolnost, důvod pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody či upuštění od potrestání
- b) polehčující okolnost dle § 41 písm. m) TrZ, nejsou-li dány důvody pro mimořádné snížení trestu odnětí svobody či upuštění od potrestání
- c) mimořádné snížení trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby dle § 58 odst. 4 TrZ, nelze-li použít úpravu upuštění od potrestání
- d) a konečně nejsilnější výhoda v podobě upuštění od potrestání dle § 46 odst. 2 TrZ, s případným užitím podmíněného upuštění od potrestání s dohledem podle § 48 odst. 1 TrZ.

¹²⁴ V úvahu připadá využití § 58 odst. 1 TrZ, jestliže soud považuje užití trestní sazby odnětí svobody stanovené TrZ pro pachatele za nepřiměřeně přísné a lze dosáhnout nápravy pachatele i trestem kratšího trvání.

¹²⁵ DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015, 2 svazky. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 467.

4.2.3 Zákon o zvláštní ochraně svědka

Začne-li obviněný spolupracovat s OČTŘ při objasňování trestné činnosti, lze předpokládat, že organizovaná zločinecká skupina započne podnikat legální i nelegální kroky k jeho eliminaci. Obviněný nutně nemusí získat status spolupracujícího obviněného, ale jeho postavení v organizované zločinecké skupině bude narušeno předchozím pokusem o kooperaci s vyšetřujícími orgány. Blízcí obviněného mohou být ohroženi na zdraví či na životě. Zkušenosti z praxe napovídají, že obvinění se velmi často zdráhají podat informace o činnosti zločineckých organizací, neboť vše závisí na subjektivním zvážení státního zástupce, zdali považuje označit obviněného za spolupracujícího za potřebné či nikoliv. Obavy z postihu své osoby a svých blízkých většinou převáží.¹²⁶

K ochraně spolupracujícího obviněného je tak nezbytné zakotvit účinné právní prostředky. Zákon o zvláštní ochraně svědka se použije pouze tehdy, jestliže nelze bezpečnost ohrožené osoby zajistit jiným způsobem.¹²⁷

Ačkoliv zákon o zvláštní ochraně svědka explicitně neobsahuje ve svém znění spolupracujícího obviněného, domnívám se, že takovou osobu lze podřadit pod § 2 odst. 1 písm. a) zákona o zvláštní ochraně svědka, neboť spolupracující obviněný je osobou, která vypovídala anebo má vypovídat jako obviněný anebo jinak pomáhala nebo má pomoci podle ustanovení TrŘ k dosažení účelu trestního řízení (tzv. „ohrožená osoba“). Přesto si myslím, že *de lege ferenda* by měl zákonodárce uvažovat nad výslovným zakotvením spolupracujícího obviněného a jeho blízkých mezi tzv. ohrožené osoby, protože by se jistě předešlo možným interpretačním problémům.

Zvláštní ochrana a pomoc takové osobě musí být poskytnuta, protože lze uvažovat, že v souvislosti s trestním řízením hrozí ohrožené osobě újma na zdraví případně jiné vážné nebezpečí. Ochrana a pomoc zahrnuje osobní ochranu, zastírání skutečné totožnosti chráněné osoby, přestěhování chráněné osoby včetně příslušníků její domácnosti a pomoc chráněné osobě za účelem jejího sociálního začlenění v novém prostředí. Poskytnutí zvláštní ochrany a pomoci se poskytuje se souhlasem ministra

¹²⁶ VANTUCH, Pavel. *K institutu spolupracujícího obviněného a možností jeho uplatňování v praxi*. Trestní právo. 2012, č. 7-8, s. 21.

¹²⁷ VANTUCH, Pavel. *Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob?* Bulletin advokacie. 2001, č. 9, s. 24 a násl.

vnitru na návrh policie, soudce nebo státního zástupce, přičemž ohrožená osoba souhlasí s poskytováním zvláštní ochrany a pomoci.

5. Případová studie a kritické zhodnocení úpravy spolupracujícího obviněného v ČR

V této kapitole mé diplomové práce se zaměřím na praktické poznatky využití spolupracujícího obviněného, neboť mi byla poskytnuta možnost nahlížet do spisu vedeného u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, sp. zn. 28 T 16/2013. Jedná se o trestní věc známou pod mediálním názvem „*lihová kauza*“. Domnívám se, že právě tato kauza může odhalit některá úskalí, která právní úprava spolupracujícího obviněného skýtá. V další části této kapitoly se pokusím rozebrat některé další sporné body úpravy spolupracujícího obviněného.

5.1 Lihová kauza – skutkový stav

Vzhledem k rozsáhlosti zkoumané trestní věci¹²⁸ se budu věnovat zejména počátečním výpovědím obviněných, obžalobě a vybraným závěrečným řečem. Odůvodnění rozsudku v době mého studia spisu ještě nebylo vyhotoveno.

V předmětné kauze vystupuje 8 obviněných,¹²⁹ z nichž čtyři se ucházeli o status spolupracujícího obviněného, přičemž pouze jednomu bylo toto postavení následným rozsudkem potvrzeno. Pro účely této diplomové práce budu hovořit o všech osobách, proti nimž se trestní řízení vede jako o obviněných, o hlavě celé organizace jako o organizátorovi, o obviněném, jenž získal status spolupracujícího obviněného, jako o obviněném A), o druhém jako o obviněném B). Třetí obviněný C) a čtvrtý obviněný D) nebyl státním zástupcem označen za spolupracujícího obviněného ani v obžalobě. Ostatní obviněné rozeberu pouze v krátkosti, protože mi hlubší zkoumání jejich zapojení do trestné činnosti neumožňuje stanovený rozsah diplomové práce.

Organizovaná zločinecká skupina zahájila svou trestnou činnost již v roce 1998. OČTŘ započaly rozkrývat strukturu této zločinecké organizace až v roce 2012. Je tedy zřejmé, že činnost obviněných byla silně zakonspirována. Po vzetí do vazby se organizátor snažil ovlivňovat svědky a mařit úkony v trestním řízení.

¹²⁸ Trestní věc se v době mého zkoumání nacházela teprve v I. stupni a spis čítal okolo 20 000 stran.

¹²⁹ V dalších navazujících trestních řízeních OČTŘ stíhají další osoby zapojené na páchání trestných činů ve prospěch některých obviněných. Z důvodu hospodárnosti a rychlosti trestní řízení došlo k vyloučení těchto skutků k samostatnému řízení. Např. odběratele lihu, kteří velice úzce spolupracovali se spoluobviněnými, dále zpracovávali nelegální lihoviny a uváděli je na černý trh.

Organizátor celé trestné činnosti se důkladně oddělil od svých zaměstnanců. Zejména převáděl vlastnictví společností, které se zabývaly prodejem denaturovaného lihu a lihu čistého, na neexistující osoby či na podřízené spoluobviněné, dále na ně přepisoval nemovitosti, v nichž byl ukryt líh, vozidla apod. Akcí se zúčastnil zřídka a v pracovním prostředí vystupoval jako konzultant v oblasti zpracování lihu, nikoliv jako šéf. Do své činnosti zasvětil několik dalších osob, aby ty mohly předávat další příkazy podřízeným osobám. Dle mého názoru se díky této konspiraci podařilo všem obviněným tak dlouhou dobu unikat prozrazení jejich činnosti.

Ostatní spoluobvinění zajišťovali především dílčí práce jako převoz zboží, vedení účetnictví, zajištění odběratelů, správu nemovitostí, v nichž se nacházely sklady lihu. K tomu jim organizátor celé akce zakoupil bezpečnostní nevysledovatelné telefony a vybavil je manuály, jak jednotlivé akce provádět. Nelegální činnost zločinecké organizace lze označit za vysoce sofistikovanou.

Trestná činnost spočívala zejména v koupi čistého lihu, který měl být následně denaturován (znehodnocen denaturačními činidly za účelem následné výroby autokosmetiky a nemrznoucích směsí), k čemuž však nedošlo, nebo byl zakoupen denaturovaný líh, jež obvinění následně očistili a prodali jako líh čistý. Dále byl vytvořen fiktivní protokol vybraným odběratelům autokosmetiky a nemrznoucích směsí, neboť tyto produkty obsahují velké množství lihu. Odběratelé posléze fiktivně výrobky prodali na paragony až do nuly. Fakticky byl čistý líh schován v utajených skladech, podzemních nádržích, a dále distribuován mezi vybudovanou sítí zákazníků.¹³⁰ Pokud by došlo k odhalení skladů, měli obvinění přichystané denaturační látky k okamžitému zdenaturování. Denaturovaný líh na rozdíl od čistého lihu nepodléhá spotřební dani. Organizovaná zločinecká skupina tak zkrátila v období od 1998 do 2012 spotřební daň z lihu o více než 6,5 miliardy Kč.

V celé kauze jsou také zapleteni celníci, správce daně a další osoby, jež pomáhali zakrývat trestnou činnost obviněných a zároveň profitovali z nelegálních zisků. Mateřská společnost formálně vedena jiným spoluobviněným, nikoliv organizátorem, obchodovala na oko s výše zmíněnými výrobky (autokosmetika a nemrznoucí směsí). Ve skutečnosti však byla sponzorována z výnosů z trestné

¹³⁰ Jestliže by došlo k zastavení vozidla Policií ČR nebo celní správou (některé dodávky putovaly i do zahraničí), byl organizátor připraven doplatit spotřební daň a v rámci účinné lítosti ve smyslu § 242 TrZ dosáhnout zániku trestní odpovědnosti.

činnosti, aby její činnost byla zastřena a nebyl odhalen primární zájem společnosti prodávat nezdaněný líh.

Lze konstatovat, že v předmětné kauze figuruje hned několik osob, jejichž funkce a činnost je rozdělena, přičemž skupina se vyznačuje hierarchickou strukturou, tedy vzájemnou podřízeností a nadřízeností. Hlavou celé organizace byl organizátor, jemuž s řízením zločinecké organizace dopomáhal obviněný A). Pod nimi se nacházel mezičlánek čítající 3 osoby. Na nejnižším stupni působili řadoví zaměstnanci. Všichni byli vedeni společným záměrem, tedy dosažením neoprávněného finančního zisku soustavným a dlouhodobým krácením daňových povinností ke škodě ČR.

Obviněný A) požádal o udělení statusu spolupracujícího obviněného dle § 178a TrŘ dne 21. 1. 2014 v protokolu o výsledku obviněného č. j.: OFKF-500-71/TČ-2014-252503. Ačkoliv se nejednalo o výslech ve smyslu § 178a odst. 3 TrŘ, obviněný A) již započal odhalovat strukturu zločinecké organizace, v níž působil.

K výsledku dle § 178a odst. 3 TrŘ došlo dne 14. 2. 2014. Výslech byl veden státním zástupcem Vrchního státního zastupitelství v Olomouci, který poskytl obviněnému A) poučení dle příslušných ustanovení TrŘ. Obviněný A) byl vyslechnut v rámci trestního řízení k rozkrytí zločinecké skupiny ještě několikrát. Ve všech výpovědích obviněného A) lze pocítovat silnou snahu o získání statusu spolupracujícího obviněného a čerpání následných výhod. Obviněný A) velmi detailně popsal činnost celé organizované zločinecké skupiny a předal OČTŘ další důležité důkazy k usvědčení ostatních spoluobviněných. Zároveň se vyjádřil ke všem bodům obžaloby a přiznal se ke své protiprávní činnosti. Protiprávní činnost obviněného A) se soustředila především na tzv. konvojování jízdy nákladního vozidla (kontrola, zdali se na komunikacích nenacházejí policisté či celníci, aby mohlo nákladní vozidlo bezpečně dojet do cílové stanice), předávání příkazů konkrétním pracovníkům od organizátora, evidencí, peněžních deníků, různých přehledů a analýz, účtování. Právě díky účtování získal obviněný A) dokonalý přehled o všech pohybech finančních transakcí a o chodu zločinecké skupiny.

Obviněný B) se započal ucházet o získání statusu spolupracujícího obviněného dle § 178a TrŘ dne 16. 1. 2014 v protokolu o výsledku obviněného č. j.: OFKF-500-118/TČ-2014-252503. Obviněný B) se doznal ke všem činům, které mu byly usnesením o zahájení trestního stíhání kladeny se vinu. Dne 28. 1. 2014 bylo pokračováno

ve výslechu obviněného B). Výslech opět vedl státní zástupce Vrchního státního zastupitelství v Olomouci po řádném poučení obviněného B) ve smyslu § 178a odst. 3 TrŘ. Poté obviněný B) sdělil státnímu zástupci informace o trestné činnosti organizované zločinecké skupiny, zejména popis filtrační kolony podzemního potrubí, prozradil osoby zapojené na čištění lihu, úlohu organizátora a částečně i úkoly obviněného B). Obviněný B) byl vyslechnut dne 18. 7. 2014 opětovně, sdělil další okolnosti ukládání lihu a stavebních úprav ve skladech k jejich absolutnímu utajení. Obviněný B) se v protiprávní činnosti soustředil zejména na vyhledávání a přípravu tajných uložišť lihu, návozu lihu a vyhledávání odběratelů lihu, na počátku prověřování však tvrdil, že zastával pouze pozici řidiče. Mezi výpovědi organizátora a obviněného B) se nacházely částečné rozpory, zvláště co se týče vybudování tajných objektů k uskladnění nezdaněného lihu, plnění podzemních nádrží a odměňování obviněného B).

Obviněný C) podal žádost o udělení statusu spolupracujícího obviněného až 16. 7. 2014. Obviněný C) vystupoval v kauze jakožto jednatel a společník společnosti obchodující s lihem. Obviněnému C) byly udíleny příkazy od organizátora ohledně vedení firmy. Posléze ve výpovědi obviněný C) vylíčil některé okolnosti trestné činnosti zločinecké skupiny. Obviněný C) se snažil ve své výpovědi svou úlohu ve zločinecké organizaci značně bagatelizovat. Obviněný D) se účastnil návozu nezdaněného lihu. Doznal se ke své protiprávní činnosti. Oba obvinění, C) i D), nepřispěli svými výpověďmi k objasnění zločinu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, nesplnili tak zákonné podmínky k přiznání statusu spolupracujícího obviněného. Nadto jejich trestná činnost byla již prokázána dalšími provedenými důkazy. Státní zástupce je proto zcela správně neoznačil v obžalobě za spolupracující obviněné.

Považuji za důležité zmínit, že u každého výslechu obviněných v rámci vyšetřování se nacházela věta: „*Dále jsem byl poučen v rozsahu ustanovení § 178a TrŘ o podmínkách, kdy je možno uplatnit spolupracujícího obviněného.*“ Toto považuji za správné, neboť každý ze spoluobviněných měl možnost podat úkon nebo se vyjádřit k případnému zájmu stát se spolupracujícím obviněným.

Obžaloba byla podána Krajskému soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci dne 10. 10. 2014 Vrchním státním zastupitelstvím pod č. j. 2 VZV 3/2014-180. Obviněným

je kladeno za vinu, že ve větším rozsahu zkrátily daň, spáchali uvedený čin ve velkém rozsahu jako členi organizované zločinecké skupiny a účastnili se činnosti organizované zločinecké skupiny, čímž spáchali jednak zvlášť závažný zločin účasti na organizované zločinecké skupině dle § 361 odst. 1 alinea druhá TrZ spáchaný ve spolupachatelství dle § 23 TrZ, jednak zvlášť závažný zločin zkrácení daně, poplatku a podobné povinné platby dle § 240 odst. 1, odst. 3 TrZ, spáchaný ve spolupachatelství dle § 23 a spáchaný ve prospěch organizované zločinecké skupiny dle § 107 odst. 1 TrZ. Státní zástupce obviněného A) i obviněného B) označil v obžalobě dle § 178a odst. 1 TrŘ za spolupracující.

Státní zástupce v obžalobě podotýká, že konečné skutkové závěry v případě posouzení věrohodnosti výpovědi obviněného B) pro rozpor s dalšími důkazy bude možné učinit teprve na základě výsledku dokazování před soudem, proto označil obviněného A) i B) v obžalobě jako spolupracující obviněné. Dále připomíná, že obviněný B) přispěl svou spoluprací zvláště na počátku trestního řízení k objasnění daňové trestné činnosti, včetně související trestné činnosti spočívající v ovlivňování a maření trestního řízení.

V hlavním líčení byla provedena celá řada důkazů. Za zmínku stojí zejména podrobná výpověď organizátora, jež dopomohla utvrdit procesní postavení obžaloby. Svědecké výpovědi nešlo považovat za příliš věrohodné, protože pocházely od odběratelů lihu, kteří se snažili svou vinu minimalizovat.

Přestoupím k závěrečným řečem státního zástupce a obhájců v předmětné kauze, neboť právě zde se vyskytují další sporné skutečnosti ohledně spolupracujícího obviněného.

Státní zástupce ve své závěrečné řeči hodnotí výpovědi obviněného B) jako rozporné s výpověďmi spoluobviněných a ostatních provedených důkazů. Státnímu zástupci svědčí fakt, že se organizátor trestné činnosti rozhodl pod tíhou provedených důkazů vypovídat, přičemž jeho výpověď korespondovala s výpovědí obviněného A). Považuji za nutné zmínit, že jediný obviněný B) se na počátku trestního řízení rozhodl spolupracovat s OČTŘ.¹³¹ Obviněný A) je bratr organizátora. Lze proto uvažovat o snaze organizátora uchránit svého bratra před hrozící trestní sankcí a zároveň mstu

¹³¹ Přestože obviněný B) požádal o status spolupracujícího obviněného dne 16. 1. 2014, jeho spolupráce započala již dříve.

vůči obviněnému B), který započal spolupráci s OČTŘ, ačkoliv ostatní obvinění zůstali organizátorovi loajální.

Státní zástupce zmiňuje, že výpověď obviněného A) lze označit za nejobektivnější, nejkompexnější a v průběhu trestního řízení neměnnou. Výpověď obviněného A) také souhlasí s ostatními provedenými důkazy, zajištěnými daty s paměťovými soubory¹³² a prohlídkami jednotlivých areálů. Podle státního zástupce se jedná o „učebnicový příklad“ spolupracujícího obviněného.

Obviněný A) přispěl k objasnění zločinu spáchaného ve prospěch organizované zločinecké skupiny, protože prozradil všechny své poznatky o zločinecké skupině, dodal své výpočty o objemu nelegálně prodaného lihu, rozklíčoval hesla na zabavené výpočetní technice a dopomohl k trestnímu stíhání dalších osob. Nadto v navazujících trestních řízeních vystupuje v pozici svědka, čímž pomáhá s důkazní situací OČTŘ, aniž by byl statutem spolupracujícího obviněného z jeho trestního řízení k tomuto jakkoliv povinován. Státní zástupce poukázal také na skutečnost, že obviněný A) se rozhodl svědčit proti svému bratrovi, kdy lze očekávat ztrátu veškerých rodinných vazeb. Proto státní zástupce navrhl v rozsudku přiznání postavení obviněného A) jakožto spolupracujícího obviněného. Státní zástupce navrhl udělení nepodmíněného trestu odnětí svobody ve výši 4 let se zařazením do věznice s ostrahou, včetně trestu propadnutí majetku dle § 66 odst. 1 TrZ.¹³³

K obviněnému B) státní zástupce opětovně připomíná, že bez jeho spolupráce by jen stěží došlo k rozklíčování zločinecké organizace v rozsahu obžaloby. Jeho výpověď měla být stěžejním podkladem k formulaci usnesení o zahájení trestního stíhání, zároveň jakýmsi podnětem k výpovědi obviněného A) a nalezením dalších stěžejních důkazů. Nadto obviněný B) se rozhodl vypovídat proti zločinecké organizaci

¹³² Tyto data byla získána policejním orgánem až po výpovědi obviněného A), přičemž s jeho výpovědí zcela souhlasí.

¹³³ Obvinění (vyjma jednoho) byli ohroženi trestní sazbou ve výměře od 9 let 2 měsíců až do 13 let a 4 měsíců. Ačkoliv to není předmětem mé diplomové práce, považuji za důležité poukázat na fakt, že soudu a státnímu zástupci není umožněno zohlednit spáchání rekordní výše škody (6,5 miliardy Kč) v trestu odnětí svobody. Pachatel, který zkrátil daň v řádu desítek milionů Kč, bude nejspíše rovněž udělen trest odnětí svobody v horní polovině trestní sazby jako výše zmíněnému organizátorovi (bez zohlednění § 108 TrZ). Srovnáme-li základní skutkovou podstatu § 241 odst. 1 Trz a kvalifikovanou skutkovou podstatu § 241 odst. 1, 2 Trz zákonodárce zpřísňuje trest odnětí svobody o 2 roky, přičemž v základní skutkové podstatě je vyžadována škoda od 50 000,- Kč do 500 000,- Kč. V kvalifikované skutkové podstatě poté od 500 000,- Kč do 5 milionů Kč. Zdá se mi nespravedlivé, aby si pachatel, který způsobil škodu ve výši 6,5 miliardy Kč, odnesl srovnatelný trest s pachatelem, který zapříčinil škodu v řádech desítek milionů Kč.

v době zjevného strachu z organizátora, kdy ostatní obvinění mu zachovali absolutní oddanost. Obviněný B) podobně jako obviněný A) spolupracuje s OČTŘ i v dalších navazujících trestních věcech. Státní zástupce v závěrečné řeči líčí, že obviněný B) nepodal v přípravném řízení a v řízení před soudem úplnou a pravdivou výpověď, přestože byl poučen ve smyslu § 178a odst. 3 TrŘ. Obviněný B) mnoho skutečností o trestné činnosti zamlčel, k jiným skutečnostem se doznal až po předložení jiných důkazů.¹³⁴ Obviněný B) přizpůsoboval své výpovědi vyvíjející se důkazní situaci a zatajoval svůj majetek, aby nedošlo k jeho zabavení. Vzhledem k tomu, že obviněný B) nepodal úplnou a pravdivou výpověď, státní zástupce navrhl soudu nepřiznání statusu spolupracujícího obviněného. Státní zástupce doporučuje, aby došlo u obviněného B) k mimořádnému snížení trestu odnětí svobody dle § 58 odst. 1 TrZ, tedy uložení nepodmíněného trestu odnětí svobody v trvání okolo 6 let se zařazením do věznic s ostrahou, včetně trestu propadnutí majetku dle § 66 odst. 1 TrZ.

Obhájce obviněného B) zlehčuje rozpory výpovědí jeho klienta a ostatních provedených důkazů, neboť se jedná o kriminalitu sahající hluboko do minulosti, a proto nelze zcela věrně popsat vše, co se stalo např. před 10 lety. Dále poukazuje, že organizátor se snažil od počátku trestního řízení obviněného B) očernit a výpovědi ostatních spoluobviněných i svědků ovlivnit v neprospěch obviněného B).

Rozsudkem Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. 28 T 16/2013, byl udělen obviněnému A) úhrnný trest odnětí svobody v trvání 4 let nepodmíněně a zároveň trest propadnutí majetku dle § 66 odst. 1 TrZ, vzhledem k přiznání jeho postavení jakožto spolupracujícího obviněného. Obviněný B) byl odsouzen k úhrnnému trestu odnětí svobody v trvání 9 let a 2 měsíců nepodmíněně, včetně trestu propadnutí majetku dle § 66 odst. 1 TrZ. Obviněný B) dle soudu nesplnil podmínky k přiznání statusu spolupracujícího obviněného, nedošlo ani k reflektování

¹³⁴ V Rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 3. 2013, č.j. 77 T 3/2012-3530, předseda senátu také líčí rozpory mezi výpovědí spolupracujícího obviněného a dalšími provedenými důkazy. Předseda senátu však posuzuje výpověď spolupracujícího obviněného jako celkově logickou a rozpory odůvodňuje delším trváním trestné činnosti. Bez výpovědi spolupracujícího obviněného by došlo jen stěží k usvědčení a následnému odsouzení organizátora celé velmi sofistikované trestné činnosti. Rozdíl mezi tímto spolupracujícím obviněným a spolupracujícím obviněným B) je patrný vzhledem k jednotlivým bodům jejich výpovědí. Zatímco spolupracující obviněný v trestním řízení sp. zn. 77 T 3/2012 uváděl veškeré okolnosti trestné činnosti včetně svého podílu na ni, spolupracující obviněný B) v trestním řízení 28 T 16/2013 zaujal postoj, kterým se snažil svůj podíl na trestné činnosti bagatelizovat a zlehčovat svou úlohu. Lze konstatovat, že drobné rozpory mezi výpovědí spolupracujícího obviněného a ostatními důkazy se mohou vyskytnout, nikoliv však podstatné, neboť tímto je posléze odůvodněna ztráta statusu spolupracujícího obviněného.

jeho spolupráce v podobě mimořádného snížení trestu odnětí svobody dle § 58 odst. 1 TrZ.

5.1.1 K problematickým bodům

Pokládám za velmi důležité, aby obviněný A) a členové jeho rodiny díky svému postavení spolupracujícího obviněného požívali ochrany ze strany policejního orgánu ve smyslu kapitoly 4.2.3. této diplomové práce. Svými výpověďmi dopomohl usvědčit nejen spoluobviněné, ale dále svědčí v ostatních navazujících trestních řízeních jako svědek, popř. pomáhá rozklíčovat další trestnou činnost. Připomínám, že ve zmíněné kauze vystupuje celá řada dalších osob (mimo jiné z celní správy, finančního úřadu a jiných významných institucí státní správy), u nichž OČTŘ stojí na počátku prověřování. Vyslovuji obavu o možném vyhrožování těchto osob vůči obviněnému A) a jeho rodině až případném ublížení na zdraví eventuálně jiném vážném nebezpečí.

Dále se domnívám, že obviněný A) by měl být podroben ve výkonu trestu odnětí svobody zvláštnímu režimu, neboť lze důvodně očekávat mstu ze strany osob, které se díky jeho svědectví podařilo odsoudit k nepodmíněnému trestu odnětí svobody. V množství zapojených osob do výše uvedené trestné činnosti se s vysokou pravděpodobností zařadí do výkonu trestu odnětí svobody do věznice obviněného A) i jiné jím usvědčené osoby. Rovněž vykonávat trest odnětí svobody s nálepkou spolupracující obviněný nedodá obviněnému A) na bezpečnosti vůči ostatním odsouzeným. De lege ferenda navrhuji, aby zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, výslovně upravil zvláštní režim výkonu trestu odnětí svobody pro spolupracující obviněné. Dle mého názoru není problém vyhradit jedno oddělení v určité věznici pouze pro tyto osoby, v němž by byl výkon trestu odnětí svobody vykonáván.

Zákon nerozebírá, jakým procesním úkonem přestane být spolupracující obviněný za spolupracujícího považován. Má být takový procesní úkon odůvodněn? V jaké fázi ho lze učinit, v závěrečné řeči či v průběhu hlavního líčení? Kdo vůbec obviněnému sdělí, že se nadále za spolupracujícího obviněného nepovažuje? Soud nebo státní zástupce?

Státní zástupce uvedl až ve své závěrečné řeči bez výslovného odkazu na § 178a odst. 3 TrŘ následující: „*Na základě výše uvedených skutečností¹³⁵ jsem toho názoru, že z hlediska přísných formálních náležitostí ust. § 178a TrŘ obviněnému B) statut spolupracujícího obviněného nemůže být přiznán.*“ Státní zástupce tak přesunuje rozhodnutí o tom, zdali má být zacházeno s obviněným B) v rámci režimu §178a TrŘ či nikoliv, na soud. Státní zástupce označuje obviněného za spolupracujícího v obžalobě. Toto označení je tedy plně v jeho gesci. Domnívám se proto, že kompetentní osobou pro vyslovení následků plynoucích z § 178a odst. 3 TrŘ by měl být státní zástupce.

Dále se mi jeví jako problematická fáze, kdy je vyslovení této teze učiněno. Vysloví-li státní zástupce výše zmíněné až v závěrečné řeči, nemá možnost obhajoba jakkoli reagovat na nastalou situaci, ačkoliv je podstatně zasaženo do právního postavení obviněného. Obhajoba v podstatě ztrácí svou procesní strategii. Nadto státní zástupce v obžalobě deklaruje, že až v dokazování u hlavního líčení se odhalí případné rozpory mezi výpověďmi obviněného B) a provedenými důkazy. Státní zástupce měl dát soudu na vědomí, že obviněný B) se nadále nepovažuje za spolupracujícího, již při vzniku těchto rozporů. Např. po provedení určitého důkazu, jenž toto jasně potvrzoval. De lege ferenda se domnívám, že § 178a odst. 3 TrŘ potřebuje celkovou revizi. Jistě by měl o této otázce rozhodovat státní zástupce, ale formálním úkonem s možností obviněného podat opravný prostředek nejlépe k soudu, a to ne při samém konci hlavního líčení, ale již při vzniku určitých rozporuplností. Myslím si, že tímto nemůže docházet k průtahům trestního řízení, a zároveň bude zajištěno lepší procesní postavení spolupracujícího obviněného.

O status spolupracujícího obviněného se ucházelo hned několik obviněných. K získání žádaného postavení museli obvinění poskytnout OČTR mnoho informací o trestné činnosti. V kauze vystupují osoby s různými přidělenými úkoly. Je proto jasné, že zločinci působící na nejnižším stupni řetězce vědí o celkovém působení zločinecké organizace jen velmi málo, zatímco hlavy celé trestné činnosti mají přehled o všech jejích akcích. Obvinění C) a D) nemohli reálně dosáhnout na označení spolupracujícího obviněného, jelikož fungovali jako skladníci či závozníci, příp. bílí koně. Naopak obviněný A) působící hned vedle organizátora a obviněný B) působící jako jakási spojka mezi organizátorem, obviněným A) a řadovými zločinci, disponovali celou

¹³⁵ Státní zástupce naráží zejména na rozpory výpovědi obviněného B) s provedenými důkazy, pokusy o zatajování majetku a bagatelizaci jeho úlohy v organizované zločinecké skupině.

řadou poznatků, s nimiž se mohli o tento status ucházet. Nakonec musel soud díky § 108 odst. 1 TrZ udělit řadovým zločincům tresty srovnatelné s organizátorem trestné činnosti a středním článkem zločinecké organizace, přestože řadoví zločinci dostávali hodinovou pracovní odměnu, aniž by profitovali z nezměrných zisků v podobě neodvedení spotřební daně. Zdá se, že takové tresty jsou posléze hrubě nespravedlivé. Toto vnímám jako nutné zlo k odhalení celé struktury zločinecké organizace, kdy spravedlivé potrestání jednoho výše postaveného člena organizovaného zločineckého spolčení musí ustoupit rozkrytí a potrestání všech pachatelů předmětné trestné činnosti.

Státní zástupce označil v obžalobě obviněného A) a obviněného B) za spolupracující obviněné. Dovolím si tvrdit, že úmyslem zákonodárce v případě přijetí úpravy spolupracujícího obviněného nebylo poskytnout zvýhodnění v podobě nižšího trestu eventuálně až úplného upuštění od potrestání více obviněným v jedné kauze. Na druhou stranu lze připustit argument rovnosti účastníků v řízení, což by mé tvrzení popřelo.

Mám za to, že již v přípravném řízení v rámci vyšetřování by měl být OČTŘ případ natolik důkazně podložen, aby si státní zástupce vystačil maximálně s jedním spolupracujícím obviněným,¹³⁶ nejlépe s žádným. Musíme si uvědomit, že spolupracující obviněný je zločinec, který páchal trestnou činnost (v tomto případě dokonce 14 let).

Účelem trestního řízení se považuje mimo jiné zjištění pachatelů trestné činnosti a jejich spravedlivé potrestání. Pokud by soud na konci trestního řízení přiznal status spolupracujícího obviněného oběma obviněným, došlo by k hrubému narušení smyslu potrestání pachatelů trestné činnosti. Soudím, že státní zástupce měl již v přípravném řízení vybrat jednoho z obviněných a označit ho v obžalobě jako spolupracujícího, nikoliv označit v obžalobě oba dva.¹³⁷

S největší pravděpodobností nebyly výpovědi obviněného B) jako důkazy použity protizákonně, neboť v přípravném řízení, ale i v řízení před soudem byly

¹³⁶ Vzhledem k tomu, že důkazní situace v případech organizování kriminality trpí důkazní nouzí, lze jednoho spolupracujícího obviněného připustit. V dané kauze se jeví spolupracující obviněný jako velmi důležitý nástroj k usvědčení ostatních spoluobviněných, ale i odběratelů a dalších osob zapojených na předmětné trestné činnosti.

¹³⁷ Ačkoliv zákon nikterak nelimituje počet spolupracujících obviněných v jedné kauze, vše tedy závisí vůli státního zástupce.

u výsledku obviněného B) ostatní obhájci obviněných a mohli tak obviněnému B) klást otázky, rozporovat určité skutečnosti, podávat námitky atd.

5.2 K některým dalším sporným aspektům

5.2.1 Základní zásady trestního řízení

Trestní právo procesní je postaveno na zásadách vyjmenovaných v § 2 TrŘ, mezi něž patří také zásada legality a oficiality trestního řízení. Nutno podotknout, že základní principy trestního řízení se v průběhu času mění, neboť dochází k jejich modifikaci a přechodu z tradičních kontinentálních zásad na zásady pocházející z právního prostředí common law.¹³⁸ Základními zásadami se rozumí určité právní principy, vůdčí právní ideje, které ovládají trestní řízení.¹³⁹ Základní zásady hrají důležitou roli v oblasti poznání smyslu právních norem, pomáhají při jejich aplikaci, tvorbě a výkladu.

Byla-li by připuštěna právní úprava korunního svědka do právního řádu ČR, omezila by se zásada legality ve prospěch zásady oportunity. Zásada legality je zakotvena v § 2 odst. 3 TrŘ a stanoví, že státní zástupce je povinen stíhat všechny trestné činy, o nichž se dozví, jestliže zákon nebo vyhlášená mezinárodní smlouva, jíž je ČR vázána, nestanoví jinak. Na tuto zásadu bezprostředně navazuje zásada oficiality, tedy povinnosti OČTŘ postupovat z úřední povinnosti. Státní zástupce však v některých případech může využít zásady oportunity a za splnění stanovených podmínek nemusí stíhat pachatele pro trestný čin.¹⁴⁰ Česká právní úprava nezná institut korunního svědka, takže zásada legality a oficiality není porušena. Někteří odborníci tvrdí, že pro společnost je daleko výhodnější vzdát se postihu malé části pachatelů, jestliže tito přispějí k potrestání závažnějších deliktů a umožní rozkrýt organizovanou kriminalitu.¹⁴¹ S tímto souhlasím.

¹³⁸ LICHNOVSKÝ, Vladimír. *K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného*. Kriminální věda. 2014, č. 4, s. 258.

¹³⁹ JELÍNEK, Jirí. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, s. 131.

¹⁴⁰ Státní zástupce nemusí stíhat pro trestný čin v případech neúčelnosti trestního stíhání ve smyslu § 172 odst. 2 TrŘ nebo pokud jsou splněny podmínky pro užití odklonů.

¹⁴¹ MUSIL, Jan. Jsou námitky proti institutu korunního svědka oprávněné? In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 78.

Zásadu zjištění skutkového stavu bez důvodných pochybností upravuje § 2 odst. 5 TrŘ. OČTŘ postupují tak, aby byl zjištěn stav věci, o němž nejsou důvodné pochybnosti, a to v rozsahu, který je nezbytný pro jejich rozhodnutí. Doznání, jež spolupracující obviněný činí v přípravném řízení, nezbavuje OČTŘ povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. OČTŘ musejí hledat další důkazy svědčící ve prospěch či neprospěch obviněných. Nemohou se spokojit pouze s výpovědí spolupracujícího obviněného, ale k usvědčení dalších obviněných musejí nalézt další důkazy.

Strany v trestním řízení by měly disponovat rovným procesním postavením. Zásada kontradiktornosti trestní řízení a rovnosti zbraní je upravena v čl. 6 odst. 3 písm. d) Evropské úmluvy o ochraně lidských práva a svobod a § 2 odst. 5 TrŘ. Nástroj spolupracujícího obviněného rovnost zbraní podstatně omezuje, neboť státní zástupce může využít obviněné osoby k podpoře svých tvrzení v obžalobě. Zároveň státní zástupce získává důkazy, jichž by stěžil bez této spolupráce dosáhl. Obhajoba nedisponuje žádným obdobným procesním prostředkem. Porušení rovnosti zbraní je zmírněno právem obviněného či jeho obhájce zúčastnit se výslechu spolupracujícího obviněného a klást mu otázky ve smyslu § 165 TrŘ.¹⁴² Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 7. 2004, Craxi proti Itálii, číslo stížnosti 25337/94, stanovilo, že pokud by obhajoba nemohla vyslechnout svědka (v širším slova smyslu lze podřadit pod toto rozhodnutí i spolupracujícího obviněného, neboť skutkový základ je stejný), nesmí být jeho výpověď jediným či rozhodujícím důkazem viny, a to i tehdy, jestliže tento svědek před soudem odmítl vypovídat, zemřel nebo je nezvěstný.

K souladu institutu spolupracujícího obviněného¹⁴³ a zásady spravedlivého procesu podle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práva a svobod se vyjádřil Evropský soud pro lidská práva,¹⁴⁴ na jehož judikaturu odkázal i Nejvyšší soud ČR v usnesení ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 280/2012. Evropský soud pro lidská práva vyžaduje splnění čtyř kritérií, aby k takovému porušení nedošlo:

¹⁴² KRATOCHVÍL, Vladimír, Ústavní a mezinárodně smluvní aspekty institutu „korunního svědka“. In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 38 a násl.

¹⁴³ Evropský soud pro lidská práva používá pojmu korunního svědka, který se dá vztáhnout i na českou úpravu spolupracujícího obviněného.

¹⁴⁴ Viz např. rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 1. 2004, ve věci Lorse proti Nizozemsku, č. stížnosti 44484/98; rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 3. 2009, ve věci Atanasov proti Bulharsku, č. stížnosti 20309/02.

- a) státní zástupce informuje ostatní obviněné o dohodě a postavení spolupracujícího obviněného
- b) obhájba musí disponovat přístupem k výsledku spolupracujícího obviněného
- c) tvrzení spolupracujícího obviněného je podpořeno i jinými důkazy, jeho výpověď není jediným důkazem, který by měl vést k odsouzení
- d) soud má k dispozici prostor pro přezkoumání výpovědi spolupracujícího obviněného.

5.2.2 Věrohodnost spolupracujícího obviněného a další úskalí účinné právní úpravy

V trestních řízeních, v nichž bylo využito spolupracujícího obviněného, obhájci nejčastěji namítají nevěrohodnost spolupracující osoby. Je pravdou, že spolupracující obviněný je tzv. polepšeným zločincem, který se rozhodl spolupracovat s OČTŘ řízení za poskytnutí dobrodiní v podobě modifikace trestu. Taková osoba je ke lži předem naprogramována,¹⁴⁵ neboť chce za každou cenu získat status spolupracující osoby, aby čerpala výhody z toho plynoucí. Spolupracující obviněný se může snažit svou vinu vytěsnit a přesunout ji na své spolupachatele.

Lze uvažovat, že osoba zapojená na organizovaném zločinu může dopředu s neudělením žádného trestu kalkulovat, tedy na jedné straně těžit z nelegální činnosti organizované kriminality, na druhé straně sbírat informace proti zločinecké organizaci a později je předat za výměnu beztrestnosti OČTŘ. OČTŘ musí proto počítat s uzpůsobením výpovědi spolupracujícího obviněného v jeho prospěch a k tíži ostatních spoluobviněných.¹⁴⁶ Nelze však říci, že výpověď spolupracujícího obviněného je a priori nevěrohodná. Nadto OČTŘ musejí hledat důkazy podporující nebo vyvracející jeho výpověď.¹⁴⁷ Ústavní soud ve svém Usnesení ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS

¹⁴⁵ MUSIL, Jan. Jsou námítky vznášené proti institutu korunního svědka oprávněné. In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 79 a násl.

¹⁴⁶ SCHRAMHAUSER, Jan. Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou. *Trestněprávní revue*, 2012, č. 1, s. 11.

¹⁴⁷ K tomuto se vyjádřil i Nejvyšší soud ČR ve svém Usnesení ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012. kdy podotýká, že výpověď spolupracujícího obviněného je použitelná jako důkaz, avšak

859/13 doplňuje, že na proces hodnocení výpovědí spolupracujících obviněných je zapotřebí klást mimořádně vysoké nároky, zejména co se týče ověřování tvrzených skutečností

a okolností daného případu. Pečlivě musí být posouzeny osobnostní rysy spolupracujícího obviněného a jeho motivace ke spolupráci.

Domnívám se, že by nemělo docházet k možnosti naprosté beztrestnosti spolupracujícího obviněného ve smyslu § 46 odst. 2 TrZ. Spolupracující osoba je vždy pachatelem závažné trestné činnosti. Čerpala ze zisků protiprávního jednání a až po zahájení trestního řízení započala svou spolupráci. Motivace obviněného je zřejmá, tedy snaha o dosažení nižšího, nejlépe žádného trestu. Z etického hlediska toto nepovažuji za správné. Dle mého názoru zákon musí upravovat povinnost soudu udělit spolupracujícímu obviněnému nějaký trest. Není nutné udělit nepodmíněný trest odnětí svobody, ale postačí třeba i trest domácího vězení nebo obecně prospěšných prací, což dnešní právní úprava neumožňuje. Považuji za důležité upravit nemožnost stát se spolupracujícím obviněným opakovaně. Měla by platit zásada jednou a dost.

Na místě je také zmínit určitou kosmetickou vadu § 178a odst. 3 TrŘ. Státní zástupce poučí obviněného o povinnosti dodržet veškeré závazky stanovené § 178a odst. 1 TrŘ a také o tom, že jakmile obviněný v přípravném řízení nebo v řízení před soudem poruší své závazky, nebude nadále považován za spolupracujícího obviněného. Obviněný se ale stává spolupracujícím v době podání obžaloby státním zástupcem. V přípravném řízení proto nelze o spolupracujícím obviněném vůbec uvažovat.

Přikláním se k názoru, že o získání statusu spolupracujícího obviněného by se mělo rozhodovat již ve fázi přípravného řízení, a to konkrétním rozhodnutím, vůči němuž by bylo možno podat opravný prostředek. Jistě by se vylepšila procesní pozice obviněného. V praxi většinou předchází udělení statusu spolupracujícího obviněného jistá negociace mezi obviněným a státním zástupcem (popř. policejním orgánem), v níž dojde k neformální dohodě o podmínkách k získání kýženého statusu. Problémem zůstává, že obviněný nedisponuje právním prostředkem k vynucení si takového postavení. Obviněný proto musí důvěřovat OČTŘ, protože mezi obviněným a státním zástupcem existuje pouze jakási gentlemanská dohoda o následném označení obviněného

OČTŘ musejí dbát na zvýšené riziko její účelovosti a možné nepravdivosti. Ostatní důkazy je nutno vzájemně hodnotit a posuzovat jejich soulad s výpovědí spolupracujícího obviněného.

za spolupracujícího v obžalobě. Zákodárce by měl tento faktor nejistoty obviněného zmenšit např. tím, že pokud nedojde k označení obviněného za spolupracujícího v obžalobě, nebude k jeho výpovědi přihlíženo.

§ 178a odst. 1 písm. a) TrŘ stanoví povinnost spolupracujícímu obviněnému přinést informace, jež jsou způsobilé významně přispět k objasnění zločinu spáchaného členy organizované skupiny, ve spojení s organizovanou skupinou nebo ve prospěch organizované zločinecké skupiny. Spolupracující obviněný získává privilegované postavení, jestliže oznámí státnímu zástupci skutečnosti, které stávajícím vyšetřováním nemohly být zjištěny, a tudíž nemohl být objasněn trestný čin, pro nějž se trestní řízení vede. Ze znění § 178a odst. 1 písm. a) TrŘ není patrné, zdali má být obviněný informován o stavu vyšetřování trestné činnosti, zdali skutečnosti poskytnuté obviněným opravdu mohou významně přispět k ozřejmění trestní činnosti. Poskytne obviněný důležité informace bez ohledu na to, zda je státní zástupce nebude posléze považovat za významné a nedojde tak k udělení statusu spolupracujícího obviněného? Motivace obviněného vypovídat se sníží v případě, že policejní orgán přizná důkazní nouzi, čímž zcela logicky dojde k subjektivnímu přesvědčení obviněného o nemožnosti prokázat trestnou činnost. Namísto sníženého trestu odnětí svobody se může totiž obviněný dočkat až úplného zproštění obžaloby. Opačně platí totéž. Bude-li policejní orgán utvrzovat obviněného o dostatku důkazů, motivace obviněného poskytnout usvědčující výpověď se rapidně zmenší.¹⁴⁸

Označení obviněného za spolupracujícího lze považovat za jisté úskalí.¹⁴⁹ Domnívám se, že většina obviněných netouží po veřejném prezentování jejich spolupráce s OČTŘ v obžalobě a následném rozsudku, neboť při udělení nepodmíněného trestu odnětí svobody a následném zahájení výkonu trestu můžeme předpokládat odvetné akce ze strany usvědčených kolegů ze zločineckých organizací, ale také ostatních vězňů, kteří se mohou snažit zavděčit se zločineckým organizacím. Označení obviněného za spolupracujícího musí být však přijímán jako fakt bez výjimek.

Jak již bylo výše uvedeno, od 1. 9. 2012 lze využít institutu spolupracujícího obviněného nejen pro řízení o zvlášť závažných zločinech, ale také o zločinech. Mám

¹⁴⁸ SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. Trestněprávní revue. 2012, č. 1, s. 15.

¹⁴⁹ Např. obviněný A) v trestním řízení sp. zn. 28 T 16/2013 uvedl, že označení spolupracujícího obviněného mu zničilo veškeré rodinné vazby a to do konce života. Pro bližší upřesnění viz kapitola 5.1 diplomové práce.

za to, že tato právní úprava není správná, neboť organizovaný zločin bude zaměřen zpravidla na závažnější kriminalitu, nežli pouze na zločin. Mezinárodní dokumenty uvedené v kapitole druhé žádají zakotvení právních institutů nutných k zajištění spolupráce osob zapletených v organizované kriminalitě. Lze však polemizovat, zdali změna možnosti využití spolupracujícího obviněného na řízení o zločinech z řízení o zvláště závažných zločinech přinese větší míru objasněnosti trestné činnosti páchané organizovanou zločineckou skupinou. Myslím, že ne. Zákonodárce byl veden záměrem potlačit především korupční jednání, jež však převážně ve svých kvalifikovaných skutkových podstatách jsou zvláště závažnými zločiny. Dovolím si konstatovat, že užití spolupracujícího obviněného i v případech zločinů značně zlehčuje OČTŘ práci, což nemá být cílem úpravy užití spolupracujícího obviněného.¹⁵⁰

¹⁵⁰ VANTUCH, Pavel. *Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zák. č. 139/2012 Sb.* Trestní právo. 2012, č. 10, s. 6 a násl.

6. Německá právní úprava korunního svědka

V této kapitole bych se rád zaměřil na právní úpravu korunního svědka v Německé spolkové republice.¹⁵¹ Domnívám se, že poznatky, které tímto načerpám, mohou být důležité v celkovém hodnocení tohoto institutu. Nejprve v krátkosti shrnu vývoj právní úpravy v Německé spolkové republice a posléze přejdu k účinné právní úpravě.

6.1 Vznik úpravy korunního svědka v Německé spolkové republice

Základní kámen dnešní úpravy korunního svědka byl položen již v roce 1976, kdy byla v rámci tzv. protiteroristického zákona začleněna do StGB dílčí úprava možné spolupráce člena teroristické organizace s OČTŘ výměnou za zmírnění jeho potrestání.¹⁵² Zákonodárci se v dalších letech¹⁵³ pokoušeli vytvořit celistvý zákon s úpravou korunního svědka, ten měl však vždy být zaměřen pouze proti teroristickým organizacím.

V roce 1982 byla zakotvena v zákoně o omamných prostředcích (Betäubungsmittelgesetz) v § 31 první ucelenější úprava korunního svědka. Korunní svědek byl honorován zmírněním trestu, případně až úplným upuštěním od potrestání. Zákonodárce doufal v užší spolupráci pachatelů trestných činů a OČTŘ. Ta se však projevila pouze v několika případech. Právě § 31 BtMG se stal základem pro dnešní úpravu § 46b StGB.¹⁵⁴

S ohledem na rostoucí počet teroristických útoků se zákonodárce rozhodl přijmout zvláštní zákon v boji proti teroristickým organizacím v roce 1989. Tento zákon, tzv. Kronzeugengesetz, byl časově limitován a vztahoval se na teroristické organizace a později i na organizovaný zločin. V roce 1999 již nebyla účinnost prodloužena, ačkoliv tehdejší vládnoucí strany CDU a CSU požadovaly jeho

¹⁵¹ Německá právní úprava nezná institut spolupracujícího obviněného tak, jak je zakotvený v českém právním prostředí.

¹⁵² VON NICOLAS KNEBA. *Die Kronzeugenregelung des Paragraph 46b StGB*. [Online-Ausg.]. Berlin: Duncker et Humblot, 2011, s. 23.

¹⁵³ Např. v roce 1977 byl předložen návrh politických stran CDU a CSU, který neprošel legislativním procesem. V roce 1986 vzešla iniciativa ze strany vlády, kdy měly být dokonce korunnímu svědkovi odpuštěny i ty nejzávažnější trestné činy. Pro odpor trestně právních odborníků a veřejnosti byl zákon nakonec přijat v pozměněné formě v roce 1989.

¹⁵⁴ S přijetím § 46b StGB se zároveň převzala dosavadní rozhodovací praxe.

prodloužení.¹⁵⁵ Přitom k zachování úpravy korunního svědka minimálně v oblasti organizovaného zločinu a terorismu se vyslovilo až 90 % policistů, státních zástupců a trestních soudců. Proti úpravě korunního svědka se naopak vyslovili obhájci.¹⁵⁶ Obhájci napadali zejména rozpor úpravy korunního svědka s principem rovnost dle čl. 3 odst. 1 GG a neslučitelnost takové právní úpravy s principem právního státu dle čl. 20 odst. 1 GG.¹⁵⁷

Kronzeugengesetz si vystačil pouze s pěti ustanoveními. § 1 KronzG se věnuje podmínkám pro možnost upuštění od potrestání, § 2 KronzG pojednává o zmírnění trestu či o jeho prominutí. § 3 KronzG obsahuje zvláštní úpravu pro trestné činy genocidy, vraždy a zabití. § 4 KronzG upravuje právo tzv. zprostředkovatele nevypovídat a § 5 KronzG zakotvuje účinnost zákona. Za důležité považují alespoň zmínit, že německý Nejvyšší státní zástupce¹⁵⁸ mohl odhlédnout od trestního stíhání pachatele pouze se souhlasem trestního senátu Spolkového soudního dvora.¹⁵⁹

V průběhu 90. let 20. století se německý zákonodárce vydal cestou dílčích novel v určitých sférách trestního práva. Např. v roce 1992 přijal zvláštní úpravu korunního svědka v boji proti praní špinavých peněz v § 261 StGB či zvláštní úpravu v případě § 129 odst. 6 StGB. Některé z těchto úprav tzv. malé úpravy korunního svědka, jsou účinné dodnes.

6.2 Účinná právní úprava korunního svědka ve Spolkové republice Německo

Německá právní úprava se dlouho bránila zakotvení institutu korunního svědka do trestního zákoníku. Teprve 1. 9. 2009 byl zakotven korunní svědek v obecné části

¹⁵⁵ MEHRENS, Stefanie. *Die Kronzeugenregelung als Instrument zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität: ein Beitrag zur deutsch-italienischen Strafprozessrechtsvergleichung*. Freiburg/Breisgau: Edition iuscrim, Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2001, s. 27.

¹⁵⁶ VON HANS-JOACHIM RUDOLPHI, Eckhard Horn, MITBEGRÜNDET VON ERICH SAMSON a MITVERFASST VON HANS-LUDWIG GÜNTHER. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 8. Aufl. München: Carl Heymanns Verlag, 2012.

¹⁵⁷ BARDUHN, Martin. Kronzeuge [online]. Dostupné z: <<http://www.die-strafverteidiger-frankfurt.de/de/content/Fachgebiet-Kronzeuge/~nm.12~nc.26/Kronzeuge.html>> [cit. dne 26. 3. 2016].

¹⁵⁸ V německé právní terminologii Generalbundesanwalt.

¹⁵⁹ SPRINGER, Paul. Korunní svědek v úpravě SRN a návrh nové úpravy v ČR. In: *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, s. 29.

trestního zákoníku. Jádro právní úpravy spočívá v § 46b StGB.¹⁶⁰ Zákonodárce si slibuje větší kooperaci pachatelů závažné trestné činnosti s OČTŘ a důslednější boj s organizovanou kriminalitou. Zároveň má být docíleno rychlejšího trestního řízení a snazšího dokazování.

K tomu, aby došlo k uplatnění § 46 StGB, musí být splněny předpoklady stanovené v § 46 odst. 1 StGB. Korunním svědkem se může stát pouze pachatel nebo účastník,¹⁶¹ který spáchal trestný čin,¹⁶² za nějž mu hrozí doživotní trest odnětí svobody, či pachatel, který spáchal trestný čin se spodní hranicí trestní sazby odnětí svobody vyšší nežli jeden měsíc.¹⁶³ Takové trestné činy spadají pod středně závažnou a závažnou kriminalitu.¹⁶⁴ Pachatelé drobnější trestné činnosti mohou být oceněni za spolupráci s OČVŘ dle § 46 StGB a § 155 StPO a násl. V případě zostření trestní sazby trestu odnětí svobody se berou v potaz pouze zvlášť závažné případy, přičemž nedochází k reflexi polehčujících okolností. Při sbíhajících se trestných činech může být pachatel honorován pouze k výše zmíněným trestným činům, nikoliv k jiným.

Korunní svědek musí současně poskytnout OČTŘ tzv. kvalifikovanou výpověď (§ 46b odst. 1 pod číslem 1 StGB) anebo pomoci předejít spáchání některých trestných činů (§ 46b odst. 1 pod číslem 2 StGB).

V prvním případě je povinen korunní svědek podstatně přispět k rozkrytí některého z trestných činů vypočtených v § 100a odst. 2 StPO¹⁶⁵ a to dobrovolně dle své vlastní vůle. Dobrovolností korunního svědka se rozumí učinění přiznání bez jakéhokoliv nátlaku. Nemůže se jednat o osobu, jež je povinna výpověď učinit. Uchazeč

¹⁶⁰ Trestně právní zákony pamatují také na speciální úpravu korunního svědka v určitých oblastech, např. § 129 odst. 6 StGB. Pro účely této diplomové práce se budu zabývat pouze § 46b StGB a jeho bezprostředními dopady.

¹⁶¹ § 46b StGB výslovně pamatuje pouze na pachatele trestného činu, ale praxí je dovozeno, že se korunním svědkem může stát také účastník.

¹⁶² Spáchaný trestný čin korunního svědka a jím odhalovaný trestný čin nemusí mít žádnou souvislost. Bere se však v potaz, pokud odhalovaný trestný čin je časově velmi vzdálen spáchanému trestnému činu korunního svědka. V takovém případě nelze pachatele trestného činu jakkoliv zvýhodňovat.

¹⁶³ VON NICOLAS KNEBA. *Die Kronzeugenregelung des Paragraph 46b StGB*. [Online-Ausg.]. Berlin: Duncker et Humblot, 2011, s. 19.

¹⁶⁴ StGB popisuje trestné činy, které je nutno považovat za zvlášť závažné. Např. § 243 odst. 1 věta druhá StGB, § 267 odst. 3 věta druhá StGB.

¹⁶⁵ Zákonodárce zvolil výčet trestných činů, neboť se domnívá, že právě tyto mohou vést k rozkrytí struktur zločineckých organizací. Odborníky je výčet často kritizován. Tak např. trestný čin dle § 138 StGB obsahuje informační povinnost každého, kdo má povědomost o vypočtených trestných činech. Pachatel tohoto trestného činu se ale může vyvinut dle § 46b odst. 1 pod číslem 2 StGB, čímž se stane § 138 StGB obsolentní.

o pozici korunního svědka musí být vždy před svou výpovědí poučen o následcích v případě nepodání pravdivé výpovědi.¹⁶⁶

Jestliže se jedná o korunního svědka, který byl sám pachatelem či účastníkem na rozkrývaném trestném činu, je povinen svou výpovědí pravdivě ozřejmit svou roli na trestné činnosti. Nevede-li výpověď korunního svědka k rozkrytí trestné činnosti, soud mu trest nezmírní. K takovému hodnocení se vyvinula soudní praxe, jež posuzuje, zdali korunní svědek přispěl zejména k odhalení bezprostředních pachatelů trestné činnosti, prozrazení jmen organizátorů, toku nelegálních finančních prostředků nebo nalezení důležitých stop. Nepostačuje pouhá snaha korunního svědka, nýbrž musí dojít ke konkrétním výsledkům. Pachatelé se posléze předhánějí, kdo předá více informací OČTŘ. Soud vždy přizná status korunnímu svědkovi, který se rozhodl spolupracovat jako první, nepodá-li jiný pachatel výpověď, pomocí níž dojde k rozkrytí více trestných činů. Soud je povinen poměřovat výpověď korunního svědka s ostatními provedenými důkazy.¹⁶⁷

Druhý případ počítá se spoluprací korunního svědka ještě před naplněním skutkové podstaty trestného činu (opět v rámci § 100a odst. 2 StPO), tedy ve fázi, kdy dokonání trestného činu může být zabráněno. Není nutné, aby k zabránění dokonání trestného činu došlo. Důležitá je možnost překažení. Jedná se tedy o prevenční spolupráci korunního svědka s OČTŘ. Postačí, pokud korunní svědek oznámí své informace jakémukoliv úřadu, od něhož lze očekávat postup směřující k zabránění dokonání trestného činu (např. úřady státní správy apod.). Pravdou zůstává, že tento případ korunního svědka se v praxi uplatňuje zřídkakdy.

§ 46b odst. 3 StGB znemožňuje získat status korunního svědka, a tím i výhod z toho plynoucích, po vydání rozhodnutí dle § 207 StPO.¹⁶⁸ Jedná se o prekluzivní lhůtu,¹⁶⁹ po níž se pachatel již nemůže ucházet o výhodnější postavení korunního svědka v trestním řízení. Problematické je, že obviněný nemůže kalkulovat s tím, kdy bude takové rozhodnutí vydáno, neboť soud není vázán žádnou lhůtou. Podá-li

¹⁶⁶ VON HANS-JOACHIM RUDOLPHI, Eckhard Horn, MITBEGRÜNDET VON ERICH SAMSON a MITVERFASST VON HANS-LUDWIG GÜNTHER. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 8. Aufl. München: Carl Heymanns Verlag, 2012.

¹⁶⁷ FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 60. Aufl. München: Verlag C.H. Beck, 2013. Beck'sche Kurz-Kommentare, Bd. 10, s. 423 a násl.

¹⁶⁸ Jedná se o rozhodnutí soudu, kterým se zahajuje hlavní líčení a v němž se označí soud, u něhož bude daná kauza vedena.

¹⁶⁹ Na rozdíl od § 31 BtMG, jež tuto lhůtu neobsahuje.

obviněný usvědčující výpověď po tomto rozhodnutí, soud smí postupovat dle § 46 StGB a jeho spolupráci zohlednit v udílení trestu. Korunní svědek je tak vždy povinen spolupracovat s OČTŘ již ve fázi vyšetřování anebo před ní, což zdůrazňuje význam přípravného řízení. Zákodárce prekluzivní lhůtu zakotvil, neboť se obával možné strategie obhájců vyjevit výpovědi svých klientů až v hlavním líčení a tím celé trestní řízení značně zpomalit.¹⁷⁰

Možnost učinit výpověď dle § 46b StGB je tedy ohraničena okamžikem spáchání trestného činu korunním svědkem až do vydání rozhodnutí dle § 207 StPO.

§ 46b StGB upravuje dva možné právní následky po naplnění podmínek stanovených k získání statusu korunního svědka. Soud může podle § 46b odst. 1 StGB zmírnit trest odnětí svobody, a to v mezích § 49 odst. 1 StGB. Zároveň § 46b odst. 1 StGB upravuje povinnost soudu uložit trest odnětí svobody minimálně ve výši 10 let,¹⁷¹ hrozí-li korunnímu svědkovi doživotní trest odnětí svobody. Jedná se o fakultativní, nikoliv obligatorní postup soudu.

Druhou výjimečnou možností je fakultativní upuštění soudu od potrestání dle § 46b odst. 1 věty 4. StGb. Jsou-li splněny všechny předpoklady pro případné upuštění od potrestání, smí státní zástupce podle § 153b odst. 1 StPO upustit od podání obžaloby se souhlasem příslušného soudu. Jestliže je obžaloba i přesto vznesena, může soud dle § 153b odst. 2 StPO se souhlasem obžalovaného a státního zástupce trestní řízení zastavit až do počátku hlavního líčení. Korunní svědek v tomto případě může dosáhnout honorace již v přípravném řízení, příp. na počátku samého řízení před soudem. Základním předpokladem pro upuštění od potrestání je to, že pachatelé hrozí časově ohraničený trest odnětí svobody.¹⁷² V úvahu proto nepřípadají trestné činy, za něž lze uložit doživotní trest odnětí svobody.¹⁷³

Z uvedeného je patrné, že korunní svědek si nemůže být jist, zdali za svou výpověď bude jakkoliv honorován až do vyřčení závěrečného rozhodnutí, ačkoliv jeho spolupráce musí započít již v přípravném řízení vzhledem k prekluzivní lhůtě zakotvené

¹⁷⁰ VON HANS-JOACHIM RUDOLPHI, Eckhard Horn, MITBEGRÜNDET VON ERICH SAMSON a MITVERFASST VON HANS-LUDWIG GÜNTHER. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 8. Aufl. München: Carl Heymanns Verlag, 2012.

¹⁷¹ Zatímco § 49 odst. 1 StGB umožňuje soudu uložit trest odnětí svobody od tří let výše namísto hrozícího doživotního trestu odnětí svobody.

¹⁷² Soud současně nesmí zvažovat trest odnětí svobody vyšší než tři roky.

¹⁷³ VON HANS-JOACHIM RUDOLPHI, Eckhard Horn, MITBEGRÜNDET VON ERICH SAMSON a MITVERFASST VON HANS-LUDWIG GÜNTHER. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 8. Aufl. München: Carl Heymanns Verlag, 2012.

v § 46b odst. 3 StGB.¹⁷⁴ Korunní svědek za svou spolupráci nemusí dostat žádnou protihodnotu, což nepokládám za správné.

Pro vyhodnocení, zda udělit korunnímu svědkovi výše zmíněné zvýhodnění, je soud veden demonstrativními kritérii uvedenými v § 46b odst. 2 StGB. Kritéria jsou posuzována se zřetelem na účinnost spolupráce korunního svědka s OČTŘ. Jedná se zejména o způsob a rozsah prozrazených skutečností, jejich význam k rozkrytí či eliminaci trestné činnosti. Soud ještě přihlíží k časovému okamžiku, kdy obviněný informace OČTŘ podal a rozsahu jeho podpory s OČTŘ. Obecně můžeme konstatovat, že včasné podaná výpověď, jež zahrnuje podstatné okolnosti závažné trestné činnosti, dopomůže korunnímu svědkovi k mírnějšímu potrestání. Obsahuje-li výpověď vady, korunní svědek jen stěží dosáhne na honoraci. Všechna výše zmíněná kritéria soud vyhodnotí s ohledem na závažnost odhaleného trestného činu a zavinění obviněného (§ 46b odst. 2 pod číslem 2. StGB).¹⁷⁵

V ideálním případě by mělo platit, že korunní svědek se dozná ke svému podílu na trestné činnosti, který byl podstatně menší, nežli trestné činy, jež pomohl odhalit. Platila-li by opačná situace, soud by neměl o zmírnění trestu odnětí svobody uvažovat.¹⁷⁶

Vzhledem k tomu, že soud má ve věci korunního svědka poměrně široký prostor pro rozhodnutí, připadá v úvahu napadnutí konečného verdiktu soudu prvního stupně opravným prostředkem. Vyšší soud nakonec vyhodnotí, zdali byly splněny předpoklady pro udělení statusu korunního svědka, byl správně udělen trest atd.

V souvislosti s přijetím § 46b StGB zákonodárce přijal také zvláštní úpravu některých trestných činů. Zákonodárce totiž počítá s potenciálním utvářením lživé výpovědi pachatele ucházejícího se o status korunního svědka. Změna byla zachycena v § 145d odst. 3 StGb a § 164 odst. 3 StGB vždy s odkazem na § 46b StGB. Pachatel

¹⁷⁴ Obhájci poměrně často využívají procesní strategie, kdy obviněný vyjeví v přípravném řízení pouze část svých znalostí o protiprávním jednání a v řízení před soudem doplní zbytek dle sjednané dohody se soudem dle § 257c StPO, čímž se obviněnému dostane jisté záruky za zohlednění jeho spolupráce.

¹⁷⁵ FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 60. Aufl. München: Verlag C.H. Beck, 2013. Beck'sche Kurz-Kommentare, Bd. 10, s. 427 a násl.

¹⁷⁶ VON HANS-JOACHIM RUDOLPHI, Eckhard Horn, MITBEGRÜNDET VON ERICH SAMSON a MITVERFASST VON HANS-LUDWIG GÜNTHER. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 8. Aufl. München: Carl Heymanns Verlag, 2012.

takových trestných činů je ohrožen poměrně vysokou trestní sazbou trestu odnětí svobody,¹⁷⁷ čímž by mělo být docíleno snížení počtu vymyšlených obvinění.

Německá právní úprava korunního svědka na rozdíl od české úpravy spolupracujícího obviněného přesunuje rozhodnutí o přiznání korunního svědka a následků s tím spjatých na nestranný a nezávislý soud, což pokládám za vhodnější. Dle mého názoru by rozhodnutí státního zástupce označit spolupracujícího obviněného mělo být vázáno na souhlas soudu či alespoň Nejvyššího státního zastupitelství. Naproti tomu korunní svědek v německé úpravě nedisponuje dostatečnými zárukami k tomu, aby za jeho spolupráci s OČTŘ byl jakkoliv honorován. Německá právní úprava umožňuje využít institutu korunního svědka pouze v nejzávažnější trestné činnosti, protože se jedná o institut výjimečný, použitelný až v poslední instanci. Německá soudní praxe vyvinula již řadu rozhodnutí, jež precizují úpravu korunního svědka. Na bližší českou judikaturu se prozatím čeká, neboť institut spolupracujícího obviněného není zakotven v našem právním řádu po dlouhou dobu. Nelze říci, zdali je německá právní úprava zdařilejší než česká, mohla by však být v leckterých směrech příkladem pro českého zákonodárce.

¹⁷⁷ V prvním případě od 3 měsíců do 5 let a v druhém od 6 měsíců do 10 let.

Závěr

Právní nástroj spolupracujícího obviněného, institutu převzatého z angloamerického právního prostředí, nepopíratelně pomáhá OČTŘ usvědčovat pachatele organizovaného zločinu. Jedná se o instrument potřebný, bez něhož se OČTŘ v budoucnu rozhodně nemohou obejít. Lze pozorovat, že OČTŘ si institut spolupracujícího obviněného již osvojily a počet trestních řízení, kde takové osoby bylo použito, stoupá.

Dle mého názoru by však měl být spolupracující obviněný užíván zcela výjimečně. V situacích, kdy OČTŘ trpí důkazní nouzí a spolupráce s pachatelem závažné trestné činnosti je nezbytná k rozkrytí struktury organizovaného zločinu. Domnívám se také, že využití spolupracujícího obviněného by se mělo vázat pouze na nejzávažnější kriminalitu, nikoliv i na všechny zločiny, jak je tomu nyní. To se mi zdá příliš benevolentní. Využití spolupracujícího obviněného by tak mělo být rozvážné a pečlivě odůvodněné.

Ve své práci jsem se snažil podat celkový obraz o sporném institutu spolupracujícího obviněného. Mým záměrem bylo popsat účinnou právní úpravu spolupracujícího obviněného v právním řádu ČR, vyhodnotit jeho zpracování a upozornit na vady vytýkané mnohými odborníky. Míním, že ke splnění mého cíle došlo. Na počátku své práce jsem vymezil spolupracujícího obviněného a korunního svědka. Zastávám názor, že prozatímní zakotvení spolupracujícího obviněného dostačuje, ačkoliv se lze setkat s výzvami jistých politických špiček upravit rovněž korunního svědka. V dalším oddílu jsem se zabýval mezinárodními dokumenty, které vyzývají k přijetí účinných nástrojů v boji proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Ve třetí kapitole jsem popsal, proč je potřeba nepodcenit rozrůstání organizovaného zločinu a z jakého důvodu musí zákonodárce motivovat osoby zapojené na této trestné činnosti ke spolupráci s OČTŘ. Čtvrtá kapitola pojednává o procesní úpravě spolupracujícího obviněného a následné konsekvenci s hmotněprávní úpravou v podobě potencionálního zmírnění trestu odnětí svobody pod dolní hranici trestní sazby až případného upuštění od potrestání. Posléze jsem zpracoval trestní kauzu organizované zločinecké skupiny, jež se zabývala výrobou nezdaněného lihu. V návaznosti na tyto praktické poznatky jsem poukázal na určité problematické aspekty

spolupracujícího obviněného a pokusil jsem se o jejich vyřešení. V šesté kapitole srovnávám českou právní úpravu spolupracujícího obviněného s německou úpravou korunního svědka.

Vzhledem k tomu, že je spolupracující obviněný zakotven v právním řádu ČR poměrně krátkou dobu, na rozřešení některých sporných otázek prozatím neexistuje judikatura. Samým závěrem bych proto rád shrnul ty nejpalcivější problémy spolupracujícího obviněného. Za nejdůležitější pokládám celkovou revizi § 178a odst. 3 TrŘ, neboť úkonem v něm předvídaným je podstatně zasaženo do procesního postavení spolupracujícího obviněného, který již nadále nemusí být za spolupracujícího považován. Dále nijak regulovaná negociace mezi státním zástupcem a obviněným v přípravném řízení o možnosti získání statusu spolupracujícího obviněného se mi nezdá správná. Domnívám se, že by mělo být zakotveno pravidlo, jestliže nedojde k označení obviněného v obžalobě za spolupracujícího, nemůže dojít k použitelnosti jeho výpovědi z přípravného řízení jako důkazu. Zároveň si myslím, že by explicitně mělo dojít k vyloučení možnosti stát se spolupracujícím obviněným opakovaně. Platná právní úprava by také měla pamatovat na rozdílný režim výkonu trestu odnětí svobody spolupracujícího obviněného.

Zakotvení spolupracujícího obviněného do právního řádu ČR byl rozhodně krok správným směrem. Boj s organizovaným zločinem je opravdu složitou úlohou OČTŘ. Nezbyvá než doufat, že upravené právní instrumenty pomohou v tomto boji zvítězit.

Seznam zdrojů

Monografie, učebnice, komentáře:

- CEJP, Martin. *Organizovaný zločin v České republice*. Vyd. 1. Praha: Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2004, 177 s. ISBN 80-7338-027-7.
- DRAŠTÍK, Antonín. *Trestní zákoník: komentář*. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2015. 2 svazky. Komentáře (Wolters Kluwer ČR), s. 3264. ISBN 978-80-7478-790-4.
- GŘIVNA, Tomáš, Miroslav SCHEINOST a Ivana ZOUBKOVÁ. *Kriminologie*. 4., aktualiz. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 530. ISBN 978-80-7478-614-3.
- HENDRYCH, Dušan, BĚLINA, Miroslav, FIALA, Josef, ŠÁMAL, Pavel, ŠTENGLOVÁ, Ivana a ŠTURMA, Pavel. *Právníký slovník*. 3. podstatně rozš. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1450 s. ISBN 978-80-7400-059-1.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo hmotné: obecná část, zvláštní část*. 4. vyd. Praha: Leges, 2014. Student (Leges), 976 s. ISBN 978-80-7502-044-4.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní právo procesní*. 3. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1.
- JELÍNEK, Jiří a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 3. vyd. Praha: Leges, 2012. 1280 s. ISBN 978-80-8757-629-8.
- JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou : zákon o soudnictví ve věcech mládeže, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, advokátní tarif*. 3. aktualiz. vyd. podle stavu k 1.10.2012. Praha: Leges, 2012, s. 1280. ISBN 978-80-87576-29-8.
- KONRÁD, Zdeněk, Viktor PORADA, Jiří STRAUS a Jaroslav SUCHÁNEK. *Kriminalistika: kriminalistická taktika a metodiky vyšetřování*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2015, 414 s. ISBN 978-80-7380-547-0.
- NOŽINA, Miroslav. *Mezinárodní organizovaný zločin v České republice*. Vyd. 1. Praha: Themis, 2003, 407 s. ISBN 80-7312-018-6.
- RICHTER, Tomáš. *Insolvenční právo*. Vyd. 1. Praha: ASPI, 2008, 471 s. ISBN 978-80-7357-329-4.

STOČESOVÁ, Simona a Helena VÁLKOVÁ (eds.). *Nad institutem korunního svědka: sborník příspěvků z odborného semináře : 6. února 2003 v Plzni*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita, 2003, 92 s. ISBN 80-7082-982-6.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní právo hmotné*. 7., přeprac. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, s. 1040. ISBN 978-80-7478-616-7.

ŠÁMAL, Pavel, Jan MUSIL a Josef KUČHTA. *Trestní právo procesní*. 4., přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013, s. 1056. ISBN 978-80-7400-496-4.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní řád: komentář*. 7., dopl. a přeprac. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2013. Velké komentáře, s. 4720. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, Pavel. *Trestní zákoník: komentář*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012. Velké komentáře, s. 3632. ISBN 978-80-7400-428-5.

VÁLKOVÁ, Helena a Josef KUČHTA. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 2. vyd. V Praze: C.H. Beck, 2012, xxviii, 636 s. ISBN 978-80-7400-429-2.

Zahraniční literatura:

BLACK, Henry Campbell, NOLAN, Joseph R a NOLAN-HALEY, Jacqueline M. *Blackův právníký slovník*. 6. vyd. Praha: Victoria Publishing, 1993, 767 s. ISBN 80-85605-23-6.

BLOOM, Robert M. *Rating: The Use and Abuse of Informants in the American Justice system*, vyd 1. Westport: Praeger, 2002, 217 s. ISBN 0-275-96818-9.

FISCHER, Thomas. *Strafgesetzbuch und Nebengesetze*. 60. Aufl. München: Verlag C.H. Beck, 2013. Beck'sche Kurz-Kommentare, Bd. 10, 2641 s. ISBN 978-3-406-63675-2.

LANGBEIN, John H., LERNER, Renée Lettow, SMITH, Bruce P. *History of the common law: The development of Anglo-American legal institutions*. Austin: Wolters Kluwer, 2009, 1141 s. ISBN 978-0-7355-6290-5.

MEHRENS, Stefanie. *Die Kronzeugenregelung als Instrument zur Bekämpfung der organisierten Kriminalität: ein Beitrag zur deutsch-italienischen Strafprozessrechtsvergleichung*. Freiburg/Breisgau: Edition iuscrim, Max-Planck-Institut für Ausländisches und Internationales Strafrecht, 2001, 389 s. ISBN 3861139200.

VON NICOLAS KNEBA. *Die Kronzeugenregelung des Paragraph 46b StGB*. [Online-Ausg.]. Berlin: Duncker et Humblot, 2011, 182 s. ISBN 9783428136254.

VON HANS-JOACHIM RUDOLPHI, Eckhard Horn, MITBEGRÜNDET VON ERICH SAMSON a MITVERFASST VON HANS-LUDWIG GÜNTHER. *Systematischer Kommentar zum Strafgesetzbuch*. 8. Aufl. München: Carl Heymanns Verlag, 2012. ISBN 9783452277091.

VON MISES, Ludwig. *Lidské jednání: pojednání o ekonomii*. Překlad Josef Šíma. Praha: Liberální institut, 2006, 962 s. ISBN 80-86389-45-6.

Časopisecké a elektronické články:

BARDUHN, Martin. Kronzeuge [online]. Dostupné z: <http://www.die-straferverteidiger-frankfurt.de/de/content/Fachgebiet-Kronzeuge/~nm.12~nc.26/Kronzeuge.html> [cit. dne 26. 3. 2016].

BRADÁČOVÁ, Lenka. *Chceme-li rychlejší trestní řízení, musím udělat i nepopulární změny*. Právní prostor [online]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/rozhovor-lenka-bradacova> [cit. dne 26. 3. 2016].

COUFALOVÁ, Bronislava. *Hmotněprávní instituty pro boj s organizovaným zločinem podle nového trestního zákoníku*. Bulletin advokacie. 2009, č. 10, s. 82–85.

CHMELÍK, Jan. *Agent provokatér a spolupracující obviněný*. Karlovarská právní revue. 2011, č. 4, s. 27-40.

KARABEC, Zdeněk. *Použití agenta proti organizovanému zločinu*. Trestněprávní revue. 2011, č. 8, s. 224-231.

KARABEC, Zdeněk. *Mezinárodní aspekty boje proti organizovanému zločinu*. Kriminalistika. 2004, č. 1, s. 3–19.

LICHNOVSKÝ, Vladimír. *K některým problematickým aspektům spolupracujícího obviněného*. Kriminalistika. 2014, č. 4, s. 258-264.

MUSIL, Jan. *Korunní svědek – ano či ne?* Trestní právo. 2003. č. 4, s. 21-24.

SCHRAMHAUSER, Jan. *Spolupracující obviněný v boji s organizovaným zločinem, úvaha nad platnou právní úpravou*. Trestněprávní revue. 2012, č. 1, s. 11-16.

SCHEINOST, Miroslav. *Pojetí organizovaného zločinu a jeho vztah k dalším kategoriím kriminality*. Kriminalistika. 2004, č. 4, s. 257–272.

VANTUCH, Pavel. *Institut spolupracujícího obviněného a jeho novelizace*. Trestní právo. 2011, č. 10, s. 4-11.

VANTUCH, Pavel. *K institutu spolupracujícího obviněného a možnostem jeho uplatňování v praxi*. Trestní právo. 2012, č. 7-8, s. 19-29.

VANTUCH, Pavel. *Spolupracující obviněný po novelizaci provedené zák. č. 139/2012 Sb.* Trestní právo. 2012, č. 10, s. 4-10.

VANTUCH, Pavel. *Co přináší zákon č. 137/2001 Sb. o ochraně svědka a dalších osob?* Bulletin advokacie. 2001, č. 9, s. 23-39.

Právní předpisy:

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Usnesení č. 2/1993 Sb., o vyhlášení Listiny základních práv a svobody jako součásti ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 137/2001 Sb., o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody a změně některých souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 253/2008 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti a financování terorismu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 273/2008 Sb., o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže a o změně některých zákonů (zákon o soudnictví ve věcech mládeže), ve znění pozdějších předpisů

Zahraníční právní předpisy:

Gesetz über den Verkehr mit Betäubungsmitteln (zákon o omamných látkách)

Grundgesetz (Základní zákon – Ústava Německé spolkové republiky)

Kronenzeugegesetz (zákon o korunním svědkovi)

Strafgesetzbuch (trestní zákoník)

Strafprozeßordnung (trestní řád)

Další elektronické prameny:

Důvodová zpráva k zákonu o změně některých zákonů v souvislosti s trestním zákonem a zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, sněmovní tisk 746/0 z roku 2004. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=4&CT=746&CT1=0> [cit. dne 26. 3. 2016].

Důvodová zpráva k vládnímu návrhu na vydání zákona, kterým se mění trestní řízení soudní, trestní zákoník a daňový řád, sněmovní tisk 1015/0 z roku 2010. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1015&CT1=0> [cit. dne 26. 3. 2016].

Důvodová zpráva k zák. č. 41/2009 Sb., o změně některých zákonů v souvislosti s přijetím trestního zákoníku. Dostupné z: <http://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=26080> [cit. dne 26. 3. 2016].

JELÍNEK, Jiří. Právník o kauze Rath: Trest po třech letech je dlouhá doba. Aktuálně.TV [online]. Dostupné z: <http://video.aktualne.cz/dvtv/pravnik-o-kauze-rath-trest-po-trech-letech-je-dlouha-doba/r~2cc070f6deb911e488b0002590604f2e/> [cit. dne 26. 3. 2016].

JELÍNEK, Jiří. Spolupracující obviněný? Jednou a dost, navrhuje profesor Jelínek. Česká televize [online]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/domaci/1509144-spolupracujici-obvineny-jednou-a-dost-navrhuje-profesor-jelinek> [cit. dne 26. 3. 2016].

KUCHTA, Josef. Korunní svědek a spolupracující obviněný v českém trestním právu. In: Dny práva 2010 [online]. 1.vyd. Brno: Masaryk university, 2010. Dostupný z:

<[http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Kuchta_JoseJ_\(4144\).pdf](http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Kuchta_JoseJ_(4144).pdf)> [cit. dne 26. 3. 2016].

Návrh poslanců Martina Peciny, Jeronýma Tejce a dalších na vydání zákona, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů sněm. tisk 99 [online]. Dostupné z: *<<http://www.psp.cz/eknih/2010ps/tesnopis/tz014.pdf>> [cit. dne 26. 3. 2016].*

NETT, Alexander. Spolupracující obvinění, přínosy a rizika nové právní úpravy. In: Dny práva 2010 [online]. 1.vyd. Brno: Masaryk university, 2010. Dostupný z: *<https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2010/files/prispevky/01_aktualni/Nett_AlexanAl.pdf> [cit. dne 26. 3. 2016].*

Novela zákona o trestním řízení soudním. Sněmovní tisk č 802/7. Stanovisko prezidenta, jímž vrátil PS ČR zákon, kterým se mění zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů a zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů [online]. Dostupné z: *<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?o=4&ct=802&ct1=7>> [cit. dne 26. 3. 2016].*

Vládní návrh zákona o protikorupčních opatřeních, sněmovní tisk č. 1015/0 [online]. Dostupné z: *<<http://www.psp.cz/sqw/text/tiskt.sqw?O=5&CT=1015&CT1=0>> [cit. dne 26. 3. 2016].*

Mezinárodní úmluvy a dokumenty Evropské unie:

Úmluva OSN proti nadnárodnímu zločinu, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 75/2013 Sb. m. s.

Úmluva OSN proti korupci, publikováno ve Sbírce mezinárodních smluv pod číslem 70/2002 Sb. m. s

Evropská úmluva o ochraně základních lidských práv a svobod ve znění dodatkových protokolů.

Rámcové rozhodnutí Rady 2008/841/SVV ze dne 24. 10. 2008 o boji proti organizované trestní činnosti.

Rezoluce Rady EU č. 497Y0111(01) z 20. prosince 1996 o jednotlivcích, kteří spolupracují při soudním řízení v boji proti mezinárodně organizovanému zločinu.

Rezoluce Rady EU 95/C 327/04 ze dne 23. 11. 1995 o ochraně svědků v souvislosti s bojem proti mezinárodnímu organizovanému zločinu.

Judikatura a spisový materiál:

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 17. 7. 2004, Craxi proti Itálii, č. stížnosti 25337/94

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 3. 3. 2009, ve věci Atanasov proti Bulharsku, č. stížnosti 20309/02

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. 1. 2004, ve věci Lorse proti Nizozemsku, č. stížnosti 44484/98

Rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva ve věci Teixeira de Castro proti Portugalsku, ze dne 9. 6. 1998, č. stížnosti 25829/94

Nález Ústavního soudu ze dne 22. 6. 2000, sp. zn. III. ÚS 597/99

Nález Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1999, sp. zn. III. ÚS 95/99

Usnesení Ústavního soudu ze dne 15. 11. 2011, sp. zn. I. ÚS 2350/11

Usnesení Ústavního soudu ze dne 13. 3. 2014, sp. zn. III. ÚS 859/13

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 18. 7. 1985, sp. zn. 11 To 51/85

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 13. 6. 2012, sp. zn. 5 Tdo 280/2012

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 12. 2012, sp. zn. 7 Tdo 1315/2012

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 26. 6. 2014, sp. zn. 2 To 46/2014

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci ze dne 22. 12. 2015, sp. zn. 28 T 16/2013

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě ze dne 14. 3. 2013, sp. zn. 77 T 3/2012

Spis u Krajského soudu v Ostravě – pobočka v Olomouci, sp. zn. 28 T 16/2013

Resumé

Spolupracující obviněný

Diplomová práce se zabývá problematikou institutu spolupracujícího obviněného, jehož úprava byla do trestně právních předpisů zakotvena novelou TrŘ č. 41/2009 Sb., s účinností od 1. 1. 2010. Česká republika tak reagovala na výzvy mezinárodních organizací, které požadovaly přijetí právních instrumentů nutných k boji proti organizovanému zločinu. Fenomén spolupracujícího obviněného, popř. korunního svědka vzbuzuje široké odborné debaty, neboť představuje kontroverzní téma. Pachatelé trestných činů totiž mohou být odměněni za svou spolupráci s OČTŘ až naprostou beztrestností.

Základním cílem této diplomové práce je zejména popsat účinnou právní úpravu spolupracujícího obviněného, upozornit na některé sporné aspekty a posoudit, zdali lze považovat zakotvení toho právního instrumentu za správné.

Diplomová práce se skládá z šesti základních kapitol, které jsou dále členěny a podrobněji rozpracovány.

V první kapitole je má pozornost zaměřena na klasifikaci pojmů spolupracujícího obviněného a korunního svědka, včetně popisu jejich stručného historického vývoje. V dalším oddílu se věnuji mezinárodním dokumentům, jež apelují k přijetí účinných právních nástrojů v boji proti nadnárodnímu organizovanému zločinu. Posléze charakterizují organizovaný zločin, v čem tkví jeho nebezpečí a jaké následky způsobuje. Za jádro své práce považuji čtvrtou a pátou kapitolu. Ve čtvrtém oddílu popisují procesní a hmotně právní úpravu spolupracujícího obviněného. Na to navazuje případová studie. V této kapitole jsou nejprve uvedeny skutkové okolnosti trestní kauzy a posléze je poukázáno na určité problematické aspekty spolupracujícího obviněného s návrhy *de lege ferenda*. V posledním oddílu je můj zájem věnován komparaci německé a české právní úpravy. Spolková republika Německo zpracovává na rozdíl od České republiky korunního svědka.

Tato práce vychází z právního stavu ke dni 26. 3. 2016.

Abstract

Zusammenarbeitende Angeklagte

Diese Diplomarbeit befasst sich mit der Problematik des Instituts des „zusammenarbeitenden Angeklagten“, dessen Regelung in die strafrechtlichen Vorschriften durch die Novelle des Strafgesetzbuches Nr. 41/2009 Slg. verankert wurde, die am 1. 1. 2010 in Kraft trat. Die Tschechische Republik reagierte hiermit auf die Aufforderungen der internationalen Organisationen, die die Aufnahme der für die Bekämpfung der organisierten Kriminalität nötigen rechtlichen Instrumente verlangten. Das Phänomen des „zusammenarbeitenden Angeklagten“, bzw. des Kronzeugen ruft rege Fachdebatten hervor, denn es stellt ein kontroverses Thema dar. Die Straftäter können nämlich für ihre Zusammenarbeit mit den im konkreten Fall tätigen Organen mit bis zur vollständigen Straffreiheit belohnt werden.

Vor allem setzt sich diese Arbeit zum Ziel, die wirksame Rechtsregelung des „zusammenarbeitenden Angeklagten“ zu beschreiben, auf einige strittige Aspekte aufmerksam zu machen und zu beurteilen, ob die Verankerung dieses Rechtsinstruments als gerecht gesehen werden kann.

Die Diplomarbeit besteht aus sechs Grundkapiteln, die weiter aufgegliedert und ausführlicher ausgearbeitet werden.

Im ersten Kapitel liegt der Schwerpunkt in der Klassifikation der Begriffe „zusammenarbeitender Angeklagter“ und Kronzeuge, einschließlich einer Kurzfassung deren historischer Entwicklung. Der nächste Teil widmet sich den internationalen Dokumenten, die zur Aufnahme wirksamer rechtlicher Instrumente für die Bekämpfung der grenzüberschreitenden Kriminalität auffordern. Weiterhin wird die organisierte Kriminalität charakterisiert, indem deren Gefahren und Konsequenzen behandelt werden. Der Kern dieser Arbeit ist das vierte und fünfte Kapitel. Im vierten Kapitel wird die Regelung des Instituts des „zusammenarbeitenden Angeklagten“ im materiellen Recht und im Prozessrecht beschrieben. Dem folgt eine Fallstudie. In jenem Kapitel werden zunächst die vorliegenden Tatbestände dieses Strafverfahrens aufgeführt, anschließend wird auf bestimmte problematische Aspekte des Instituts des „zusammenarbeitenden Angeklagten“ mit Vorschlägen de lege ferenda hingewiesen. Der letzte Teil setzt sich mit der Komparation der deutschen und tschechischen

Rechtsregelung auseinander. Die Bundesrepublik Deutschland verrechtlicht im Unterschied zur Tschechischen Republik das Institut des Kronzeugen.

Diese Arbeit bezieht sich auf das geltende Recht vom 26. 3. 2016.

Název diplomové práce v anglickém jazyce:

Cooperating accused

Klíčová slova:

Spolupracující obviněný, korunní svědek, organizovaný zločin

Key words:

Cooperating accused, accomplice witness, organized crime